

GAL. ATTRIBUTVS ALTER

fortiter, cum forti uino bullias, & teneas in ore, & reijcias, & iterum bis uel ter, aut amplius sumas, **E**
donec dolor cesset. cortex pyrethri bene tritus, & super dentes positus prodest. puluis eius idem
operatur. Hoc idem facit uena incisa, quæ retro est in media aure, uel alia ligata inter pollicem &
indicem contrariæ partis. ¶ *Ad maxillas tumidas, & ad dolorem dentium.* Bulli tithymalum in aqua & co
la, herbam fascia leuando, & ponendo in gingiua. ¶ *Ad dentes continendos.* Corticem † pyrethri in
cende, & bolum armenicū, & mastichen, misce, & facto puluere unge gingiuas. Idem faciunt pi
per. 33. calx cum melle prius mista, & postea assata, & galla, & mastiche, & balauitia: omnia æqua
liter pulueriza, & unge gingiuas. ¶ *Ad uulnam desillantem, & fauces tumentes.* Succo absinthij sufficienti
laua. Item sinapi in aceto gargarizatum cum melle multum iuuat.

Contra uitia faciei.

Ad impetiginosam faciem & rubram. R. succū carduncelli albi, & morgellinæ, tantundē de oli
bano, & melle, & absinthio, & cerusa, & his cōmists unge: & laua faciē cū mica panis in aqua in
fusa, deinde teneras cymas rubi cū melle Luna decrescēte, confice: postea inunge cerusam nouies
ablutam: deinde cōmisce oleum, & plimythiū. i. cerusam & olibanū. ¶ *Ad lentigines.* R. ouum, &
pone in aceto, donec testa maceret: & accipe sinapi, & pulueriza, & cū ouo confice, & unge faciē
eunti dormitum: postea laua cū farina hordei. ¶ *Ad idem.* Succus bryoniæ, & cucumeris agrestis. **F**
añ. 3. i. gūmi hederæ. 3. f. accipe, & faciē laua superiori modo, et si intumuerit facies, cū succo strych
ni. i. solani & albumine oui laua. ¶ *Item ad impetiginem.* R. radicem plantaginis, & sal & acetum for
tissimū, tere fortiter, & de illo aceto distēpera, et laua. Item radix minoris lapathij in aceto cocta,
& super impetiginem fricata liberat. Itē hieralogodion, & hiera Rufi, facit in initio impetiginē ha
bentibus, & uarijs alphis. ¶ *Unguentum ad impetiginem.* Lacertam uiuam, & uitē albam pone in oleo:
& coque ad tertiam, & colato oleo, adhibeatur cera purissima. probatum est. ¶ *Ad idem.* R. olei li
bram. i. olibani, cozumbri, pegulæ, sulfuris, saponis, lycij, auripigmenti, ceræ añ. libram mediam.

De morpheæ curatione.

Trochisci ad morpheam albam uel nigram. R. ellebori albi, piperis longi, careos. i. carui, halcyonij, id est
spumæ maris, sulfuris uiui, calami aromatici, andrachnes, id est, portulacæ, sandaracæ: omnia æqua
li pondere tere, & fac trochiscos cum aceto, & utere. ¶ *Ad maculas albas uel nigras.* Oua trita, & cretam,
lithargyrum, & cerusam, ex æquo cum aceto & oleo rosato confice, & loca prius cum linteo per
fricata usq; ad ruborem perunge. probatum est. ¶ *Ad maculas rubras.* Cum melle, & absinthio inun
ge faciem. Item aloë trita cum melle inuncta faciem iuuat.

Ad rugas de facie tollendas, & omnem ægritudinem depellendam.

Cucumeris agrestis radices siccas tere, & secerne, & misce cū aqua: & faciē laua: hinc alia aqua
frigida laua faciem. quod si per triduum feceris, mirum effectum uidebis. ¶ *Unguentum ad morpheam.*
R. staphidos agriæ, sulphuris, lithargyri. fac puluerem, & uade ad balneum & laua te: & postquam
lotus fueris, laua te cum aceto, & unge supradicto unguento, & post triduum iterum laua te.
¶ *Aliud ad morpheam albam, & nigram, & serpiginem.* Recipe succi mali terranei. id est, cyclamini uel panis
porcini, succi hyari, succi draconteæ, uiticellæ succi, saponis, sanguinis draconis, & aliquantulum
capitelli: frica fortiter sicut unguento, & unge ubi opus fuerit. ¶ *Ad scrofulas.* R. radicis raphani a
grestis rotulas. ix. & tantum de eadem radice, ut tantum succi possit exprimi, quod sit ad mensurā
trium digitorū, in ampulla uitrea, & da ut bibat in die martis Luna crescente: & in die iouis Luna
deficiente, & scrofas super scrofulas pone. ¶ *Vt tota facies sit candida.* De sanguine tauri faciem lini
as, maculas de facie tollit, & lymphidam reddit. ¶ *Item ad idem.* Aphronitrum, lithargyrum, picem
rufam, olibanum, cimoliam, raphanum cum aqua pluuiali confice, & faciem linias. ¶ *Vt totum cor
pus hilaris fiat coloris.* Vini ueteris fecem cum oleo tere, & totum corpus perunge. ¶ *Ad faciē clarifican
dam.* R. crystalli, amenti dulcis & salis, dentalis & antalis, coralli albi, & rubri, umbilici marini, ni
tri, salis gemmæ, sarcocollæ añ. 3. cerusam, circa omnia supradicta cōtere: ubi ergo cutem laueris, **H**
distempera paululum de prædicto puluere in manu tua, & inde range cutem. ¶ *Item ad idem.* Oli
bani, ceræ uirginis, cornu ceruini, lithargyri, cerusæ ana. 3. iij. terebinthinæ. 3. iij. confice & utere.
¶ *Vt facies albescat, & mollescat.* Cerusam & ceram albam teras ualde cum roseo, & unge. Theodoricon
emperiston male coloratis, Anacardinum pallidis ualde facit.

De passionibus gula.

Potio ad scrofulas. R. ellebori nigri, mali terranei, herbæ mauræ. i. trifolij, matrissyluæ, caudæ lu
pinæ: has bene ablutas fortiter pinsito, & ad tertiam decoque, & patiēti de tertio in tertium diem
dabis. ¶ *Item ad idem.* R. radicem spathulæ, & radicem herbæ mauræ, & testiculos agni, & nouies
ablue & tere: & in uase pleno aquæ ad cœlum liberum suspende nocte una: & singulis diebus
bibe. Et frondes tritas herbæ mauræ in patientibus locis fascia: & demittatur tota nocte. ¶ *Item
ad idem.* R. stercus porcinum, & fac puluerem ex eo, & laua prius ulcus de fortissimo aceto uel ui
no: & postea imple de puluere illo, donec sanetur. expertum est. ¶ *Ad idem.* Fabæ lupinæ ra
dices uino nouies lauentur, & aqua in diuersa proijciatur loca: quarum radicum una pars teratur
mediocriter: alia pars dimittatur integra: & ix. grana piperis integra, & cinnamomi integri. 3. ij.
& mellis. 3. ij. imponatur in olla cum uini cyathis, ix. quæ omnia bulliant ad tertiam: & sic tribus
diebus

A diebus detur infirmo ad bibendum Luna deficiente. ¶ *Ad idem.* R. Brusci radices, asparagi radices, radices fœniculi, radices uiolæ, cymæ oliuæ, cortices fagi, paululum radicum acori, cortices ulmi, flores stœchados, rosæ agrestis, uel rosæ caninæ, quæ omnia lauentur nouies in aqua: & cōcoquantur in uino usq; ad tertiam: & postea misceatur paululum mellis, & piperis, & ita bibat. Item uitis albæ radicem tritā cum axungia superpone frequenter. ¶ *Ad idem.* Succus capparis, & succus fumiterre misti & bibiti ualde profunt.

Ad glandulas.

Obuli cataplasma impone, & glandulas deficere certum est. Item folia persici cum sale tere, & superpone, mirifice profunt. Sed si fuerint duræ ipsæ glandulæ, fimum caprinum tere cum aceto, & in panno inuolue, & superpone. ¶ *Item ad scrofulas.* Tolle lacertam uiuam, & mitte in olla rudi, olei libram unam, & ibi se decoquat. penitus aquam non tangat: postea unge mane & sero, uel decies in die. ¶ *Item potio ad idem.* Enulæ radices, gladioli, asphodeli, folia lauri: omnia coque in uini fortis phyalis nouem, quousq; ad tertiam redeat. dabis Luna deficiente.

Contra uitia palati, & gutturis.

B Diamoron de rubis, quod facit ad omnes causas palati, & gutturis: uulnam subleuat cadentem, & humorosam desiccet. Recipe succi mororum rubi, libras duas, mellis libram unam, sapa, libram unam: quod cōficitur sic, succum cum melle & sapa in uase æneo stannato ad leues prunas decoque, & ad perfectam decoctionem feruefacere desine. Quando uero coctum fuerit scies, quia posita de eo gutta super marmore, si se retinuerit ut mel, bene coctum est. tunc in uase stagnato reconde, & usui reserua. quando opus fuerit, ex eo palatum & uulnam unge, aut ad gargarizandum dabis. ¶ *Aliud ad idem, & ad uulnera faucium alba, uel nigra.* Recipe balaustij, succi corticis granati sicci, amborum añ. 3. iij. aluminis scissi, mastiches añ. 3. i. tere, & in puluerem redige, & cum decoctione croci collige: & quando opus fuerit, locis dolentibus unge.

Ad uocem clarificandam electuarium.

Recipe cymini assii. 3. ij. seminis sinapis, piperis añ. 3. xv. calaminthes, pyrethri, cinnamomi añ. 3. i. mellis quod sufficit.

Ad tussim ueterem & nouam.

Sotira magna cum uino detur eunti dormitum. Simili modo Eucharistum datur cum sotira mistum tussientibus. Vtile etiam est, diabutyru pectori & tussientibus. Idem facit diacalaminthes. ¶ *Item ad raucedinem.* Apij semen, cymini Syriaci, seminis fœniculi, seminis anethi, seminis pulgij añ. cochleare. i. in puluerem redige: & cum fœnigræci succo da ad bibendum per triduū: res est nimis salubris. ¶ *Pilula ad tussim probatæ.* Recipe styracis. 3. i. opij, galbani, sulfuris uiui, terebinthina, añ. 3. ij. piperis nigri. 3. xv. tempera cum succo apij, & da eunti dormitum aut. iij. aut. v.

De præcordiorum passionibus.

Quibus color rubeus apparet in facie, aliquando post hoc in pallorem conuertitur: & tunc uadit dolor inter scapulas, uel tibias, & tussit: & quod proijcit ab ore, saporem salis habet, & memoriam non habet, & uidentur esse aspera, quæ uidet. Hunc deuita, quia moriturus est: sin minus, ita curabis, diaprasu utile est, diaireos uirij pectoris, sic diacalaminthes, aut climax. i. aristo. uel uitis alba, & diaolibanu catarrho, & tussi. *Electuarium expertum ad uitium pulmonis, & ad omne rheuma descendens à capite ad thoracem, & qui sanguinem expuunt, & ad raucedinem uocis, & qui male ructant ab ardore stomachi, & synanchen, quæ in faucem rumpit, & stranguriam, quæ ex phlegmate fit, curat.* Recipe spicæ nardi, anisi, cinnamomi, tragaganthæ, gonphitæ, id est, styracis, hyssopi, petroselini, piperis al. gariophyllorum, seminis fœniculi, da styli, carui, rhu pontici ana. unc. i. mellis quod sufficit. da mane & sero. ¶ *Item aliud probatum ad uitium pulmonis, & omnem tussim.* Recipe raphani, pyrethri, enulæ, elenij, iiridis Illyricæ, piperis ana. unc. i. dabis mane & sero. ¶ *Electuarium dianthu, quod optime facit contra cardiacos, phthysicos, hepaticos, confortat illos,*

D qui sunt debiles natura, & ex longa infirmitate curat. Absinthij florum libras duas, & frondis eius libram unam, sandali rubri & albi ana libram unam. gariophyllorum, spicæ, galangæ ana unc. 6. piperis longi. 33. mastiches ana drachmas duas, liquiritiæ libram unam, succi eius unc. unam, sacchari libram unam, rosæ unc. quatuor, mel quod sufficit. ¶ *Diapenidion magnum, quod facit asthmaticis, arthriticis, sicce tussientibus, uocem perditam ex calore perfecte reparat, phthysicos, peripleumonicos, & pleuriticis subuenit.* Recipe penidiarum, drach. c. pinearum, amygdalarum purgatarum, seminis papaueris albi, omnium trium drach. xxx. cinnamomi, gariophyllorum, zingiberis, succi liquiritiæ, tragaganthæ, gummi aræ, amyli, seminis citruli, melonis, cucumeris, cucurbitarum purgatarum ana unc. undecim, camphoræ, scrup. iij. syrupi uiolati quod sufficit. Conficitur sic, penidiæ cum syrupo, lento igne aliquantulum bulliant, & inde puluis terendorum temperetur. Detur mane & sero cum tepida.

¶ *Diapenidion minus, faciens ad uulnera, quæ intrinsecus sunt maturanda, omnes putredines expurgat, & conspata pectora mollit.* Recipe zingiberis, tragaganthæ, pinearum purgatarum, amygdalarum, anisi, seminis citruli, melonis, cucurbitæ, papaueris, omnium nouem ana drach. xij. spicæ, croci ana 3. vi. mellis ros. quod sufficit. Detur mane & sero cum tepida. ¶ *Epithema ad tumorem, uel dolorem, uel inflammationem hepatis.* Recipe rosarum, trium sandalorum, farine hordei æquale pondus, tempera cum succo solani & cum aqua frigida. ¶ *Tryphera magna, quæ facit ad dolorem stomachi ex frigiditate, sic ut quando accepta fuerit, sta*

Spurij.

D d ij tiii

GAL. ATTRIBVTVS ALTER

tim patientem ad sudorem prouocet, phreniticis, & mulieribus, quæ ex melancholia de matrice insomnia patiuntur, suauiter somnum E
 prestat, rheumaticis, & qui faciunt uentrem cum sanguine, utilissima est. ascarides & lumbricos educit, & menstrua prouocat cum
 mulsâ data. Recipe opij unc. ij. cinnamomi, gariophyllorum, galangæ, spicæ, zedoariæ, zingibe-
 ris, costi, styracis, calami aroma. cyperi, iridis, peucedani, acori, mandragoræ, celticæ, rosæ, piperis,
 anisi, apij, petroselinî, fœniculi macedonici, dauci, hyoscyami, ocymi seminis. omnium xxv. ana
 unc. i. mellis quod sufficit. ¶ Ad infusionem. Recipe squamam ferri, & tere, & misce cum melle,
 & cum succo menthæ, sanicenæ, id est herbæ sanctæ mariæ, & succo abrotani, & pastillato, mitte
 in testa posita super caueam terræ, & sic coque, donec siccetur multum, & reserua: quando opus
 est accipe cochlearium unum puluerizatum usque ad dies nouem, & bibe post acceptionem, uel
 misce in uase uini puluerem, & quassatum bibat. similiter probatum est. ¶ Triasandali expertum ad do-
 lorem hepatis ex calore, ictericorum colorem emendat potenter, & omnem calorem intraneorum usitatum extirpat, & sitim intole-
 rabilem temperat. Recipe diagridij in cytonijs cocti drach. xxvij. zaccaræ, spodij, rosarum babylo-
 nicarum ana drach. ix. sandali albi, rubri, & citrini, succi liquiritiæ, seminum portulacæ omnium
 ana drach. iij. rhu barbari, croci orientalis, amborum. ana drach. iij. camphoræ. 3. i. & 3. i. Sirupi Ga-
 leni quod sufficit, dos eius drach. iij. cum tepida. ¶ Ad ictericos. Accipe uirgam, quæ fit de ære, &
 intinctam in forti aceto pone in oculis. Itidem facies de succo pomorum granatorum amaro- F
 rum. ¶ Ad idem. Rosmarinus coquatur in uino optimo, & decoctione eius infrigidata, nocte
 & die utatur. ¶ Electuarium diaprasiu, siue sancti Petri, quod ualet ad causas pectoris, & ad febres ex his natas, & ad tussim
 maxime prodest. Recipe hyssopi, serpylli, fœnigræci, anisi, ana 3. ij. iridis illyricæ. 3. iij. origani, pule-
 gij, calaminthes, scyllæ, prasij syluestris, & domestici ana drach. iij. herbę uirides concoquantur in
 quindecim sextarijs aquæ, ut ad tertiam redeant, pinsantur, & exprimantur fortiter. Ius aquæ de-
 coctionis misceatur cum melle. 3. v. lente super carbones bulliant, donec aqua consumatur: dein-
 de mitte pinearum, dactylorum, caricarum pinguium mundatarum & pinsitarum añ. 3. iij. traga-
 ganthæ. postremo his optime expressis, addatur pulueris liquiritiæ. 3. iij. gallæ muscatæ. 3. i. gario-
 phyllorum, galangæ, zedoariæ, spicæ, cinnamomi, rhu pontici añ. 3. iij. confice, & usui reserua. So-
 tira asthmaticis auxiliatur, Theodorico anacardinum ictericis medetur. hiera fortissima idē facit.
 ¶ Pilule probate ad tussim. R. myrrhæ, croci, castorij, styracis, galbani, piperis, opij añ. 3. i. olei laurini.
 3. xv. costi, casia fistulæ ana. 3. f. ¶ Alie ad idem. R. myrrhæ, castorij, galbani, tragaganthæ, opij, sty-
 racis, añ. 3. f. croci. 3. iij. ¶ Ad uocem meliorandam. Accipe lardum recentem de porco multum cras-
 so, cum aqua tepida, depilato & tantundem enulæ: facq; in olla bullire per totum diem, & carne
 consumpta fac iterum bene excoqui ius eius, quo excocto utatur quilibet sicut uoluerit. probatū G
 est. ¶ Antidotum ad splenem. Recipe costi, spicæ celticæ, pulegij, rhu pontici, aristolochiæ longæ, ca-
 sia fistulæ, squinanthi ana drach. iij. dabis. 3. ij. Item accipe uerbenam, & chelidonium, fac tortellos,
 & comede. ¶ Item ad splenem res probata. Cortices fraxini excoque in uino, & bibat quotidie donec
 sanetur. Si uis probare, da porcello per triduum ut bibat, & in quarto occide ipsum, & non inue-
 nies splenem. Item radix ebuli cum syluestri rapa decocta & superposita splenis duritiem ualde
 remollit. ¶ Item ad idem. Tamarisci in uino decocti, & quadraginta diebus continuis bibendo e-
 ius decoctum, mirifice prodest. Scypho etiam de eo facto, si cum eo assidue potetur, splenis durit-
 tia dissoluitur. Item potio Esdræ cum diagridio mirifice prodest. Item acetum scylliticum sple-
 nem cito extenuat: conficitur autem sic. Scyllam sume, & eius durissima & tenerrima remoue, &
 medium per aliquot dies dimitte ut confenescat, & postea libram unam & uncias sex sume, & in
 aceti lib. xij. pone ad Solem per uiginti dies: quibus expletis per sacculum diu extrica, & proiecta
 scylla in uase uitreo conde & utere, facit etiam hydropicis & † stomachicis.

† ad P. asthmaticis.

Contra uitia stomachi.

Ad stomachi dolorem & rugitum, siler, & cyminum coque in uino falerno: & pone super sto-
 machum. ¶ Item ad uentositatem & dolorem non solum stomachi, sed etiam uentris & ilium ex frigidityte nata: expertum est. H
 Recipe baccarum lauri partes duas, & tantundem rutæ, & cymini partem unam, & his tritis com-
 misceantur: & mistis apponatur de melle quantum sufficit, & ponatur in frixorio super ignem,
 donec fiat calidum satis, & dolenti loco superponatur. ¶ Diatrion pipereon stomachis cibos non digerenti-
 bus, & postremo ad omnem imbecillitatem stomachi ualet. Idem facit diapepereon. Ad idem. Zingiber conditum,
 quod recipit radices eringij bene mundatas & purgatas atque lauatas libris quinque, deinde im-
 mutata aqua bene coquantur. Postea de aqua colando siccantur: sic puluerem illius libræ uni-
 us zingiberis in aqua rosata per noctem uel amplius mollificati cum melle sufficienti bene despu-
 mato commisceas: ita tamen quod radices ipse in prædicto melle prius bene bulliant: & tunc de-
 mum omnibus bene iunctis aliquantulum, uel usque ad mellis spissitudinem coque: & sic repo-
 ne. ¶ Item ad idem, confectio marmoridarum, id est penidiarum habentium duritiem marmoris. Recipe sacchari li-
 bras duas, solue cum frigida: quibus commisce pulueris cinnami, zingiberis ana drach. iij. gario-
 phyllorum, galangæ, spicæ. ana drach. ij. pone super ignem, & tamdiu coqui dimitte semper agi-
 tando, usq; dum aqua consumpta fuerit: sed spathula nunquam recedat: deinde tres guttas olei su-
 per mundum marmor mitte, quod sit in modum tabellæ, & incide, & utere. Sed si uis laxatiuum
 facere, mitte ibi 3. ij. diagridij. ¶ Ad uomitum superius, & inferius. Recipe thapsiæ lib. f. cataputiæ lib. f.
 agarici.

Agarici. ʒ. iij. atriplicis, rapæ radicis ana ʒ. ij. croci. ʒ. iij. mellis quod sufficit. ¶ *Aliud.* Recipe thapsiæ. ʒ. ix. cinnamomi. ʒ. ij. ʒ. mellis quod sufficit. ¶ *Vomitus suauissimus, & sine angustia purgans choleram ustant.* Recipe thapsiæ libram mediam, castaneole, condisi, cinnami crassi, lathyridum mundatarum, croci hortulani, ana ʒ. iij. mel quod sufficit: dabis in modum nucis cum calida. ¶ *Alius uomitus.* Recipe thapsiæ libras duas, croci libram unam, condisi. ʒ. iij. cinnami. ʒ. iij. mel quod sufficit: datur ut supra. ¶ *Vomitus sine periculo.* Recipe succi cyclaminis, atriplicis seminis, spermatis genestellæ ana ʒ. iij. cinnami. ʒ. ʒ. mellis quod sufficit. ¶ *Item alius, qui sic fit.* Recipe mellis cyathum. i. aquæ cyathos duos, aceti cyathos tres, coque ad medietatem, deinde rafanum ibi intingas, & manduca: & bibe de ipso oxymelite. ¶ *Ad uomitum.* Mitte in uase fictili libram unam aceti, & tantundem aquæ, & tamdiu bulliat donec aqua consumatur. ¶ *Ad uomitum & dolorem, & concussionem stomachi cum uentris dolore.* Recipe sumac, mastiches, carpobalsami añ. ʒ. ij. seminis bauciæ, carui, cardamomi. ana drach. ij. spicæ † drach. i. trita in uino mitte cum. ʒ. ʒ. de croco: post addes corticum citri uiridis, aut menthæ unciam unam, & succum menthæ, & succum turionis uitis, confice, durat per annum. ¶ *Ad uomitum stringendum.* Nymphæam bibe cum uino distemperatam per tres dies. ¶ *Ad idem.* Nepitam coquas in lacte caprino: prodest si bibas per triduum. Item tolle olibanum, & succum menthæ, & parum aceti, & simul confice: & facto emplastro pone in furcula gulæ, & super stomachum. ¶ *Ad uomitum nimium, & uentris solutionem.* Recipe cyminum, & fac bullire in aceto, & da patienti ad bibendum & manducandum. ¶ *Electuarium ad uomitum prouocandum.* Recipe ellebori albi lib. ʒ. tritum sicca, cribella, fac tegulam calidam, & desuper pone puluerem modica hora: deinde mitte tres phialas mellis despumati in olla, & ipse puluis insimul bulliat in ipso melle, & repone: quandoq; opus fuerit, da cochleare unum, & facit uehementer uomere sine angustia. ¶ *Ad uenam ruptam interius restringendam.* Bibat parum nasturtij seminis, aut adrianum balsamatum cum mulla calida, aut athanasiam cum succo plantaginis, aut trypheram magnam cum mulla, quæ etiam uomitum, & dysenteriam cum calida mire curat. Similiter oleum muscellinum uomitum stringit, & angustiam tollit. ¶ *Ad idem.* Boli armeni partem unam, gummi saracenicum partem alteram, & tragaganthæ tertiam. hæc omnia temperabis cum uino ueteri, fac pilulas, & exinde dabis iij. ¶ *Ad idem.* Lac caprinum coque simul cum tragagantho: & utere uno die in modum electuarij.

De stringendo sanguine.

Ad stringendum omnem sanguinem folia enulæ tere & impone. hoc etiam cum sale & urtica imposita fistulam stringit. ¶ *Aliud.* Corticem medium caprifici rasum impone. probatum est. **C** cepam finde & impone. satis probatum est. ¶ *Ad hæmopticos.* Sanguinem draconis, aloen, symphytum, alumen ex æquo trita, dabis cum aqua frigida, uel cum succo arnoglossi. ¶ *Electuarium ad stomachum, quod asthmaticis peculiariter prodest.* Recipe galangæ, gariophyllorum, piperis, zingiberis, costici. ana drach. ij. spicæ, mastiches. ana drach. iij. xylobalsami drach. iij. gonphitæ, myrrhæ. añ. ʒ. ʒ. cinnamomi. unc. i. liquiritiæ. ʒ. ij. rosarum. ʒ. ij. ʒ. croci. ʒ. ij. ʒ. mellis quod sufficit. ¶ *Item ad eos qui sanguinem fundunt ex ruptura uenæ.* ʒ. symphytum, & bolum. añ. ʒ. ij. fac puluerem, & bibe cum aqua pluuiali per triduum in mane.

De singultu.

Ad singultum tollendum. Mitte manus & pedes in aqua calida: & postea apprehende spongiam, & intinge in aceto, & superpone stomacho. Item tere rutam uiridem, & cyminum in oleo frigido, & in stomacho fascia. Item aquam pluuialem, & zingiber bibant, & cyminum manducant. Item in aqua calida sedeant: & aquam decoctionis zingiberis, & galangæ bibant. ¶ *Ad idem.* Sotira cum mulla bibita mirifice prodest. Item accipe castorium, & tere, & fac puluerem: & da patienti ad comedendum. ¶ *Oleum ad debilitatem stomachi, ad uentositatem, facit etiam debilitati hepatis.* Recipe olei rosati. ʒ. i. mastiches. ʒ. iij. uel ʒ. i. ceræ albæ. ʒ. ij. hoc in æstate fiat. Si autem fuerit hyems: adde laurini. ʒ. ij. costici. ʒ. i. hæc omnia cōcoquantur lento igne in testa: & bene liquefacto tepide, totus stomachus ungetur, & tegatur stuppa.

De signis hepaticorum, & splenicorum, uitæ, & mortis.

Qui tussit nimium, & in latere dextro nequiuert quiescere, & quod proijcit ex ore dulce est: hoc accidit ex iecore, & si nullam memoriã habet, & frequenter nares eius sanguinent, & pes eius dexter tumuerit, & nihil sumere desiderauerit præter aquã, post uesperã & circa uesperã pigritiã uel lassitudinem passus fuerit: qui ista signa habuerit, morietur. Quicumq; uero apostema patitur, & ista signa non habuerit, huc debes curare ita cum antidoto apij: quod ita conficitur. Succum apij cyathos duos coque in similitudinẽ mellis, tunc cū paucò uino, & butyro, & terebinthina añ. ʒ. i. pyrethri. ʒ. ʒ. cōmiscẽ, & lento igne decoque: & da mane & sero in modum auellanæ. Super latus autem illud pone emplastrum oxyracroceũ: & da sibi hieram Gal. & picram eiusdem, herbam artemisiã tritam cum uino, & cum ferro cādente calefactam quotidie bibat, & sanabitur: sed & alia superius experimenta & potiones scriptas, si hæc non plene profuerint, ut cures dabis.

De splenitica passione.

Qui in illa iugiter die noctuq; tristis apparet, & dolorẽ in sinistro latere patitur semper, & in eodem loco ubi dolet tumescit, & pedes, & tibie eius tumescunt, & dormire nequit, & nihil delectat

Spurij.

D^s iij

edere;

GALENO ATTRIBVTVS ALTER

edere, & urina sua croco similis fit, & fastidium habet, moriturus est. si aut hæc signa nō habuerit, **E** supra scriptis medicinis curetur. ¶ *Ad splenem probatum.* ℞. splenem erinacei terreni recentem uel siccum, tere, cum uino albo infirmo acum in manu sinistra tenenti in die Iouis Luna deficiente dato.

De passionibus uentris.

Qui in illa die multum nauseat, & liquidum manducat aut bibit, illi nō proficit, & pedes eius semper calorem generant, et dolorem patitur sicut de passione uesicæ: ista signa mortalia sunt. Sin minus, ita curetur, Eucharistum ei dabis. ¶ *Item cataplasma tale fac.* Incende fustem caprifici, & fac cinerem, & tempera cum pice liquida, & pone calidum ubi dolor sentitur. Item portulacas siccas tere, & cum calido oleo desuper pone.

Medicine ad laxandum.

¶ *Pilule ad laxandum multum.* Recipe aloes, scammonia, cocci cniidij, lathyridū æquale pondus, mastiches quantum medietas scammonia, confice cum lacte tithymali, dabis tres in modum ciceris, & postea dabis mulsam calidam, & ieiunet usq; ad horam nonam.

Pannus ad uentris solutionem.

Succum ellebori uiridis exprime: & ex eo totum umbilicum perunge: & pannum de oleo linatum superpone, & si de uiridi elleboro habere nō poteris, siccum in puluerem redigas, ipsumq; cū succo polypodij & mercurialis & cucumeris agrestis temperes, & ut supradictū est umbilicum perungas: & si uis ut uomat, stomacho superponas doctrina prædicta. ¶ *Item ad uentris solutionem.*

Lac anabule in carica fac fluere, & ignorante patiente ad comedendum dato: uel cum prædicto lacte farinam tempera, & inde facias fritulas in frixorio cum adipe porcino frixas, ad comedendum dato. ¶ *Item ad idem.* ℞. cocci cniidij, euphorbij, croci orientalis æquale pondus, mellis quod sufficit, purgat per superius, & inferius. ¶ *Electuarium bonum ad laxandum.* ℞. esulæ. ʒ. iij. gariophyllorum, epithymi. ana. ʒ. i. baccare, elaterij, polypodij, mastiches, piperis, añ. ʒ. ij. mellis quod sufficit. ¶ *Item ad soluendum uentrem.* Fel taurinum inuolutum lana ad umbilicum positum uentrem soluit, & infantibus lumbricos necat. ¶ *Ad idem catapotia Galeni.* Recipe diagridij. ʒ. iij. colocynthidis, aloes ana. ʒ. iij. myrrhæ. ʒ. ij. mastiches. ʒ. i. fac pilulas in modum ciceris. ¶ *Ad uentrem laxandum.* Accipe sauinam, & mitte in cacabo, & bulliat fortiter: & postea extrahe, & pinse fortiter cū pinguedine porci, & iterum pone in caldario, & bulliat, & cola, & fac unguentum, & unge umbilicum. ¶ *Ad idem.*

Fel lupi pone ad umbilicum. ¶ *Aliud unguentum mirabile adeo secessum prouocans, ut stercora constipatissima in momento prouocet.* Fel taurinum, aloen, sal gemmam, & oleum commisce, & orificium ad ignem fortiter unge. probatum est. ¶ *Clyster.* Recipe aloes lib. i. scammonia ʒ. iij. succi ebuli, succi betæ atque maluæ palustris, & mercurialis semē, & oleum, & surfur coctum in aqua salsa, & sic super puluerem succi mittantur, & tepes factum iniice. ¶ *Clyster ad renum dolorem.* Recipe ellebori nigri. ʒ. i. radicis cucumeris agrestis. ʒ. iij. caricas numero. ix. aquæ alexandrina. ʒ. i. cucurbitæ mūdæ. ʒ. ij. coque ad tertiam, & iniice. ¶ *Ad dolorem uentris.* Stercoris porcini, baccarum lauri, seminis foeniculi, apij, ana. ʒ. i. rutæ fasciculum unum, mastiches. ʒ. ij. fac puluerem, bulliat cum olei libris duabus, & cum lana infunde, & in uentre ligabis. ¶ *Ad puncturā sub ubere.* Mitte mel in sartagine, & fac tepidum, & extende super stuppam, & desuper asperge puluerem cymini, & impone loco dolenti, probatum est. ¶ *Clyster quod facit ad nimiam solutionem uentris.* Recipe cymas lentisci, cymas myrtæ, nepitæ, radices rubi, & cymas eius, coque omnia in uino, & iniice. ¶ *Antidotum ad uentrem stringendum de quacunq; distemperantia, ualet iliacis, dysentericis, & ad omnem solutionem.* Recipe myrrhæ, opij, acatiæ, prunellæ, styracis. ana. drach. i. olibani, mastiches. ana. ʒ. ij. stœchados. ʒ. f. confice cum succo cymarum rubi, aut arnoglossi, fac catapotia, dabis quinque aut septem, & est mirabilis effectus. ¶ *Pilule ad omnem solutionem uentris.* Recipe balauisti, corticum maligranati, gallæ, acatiæ, tartari, sumach, croci orientalis, gallæ, mirtyllæ æquale pōdus, opij quantum pensat medietas unius, & trita tempera cū succo myrtæ, & lentisci, & fac pilulas in modum ciceris, & da. v. uel viij. eunti dormitum. ¶ *Ad nau-*

H *scam uel fluxum stringendum.* Puluerem mastiches tempera cum albumine ouis, & fac uelut emplastrum in purpureo panno, & stomacho imponas, & prodest. ¶ *Item ad uomitum stringendum, & tensionem stomachi, & deflectionem.* Baccarum lauri. ʒ. iij. cymini, rorismarini, absinthij. ana. drach. iij. pulegij. ʒ. ij. mastiches. ʒ. i. panis usti. ʒ. ix. perunge stomachum de melle calido, & superasperge puluerem, & cooperi cum lana, & fascia. ¶ *Ad lumbricos necandos.* ℞. folia herbæ mauræ, coque in uino, & misce parū mellis, expellet omnes mortuos. Item ℞. absinthij uiridis, git, lupini, pulueris fellis taurini, medul-

læ cerui ana. ʒ. i. cere. ʒ. f. ¶ *Contra dysenteriam.* Sotira temperata cū succo sponsæ Solis, uel myrtæ utilissima est, uel athanasia cum succo plantaginis. seu solus succus semper uiuæ. ¶ *Ad idem.* Accipe cotonea, & munda interius & exterius, & gallas, & cymini, & coque. Coctis aut, accipe decoctionem, & misce cum saccharo, & aqua, & bibe de tertia in tertiam diem, & liberaberis à fluxu.

¶ *Item ad idem.* Tryphera magna cum tepida potata omnem dysenteriam omnino sanat, & uomitum stringit. ¶ *Ad eos qui sine uoluntate egerunt.* Accipe succum symphyti & hypocystidos, & facem olei & ceram, fac inde magdaleones, & postea mitte in anum. ¶ *Ad sanguinem reprimendum, si aliquid cum sanguine anus exierit foras.* Puluerem aspalathi & gallæ superasperge, si cum sanguine anus exierit, aquam in qua cocti fuerint caules immitte. Item unge ex aloes cum uino ueteri distemperato.

¶ *Ad idem.* Tryphera magna cum tepida potata omnem dysenteriam omnino sanat, & uomitum stringit. ¶ *Ad eos qui sine uoluntate egerunt.* Accipe succum symphyti & hypocystidos, & facem olei & ceram, fac inde magdaleones, & postea mitte in anum. ¶ *Ad sanguinem reprimendum, si aliquid cum sanguine anus exierit foras.* Puluerem aspalathi & gallæ superasperge, si cum sanguine anus exierit, aquam in qua cocti fuerint caules immitte. Item unge ex aloes cum uino ueteri distemperato.

¶ *Ad idem.* Tryphera magna cum tepida potata omnem dysenteriam omnino sanat, & uomitum stringit. ¶ *Ad eos qui sine uoluntate egerunt.* Accipe succum symphyti & hypocystidos, & facem olei & ceram, fac inde magdaleones, & postea mitte in anum. ¶ *Ad sanguinem reprimendum, si aliquid cum sanguine anus exierit foras.* Puluerem aspalathi & gallæ superasperge, si cum sanguine anus exierit, aquam in qua cocti fuerint caules immitte. Item unge ex aloes cum uino ueteri distemperato.

¶ *Ad idem.* Tryphera magna cum tepida potata omnem dysenteriam omnino sanat, & uomitum stringit. ¶ *Ad eos qui sine uoluntate egerunt.* Accipe succum symphyti & hypocystidos, & facem olei & ceram, fac inde magdaleones, & postea mitte in anum. ¶ *Ad sanguinem reprimendum, si aliquid cum sanguine anus exierit foras.* Puluerem aspalathi & gallæ superasperge, si cum sanguine anus exierit, aquam in qua cocti fuerint caules immitte. Item unge ex aloes cum uino ueteri distemperato.

¶ *Ad idem.* Tryphera magna cum tepida potata omnem dysenteriam omnino sanat, & uomitum stringit. ¶ *Ad eos qui sine uoluntate egerunt.* Accipe succum symphyti & hypocystidos, & facem olei & ceram, fac inde magdaleones, & postea mitte in anum. ¶ *Ad sanguinem reprimendum, si aliquid cum sanguine anus exierit foras.* Puluerem aspalathi & gallæ superasperge, si cum sanguine anus exierit, aquam in qua cocti fuerint caules immitte. Item unge ex aloes cum uino ueteri distemperato.

¶ *Ad idem.* Tryphera magna cum tepida potata omnem dysenteriam omnino sanat, & uomitum stringit. ¶ *Ad eos qui sine uoluntate egerunt.* Accipe succum symphyti & hypocystidos, & facem olei & ceram, fac inde magdaleones, & postea mitte in anum. ¶ *Ad sanguinem reprimendum, si aliquid cum sanguine anus exierit foras.* Puluerem aspalathi & gallæ superasperge, si cum sanguine anus exierit, aquam in qua cocti fuerint caules immitte. Item unge ex aloes cum uino ueteri distemperato.

¶ Ad

A ¶ Ad dysenteriam, & lienteriam probatum. Poma syluestria in aqua coque, & calida super umbilicum & super renes pone, more emplastri inducta, & illis refrigeratis, alia tepida assidue superponantur: in die una uel nocte etiam desperatis cito subueniunt. quod si hoc suppositorium adiungas, citius restringit: quod sic facies, Accipe porrum cum capillis suis de terra abstractum, non lauatum, sed à terra excussum: tere, & exprime succum, remotis prius folijs, & misce succum cum resina super tegulam calidam: & exinde cum lana succida fac suppositorium, & quando frigidum fuerit, calefacito: & quando siccatum fuerit, renoua ter uel quater. certum est. ¶ Ad eos quibus anus exit foras. Aquam ubi cocti fuerint caules tolle, & ano immitte. Item unge ex aloe, & cum uino ueteri distempera. ¶ Ad idem. Puluerem aspalathi, & gallæ superasperge. ¶ Item ad dysenteriam. Calefac petram molendini, & frōdes porri pinlitas superpone cum aceto forti: & homo in sella perforata sedeat circunquaque inuolutus, & totum fumum per anum recipiat bis uel ter. ¶ Item ad pondus. Vinū coctum, cyminum coctū cū nitro, & pice de romania fac bullire, & superseadeat. Sic etiam saluia iuuat, tegula quando calida fuerit, si superseadeat patiens multum iuuat. ¶ Suffumigium ad lienteriam. Spolium serpentis, aut carnem eius siccam suffumiga. ¶ Pilule ad dysenteriam probate. Recipe opij, styracis, croci orientalis, galliæ, maceris, mastiches, myrtilli, rosæ siccæ, gummi de Baby

B lonia, myrrhæ, roris syraci, aluminis, gallæ, acaciæ, balaustie, æquale pondus, tempera cum aceto, & fac catapotia, & da mane & sero. iij.

Contra uitia renum, & ilium.

¶ Ad dolorem renum. Folia lauri pinse fortiter, & coque in uino optimo quousq; coaguletur, & superpone renibus modo emplastri. Adrianum balsamatum utile est nephriticis, & turbulentam urinam faciētibus, & in uesica lapidem habētibus. Philanthron ad idem ualet. Sic diapepereon, & Euchariston. ¶ Potio probata ad ilium dolorem, & ad frangendum lapidem. Recipe dactyli mundati intus & foris, saxifragiæ, radicis capparidis, petræ lyncurij, ossis de corde cerui [petræ de corde ceruino] gariophyllorum, seminis citri, cucumerorum, seminis apij, alumen de Africa, seminis Alexandrini, & petroselini seminis, radicis asparagi. añ. unc. i. mel quod sufficit, bibant in balneo cum uino uel aqua calida in modum auellanæ. Urinam enim mouet, & lapidem frangit. ¶ Ad idem. Cardui radicem cum oratione dominica collige: & laua nouem uicibus, & pinse fortiter, & mitte nouies nouena grana piperis, colabis, & succum ad bibendum dabis. probatum est. ¶ Emplastrum ad idem. Recipe †ladani, adipis ursini, olibani, saxifragiæ, petræ lyncurij, myrrhæ siccæ, opopanacis, añ. ʒ. i. ceræ. ʒ. iij. olei quod sufficit. ¶ Sorbitiuum ad idem. R. †galangæ. ʒ. i. zedoariæ, saxifragiæ, grana solis, seminis apij, anisi, asari, squinanthi, omnium æquale pondus, pone in vi. lib. aque, bulliant ad medietatem, cola, & proijce species, & da ut bibat mediam phialam.

Ad ilium dolorem, & frangendos lapides, & stranguriam, & dysenteriam.

¶ Dia cissu. Recipe seminis hederæ, gummi eius, saxifragiæ, petroselini macedonici, apij, piperis, pyrethri añ. ʒ. i. dauci, grana solis, cardamomi, myrrhæ, asparagi, agarici, cinnami, seminis citri, carui añ. unc. i. sanguinis hirci de mense Augusti, galangæ, diagridij ana unc. ij. aloes unc. iij. spicæ nardi unc. ij. mel quod sufficit. ¶ † Sclirosmon faciens nephriticis, dysentericis, sanguinem uomentibus, ad dolorem stomachi, arthriticis, & ischiadicis. Recipe cinnamomi, styracis, spicæ, zingiberis, xylobalsami, castorij, costi, pyrethri, smyrnidis, id est genus uernicis, terebinthinæ, sagapeni, opoponacis, galbani, dauci, hyoscyami, piperis, petroselini ana unc. viij. gariophyllorum, opij an. drach. iij. balsami. unc. v. mellis quod sufficit: datur in modum auellanæ cum tepida. ¶ Item ad ilium dolorem. Tolle hederam terraneā, fac bullire ut fomentef, & tolle grana caudæ uulpinæ, & laua. ix. aquis, & tere, & da succum patiētī: & tolle tres cymas rubi, & tres urticæ, pinse: & accipe lilij radices siccas, & tere ut puluis inde fiat: & accipe petram quam homo mingit, & fac puluerem, & misce cum puluere lilij: & accipe radicem pastinacæ, & laua. ix. aquis, & cum aqua ipsius pastinacæ tempera omnia supra dicta, & da patienti. probatū est. ¶ Fomentum ad ilium dolorem, & ad lapides proijciendos, & urinam prouocandam.

† aP. sandali
† aP. Galle

Furfur calidum infusum in aceto, uel arenam marinam cum sale calido, uel asphodeli frixi in oleo calido: hæc omnia singillatim missa in sacco, dolenti superponantur loco. Dauitica potio iliatis efficaciter prodest. ¶ Antidotum ad lumborum dolorem, & frangendos lapides, ut & lumbi pinguescant. Recipe nucleorum mundatorum, amygdalarum, auellanarum, nucum, fisticorum añ. ʒ. iij. zingiberis. ʒ. iij. cinnamomi, aliptæ añ. ʒ. ij. croci orientalis, galangæ, gariophyllorum ana. ʒ. i. anisi, mastiches ana ʒ. ij. mellis quod sufficit. ¶ Potio probatissima ad ilium dolorem, ad petram rumpendam, et ad eos qui urinant cum tormento. R. gariophyllorū. ʒ. i. cinnamomi. ʒ. iij. zingiberis †. ʒ. iij. costi. ʒ. i. thuris. ʒ. ij. seminis asparagi ʒ. vi. & radicis eius. ʒ. iij. galangæ. ʒ. iij. pirethri. ʒ. ij. spicæ. ʒ. viij. croci orientalis. ʒ. iij. myrrhæ ʒ. i. macedonici seminis. ʒ. iij. peucedani. ʒ. ij. saxifragiæ. ʒ. iij. grana solis tantundem, opij. ʒ. ij. seminis lapathi. ʒ. iij. hyoscyami. ʒ. iij. coriandri. ʒ. i. celticæ. ʒ. i. asari. ʒ. ij. petroselini. ʒ. ix. meu. ʒ. x. phu unc. i. lithospermatis, libystici ana ʒ. iij. piperis nigri. ʒ. i. mel quod sufficit. ¶ Potio ad petram frangendam probata mirabiliter. R. petroselini macedonici, asparagi sement, grana solis, seminis urticæ, saxifragiæ, petræ lyncurij, serpylli, seseleos, chamædryos, xylobalsami, lilymbrij, ligni aloes, manna, rhu pontici ana drach. ij. amomi, seminis anethi, seminis apij, seminis basiliconis, cinnamomi, aliptæ, galangæ, gariophyllorū, zingiberis, zedoariæ, gomphitæ, carui, piperis, añ. ʒ. iij. liquiritiæ, castie fistule, ma-

† aP. sclirophi
lon

Spurij.

Da iij stiches,

GAL. ATTRIBUTVS ALTER

† *P. drach. vi* stiches, spicæ añ. † 3. ix. anisi. 3. ix. amygdalarum. 3. xix. seminis citruli, melonis, cucurbitæ ana. 3. ix. E
 misce cum melle. Item scarabæum nigrū siccum potui dato: mire prodest. ¶ *Ad lapidem frangendum.*
 R. radices fœniculi, apij, petroselinī macedonici, pinse, & succum cum uino in potu da.

De colica.

¶ *Ad colicam.* R. radicem lapathi, chamædryos, eupatori, i. saluiæ agrestis, plantaginīs, trifolium,
 uerbenam, gariophyllatam, uiolam, fœniculum, apium, hypericon, cyminum, piper, fac potionē
 cum uino & melicrato. ¶ *Ad idem.* Succī foliorum rhāni. 3. ij. piperis grana vij. aut. ix. mellis co-
 chlearia. ij. da ut bibat in Sole, & miraberis. hoc etiā nephriticis ualet. ¶ *Ad idem.* Hydrelgon cum
 malsa tēperata bibita, & iniecta, mire ualet, maxime si est obstructio stercoris. Item farinam semī
 nis linī, & hordei æquali pondere, cum oleo chamæmelino coque, & calidum impone. ¶ *Ad idem.*
 Ceræ. 3. v. ouorum uitelli. 3. vi. farinæ fabæ. 3. iij. olei chamæmelini, & rosati ana. 3. ij. succi seminis
 linī quantum sunt uitelli ouorum, & farinam cum succo seminis linī bene commisce, & sic ceram
 & oleum adde, & bene infrigidari permitte, & quando opus fuerit circa loca dolentia impone.

Contra uitia hæmorrhoidum.

¶ *Ad hæmorrhoidas.* Tolle cymas pulicariæ minoris, & pinse, & mitte in anum tribus uicibus, & po
 stea puluerem de fungo, qui uesica lupina dicitur superpone. ¶ *Ad hæmorrhoidas, quæ in interioribus sunt in in-* F
testinis, unde æger facit sanguinem ad sellam die noctuq. Omne calidum comedat & bibat, quia de frigiditate
 sunt, & utatur balneo calidæ aquæ, in qua sit absinthiū, sampsucū, & pulegiū, & cæteræ calidæ her
 bæ, & calefac latā tegulam, & fac eū sedere super sellam perforatā, & pone tegulā subtus, & asper
 ge interdū merū desuper, ut fumus, & calor sursum saliat: hoc fac quotidie. & postea accipe zinzī
 ber & galangā, anisum, masti. & cortices maligra. & gallas, & hypocysti. hæc omnia coque in libra
 una uini usque ad. 3. iij. & bibat. hoc quoq; faciat ter, uel quater, uel pluries, & de hac decoctione
 pone in prædicto fumigio super tegulā. comedat gallinas, anseres, perdices, agnos nō multū pin
 gues, arietē infra annū, nō pisces, nō fructū: omnia prædicta affata comedat, & quando affaueris,
 asperge merū super carnē porcina guttatim: accipiat omnia electuaria styptica, & bibat uinū albū
 cū aqua. ¶ *Ad idem.* Piper, aloen, saponē spatarenticū, puluerē gallæ, unum uitellum oui affatum,
 nepitę frondes, cymas rute, stercus hominis recēs incende, & fac puluerē. hæc omnia simul tunde,
 & fac sicut cerotū, & cōfice cū uitello oui, & succo saluiæ: & appone quousq; sanetur. ¶ *Emplastrum*
ad idem. Sume symphytum, auripigmentum, coria mali granati, ammoniacū: fac puluerem, & di
 stempera cum castorio, calaminthe, & terebinthina: induc in panno & impone. ¶ *Item ad idem.*
 Recipe Gummi hederæ, saponem spatarenticū, panem siccū incisum æquali pondere, fac magda G
 leonem longum quinq; digitorum, & immitte. ¶ *Item ad hæmorrhoidas.* Semen taxi subtiliter pul
 uerizatum, & super pinguis simam caricam seminatum, si cum eadem carica est immisum, utilissi
 mum est. Oleum etiam fraxini iniectum mire prodest. ¶ *Ad idem.* Atramentū, alumen, carbonem,
 corticem arboris nucis, separatim pulueriza, quæ cribellata, in melle ad medietatem decoque, &
 calidū distēpera non nimis spissum: postea induc in panno lineo, & loco patienti ter uel quater su
 perpone. Item gummi hederæ coctū in oleo lini superponat hæmorrhoidibus, & intus mittat, pro
 culdubio liberabitur. & puluis radicis tassi combusti idem facit. & sanguifugæ profunt posita.

¶ *Unguentum ad idem probatum.* Saluiam, rutam, olibanum, cerā, oleum, & lac caprifici, liquefac, & cō
 misce, & utere. ¶ *Ad idem.* Aristo. rot. fellis terræ fac puluerē, & liga in ij. frustis panni, & olla ple
 na aceto forti bulliat, & ista iij. frusta desuper stent cum superscripto puluere, & calidum quantū
 durare poterit super ipsas pone, & leuando unam, aliam ponas. ¶ *Ad idem.* Lappam māducabis,
 & castaneę cortex, & galla coquantur in aqua, & dolentia loca frequenter inde abluantur, & satis
 proficit. ¶ *Ad hæmorrhoidas intrinsecas, & extrinsecas.* R. ciperi, millefolij, marrubij, mentastri, plantagi
 nis, centumneruiæ, æquale pondus, sed minus ponatur de marrubio: hæc omnia tere, & cum forti
 uino distēpera, & bibat æger octo diebus, uel amplius mane & sero. ¶ *Ad hæmorrhoidas.* Tolle cor H
 ticem uirginis nucis, & quercus, & aristolochiæ rotundæ, & marinā spongiā, & pone in testa no
 ua calida calefacta ad ignem, induc in puluerem, & unge ipsas hæmorrhoidas de calido melle, &
 postea superpone puluerē istum. ¶ *Ad ficus.* R. aristolochiæ rotundæ, piperis nigri æquale pon
 dus, fac puluerem, & sic utere. Herba calendula trita & superposita multum iuuat. ¶ *Emplastrum*
ad ficum, qui apparet. Mel, stercus pullinum, saponem gallicum, cymas lauri, & baccas commisce, &
 superpone, tertia uero die solue, & inuenies sanum. ¶ *Ad idem res probata.* Plantaginīs. M. iij. mille
 folij, mentastri añ. M. iij. hæc omnia tere, & succum exprime, cui piperis gra. viij. mastiches grana
 vij. commisce, & ieiunus bibe per triduum, & renoua potionem diebus. ix. ¶ *Ad ficum qui sanguinat.*
 Quinquefolium in lacte caprino decoque, & bibe per tridū. Item corallos, chelidoniā cum pi
 pere & cerusa tere, & distempera, ieiunus calicem unum bibat plenum, optimum est. ¶ *Ad idem.*
 Radicis rafani rotellas manduca ix. ieiunus infusas in melle diebus, ix.

De arenalis mictus signis, & cura.

Signa eorum, qui lapidem patiuntur in uesica, natura eorū subtumida est, pruriginem patium
 tur in ano, & mingere non possunt, nascitur hæc causa magis infantibus, quam iuuenibus, qui mi
 nores lapides mingunt. ¶ *Cura.* Petroselinī semen, apij semen, betonica, saxifragiæ, gingiberis,
 enulæ,

A tenulæ, radicē seleni, arteriacæ. s. confectionis, baccarū lauri, urticæ maioris semen, asari radicē, spicæ, roris marini, costi hortulani, radicem cardui, radicem agarici, marrubij albi, anisi añ. ʒ. i. mellis modicū: teres omnia, dabis qñ non febricitat, mane & sero, cum uino. Item gallū anniculatū occide, & in grosserio eius inuenies albos lapides, quos cum uino tere, & da febrienti cum tepida. † aP. elemi.

De mingentibus furfures.

Signa eorum qui furfures mingunt, quia per urinam in calice natant, signa hæc si uideris, scias lapides maiores ualde in uesica haberi, natura enim illorum si fuerit manibus fricata, intus redeunt lapilli, & ex confricatione in labijs uesicæ fit scabies, & emittunt per urinam uelut furfures. ¶ *Cura.* Dulcia comedant, & lac caprinum mox mulctum bibant: si non februnt, cancos fluuiales dabis comedendos. ¶ *Antidotum ad hoc.* R. cymini, seminis apij, melanthij, seseleos, equo pondere cum lacte & melle, & cochlearia singula, omnia commisce. dabis in mane ieiuno cochlearium. Item olera manducet, maluas, pastinacas, asparagos, oua sorbilia, succum hordei cum dulcore & pipere comedant quotidie, & utantur balneis. ¶ *Antidotum ad uesicæ præclusionem probatissimum.* Recipe saxifragiæ, spicæ, betonicæ, squinanthi, cinnamomi, carpobalsami, costi, absinthij, croci, succi liquiritiæ, acori, hyperici, rhu pontici, chamæleontis, petroselini, dauci, ireos, opoponacis, añ. unciam unam, confice, et utere. Item, petroselini, saxifragiæ, apij succum simul bibat, & sanabitur. Itē saxifragiæ, asari, gummi, betonicæ, piperis, añ. ʒ. i. mellis libram unam, uinum quod sufficit, hoc in balneo bibat. ¶ *Ad uesicæ dolorem cura talis est.* In initio oleum rutaceum per clysterem egro frequenter inijcias. Fœminæ uero matrix infundenda erit, & extrinsecus pectinem & inguen ex oleo cyprino calido, & cum lana succida fasciabis, aliquando miscebis castorium si forte plus calidum fieri oporteat. Item clyster ex decoctione fœnigraci, aut radicum maluæ cum oleo mista & calefacta: & si uesica stricta fuerit, subtili fomento relaxare, & urinam adducere oportet. Ad frangendū lapidem succus radicis ualet. Vesicæ uero patienti calculum, adrianum si dederis cum decocto radicum alexandriæ, & semine ocymi, aut brusci, siue asparagi, aut pleni pugilli ciceris rubei. Similiter potio iustini cum uino calido, si dederis, facit philanthropos, calculos frangit, mulsa lapidem in uesica frangit. ¶ *Ad petram uesicæ.* Recipe saxifragiam, grana solis, petroselinum, quinquefolia, asparagum, bruscum, agrimoniam, & coquantur omnia in uino ut ad tertiam redeant, & postea cola, & adhibe paululum mellis, gariophyllorum drachmam unam, † petræ de lucubio drachmā unā. da ad bibendū mane tepidū quasi phialam unā, & si potest bibat suc. erysimi & ipsam herbā comedat. ¶ *Diachryson ad petram.* Recipe saxifragiæ, radicis brusci, asparagi, petroselini, apij, piperis añ. ʒ. i. grana solis, alexandri, libystici semen añ. solidum unū, mellis quod sufficit. ¶ *Ad eos qui mingere non possunt.* Oleastri radicem, cyminum, & cepulas teras, & in oleo coquas, & super pectinem ponas. Item parietariam tere, & calefactam super pectinem fascia, & miraberis. Item sanguis hirci triennalis, aut uetustioris cum decocto nardi, & † cinnamomi, & siccarum cicadarū puluere datus, mirabiliter, & cum celeritate lapidem expellit. † aP. lyncuriæ.

De genitalium causis.

¶ *Unguentum album pro mentula.* Recipe olibani, mastiches, aloes, assæ foetidæ, myrrhæ, añ. unc. i. cerusæ, unc. ij. temperentur cum melle, & sambuco, & ponantur in membro. ¶ *Aliud fuscum.* Pix græca, & aloe cum melle temperentur. ¶ *Ad uulvam stringendam quasi uirgo sit.* Recipe myrrhæ, olibani, mastiches, colophonix, picis nigræ, arsenici, boli, gallæ, gypsi, cornu ceruini incensi, aristo. longæ & rotundæ, omnia æquali pondere, fac puluerem, & in uulvam inijce. ¶ *Puluis ad idem.* Recipe symphyti, aluminis, balauitij, myrrhæ, olibani, mastiches, colophonix, picis nigræ, boli, gallæ, gypsi, cornu ceruini incensū, aristo. rot. galliæ, añ. ʒ. v. fac puluerē, & in uulvam inijce, quæ prius fomentetur aqua pluuiali, in qua cocta sint grana uuæ, cortex castaneæ, & pulegium. ¶ *Confectio ad idem.* Recipe symphyti, corticum mali gra. & mespilorum, & quercus, foliorum rosæ cadinæ, hypocystidos, añ. ʒ. i. maceris, cinnamomi, gariophyllorum, nucis muscatæ, anisi, antheræ pulueris. añ. ʒ. v. ista omnia trita & puluerizata collige cū aqua ro. uel pluuiali, in qua ro. decocta fuerint, & inde trochif. formati ad Solem siccentur, & quādo opus fuerit, unum eorū in aqua ros. uel pluuiali resolue, & inde stricta uulua post balneum diutissime fomentetur. Symphyti decoctio idem operatur. ¶ *Ad idem.* Tolle symphytum, & gallam, & gummi pineæ, & cinnamum, & amentum dulce, & fac puluerem, & misce cum pauca aqua, & laua locum, & miraberis. ¶ *Ad menstrua prouocanda.* Recipe ammoniaci albi, galbani, opoponacis, aloes hepatici, colocynthidis interiora, myrrhæ, cicutæ seminis añ. ʒ. ij. tere, & cum succo pororum confice, & fac pilulas ad modum pili, & da. ʒ. ij. uel. iij. in aqua tepida. ¶ *Item ad idem.* Ante dies. iij. uenam de tibijs incide, aut tibias sacrifica, aut in ambobus talis uenam incide, ita ut in una die unam incidas & in alia aliam, & post hoc dabis tenues cibos, & sic post. vij. dies castorium cum pulegio ad bibendum dabis, aut calamēto. educit enim menstrua pulegium, & calamentū coctum cū mulsa. Est autem tempus dandæ decoctionis uel potionis utile post balneum in sabanis, quia sic data multum operatur, & plus his dictamus, & sauina data similiter. utiliter etiam datur picra, quæ recipit aloes drachmam unam. Quando autem ex plenitudine, & pingui superfluitate retinentur menstrua, centaurij maioris succo, & radicibus minoris excludantur. ¶ *Ad idem in duabus aquæ par-*

tibus

GAL. ATTRIBVTVS ALTER

tibus & una uini. Artemisiæ, & saluiæ, brathyos, calamētæ, matris syluæ ana. M. i. alijs quantum de E
 omnibus alijs, & lento igne ad tertiam decoque, de quo ter in die fomentatio fiat, mane, & meri-
 die, & sero eunti dormitum. climax detur cum decoctione cymini. Quæ recipit elemi. ʒ. iij. foeni-
 culi. ʒ. iij. piperis, sesami, syriaci añ. ʒ. ij. erucæ, seminis sileris montani añ. ʒ. i. mel quod sufficit.
Item ad idem. Artemisiæ, rutæ, dauci, dictami, phu, meu, nasturcij añ. trita in aqua, fac balneum, &
 da ad bibendam trypheram magnam cum aqua tepi. ¶ *Item ad idem.* Vrticæ maio. radicē, assari,
 hyperici, epithymi, polypodij añ. hæc omnia coque in uino ad medietatē. da mane & sero. ¶ *Ad*
idem. Baccas lauri. xxxvij. tritas cum uino bibat. Item accipe artemisiam & rutam æqualiter, &
 adde oleum laurinum, & calefac parumper ad ignem, & facto ex panno pessario intinge, & in os
 uulue inijce. ¶ *Ad sanguinem stringendum.* R. myrrhæ. ʒ. iij. cinnami, mastiches añ. ʒ. ij. facto puluere ac-
 cipiatur cū succo strychni, uel morellæ. Si qua mulier post partum se purgare non poterit, Esdre
 potionem, aut Eucharistum accipiat, uel solū suffumigium de fungis siccis, aut de assa, aut phiala
 plena succo caulium. Sotira, & tryphera accepta menstrua educit. ¶ *Ad menstrua superflua.* Alumi-
 nis scissi, myrrhæ, rubi, thuris añ. ʒ. i. tere, & cum aceto: & confice pessarium de lana munda: & in-
 tinctum in eo suppone uulua. ¶ *Ad idem.* Recipe sponsam solis, & tere, & succum da ad biben-
 dum. Pastellum uero in uulua suppone, & athanasiā dabis. ¶ *Ad menstrua prouocanda.* Ex sagape-
 no, opoponace, myrrha, & felle fac pessarium. ¶ *Ad sanguinis profluuium.* Facē quæ ex quercu exit
 da ad bibendum mulieri cum aqua calida pluuiali. ¶ *Ad idem.* Accipe lignum syluatici libystici,
 & mediam corticem quercus, & testas marinas rubras, quæ inueniuntur iuxta mare, & pone in
 uase aliquo, & fac bullire ad ignem cum aqua pluuiali, & fomenta. Item tolle polygonon, & co-
 que cum aqua pluuiali, & da ut bibat. ¶ *Vt mulier concipiat.* In nouem phialis optimi uini mitte no-
 uem rotulas mandragoræ, & foeniculi radices tres, & ad tertiam bullire fac, & bene cola, & phia-
 la mellis addita, nouies nouem grana piperis sparge in puluerem, & iterum aliquantulum bullire
 permitte: qñ autem infrigidatum fuerit, tēpore menstruorum per † viij. dies bibat mane phialam
 unam: & in obscuro loco iaceat, remotis amicis præter pedissequam quæ eā custodiat, circa sex-
 tam uero horam pullus gallinaceus elixus cum pipere, aniso, & modico anetho conditus simul
 cū iure suo offeratur ut manducet, & de iusculo ad satietatem bibat: uinū leue & modicū accipiat:
 & in nocte iaceat cum uiro, & uir eius uespere & mane diacameron, aut climacem, aut alexandri
 nam sumat. ¶ *Ad concipiendum eadem die sine periculo.* Myrrhæ. ʒ. i. piperis grana. xl. staphidis agria. ʒ. i.
 dabis in uino post balneum. Item nepitam cum uino coque ad tertiam, & mitte ibi calamentum
 aromaticum, galangam, irim Illyricam, spicam nardi æquo pondere, coque ad tertiam, & da ut bi-
 bat per tres dies ieiuna. Item centauream cum folijs tere, & misce cum aqua, & fac pilulas ad simi-
 litudinem offis dactyli, & inuolue cum terebinthina, & desuper mitte lanam, ne terebinthina ca-
 dat, & inijce. Item uiscū qui est in arboribus tritū cum uino da bibere menstruo incipiēte aut de-
 sinente. Itē in phialis nouē optimi uini de radice herbæ barbæ syluanæ lib. i. coque ad medietatē,
 et decolato succo, mellis adde phialas duas. & pulueris cymi. ʒ. i. & modicum fac bullire. tempore
 uero menstruali per quinque dies singulas phialas ieiunæ propina mane. & sero in decoctione il-
 lius herbæ sedeat, diuq; calefiat, & sic cum uiro suo coeat. Item coaguli leporis, corticum mandra-
 goræ. añ. ʒ. iij. opij. ʒ. ij. trita cum melle despumato confice, & mane ad modum auellanæ maioris
 cum tepido uino sumat non ieiuna. Item testiculi cerui puluerizati, & in uino bibiti, & fel capreo-
 li suppositum, idem præstant. ¶ *Item ut mulier concipiat.* Leporis uuluam assatam tere, & da cū uino
 in balneo † in sabanis sedenti ut bibat: & in ipsa die aut nocte si tacta fuerit à uiro statim cōcipiet.
Potio ad eas quæ non concipiunt, & quibus menstrua non apparent. R. matris syluæ, rutæ, artemisiæ, cicuta, radicū
 branca ursina, singularum fasciculos, quæ pinsitæ & mistæ cum uino albo usq; ad tertiā coquan-
 tur, & eidem decoctioni cochlearia tria de cinere de corde cerui adhibeantur prius, quàm ad ter-
 tiam redeat decoctio, deinde coletur cum panno, & colaturæ adhibeantur tria cochlearia olei, &
 tragacanthæ drachmæ tres de Constantinopoli, & simul omnia bulliant, & unaquaq; die mane
 accipiat phialam unam illa cui necesse est. Si matrix descenderit, cum bonis odoribus nares suffu-
 migabis: sin minus, † asphaltum sit inferius fumigatum ita, ut in uuluam fumus ingrediatur, & pes-
 sarium de styrace calamita cum lana succida imponatur: si uero uolueris ut concipiat, prius pur-
 getur cum theodorico anacardino, & post purgationem balneetur. Et coagulum leporis in bal-
 neo bibat, & etiam uiro suo tribuat: & post cum ipso iaceat: & si coagulum fuerit masculi, ma-
 sculum: si foeminæ, foeminam concipiet. ¶ *Vt mulier non abortiat, & factum contineat.* Cancrum fluuia-
 lem contere, & in uino ueteri da ad bibendum, aut leporem prægnantem uiuum accipe & tol-
 le ei catulos de uentre, & coagulum eius cum uino potui dato, & ultra non eijciet. ¶ *Vnguen-
 tum ad omnes dolores matricis post partum.* Recipe adipis pullini, sampuci, ana uncias septem, myr-
 rhæ uncias duas, butyri, ceræ, ana uncias sex, adipis anserini, medullæ ceruinæ, terebinthina,
 casia, mellis ana uncias septem, aloes uncias duas, confice, & utere. ¶ *Ad idem.* Fac bullire
 oleum, & anethum, & mitte unum † birrum de lana succida: & calidum pone ad matricem.
 ¶ *Ad apostema.* Succus frondium porrorum, succus cichorij, uel heliotropij, succus petrose-
 lini, æquali pondere, puluis ferruginis, puluis paleæ hordei, hæc omnia bulliant, & bibat.

† aP. III

† aP. cum

† aP. asphaltū

† aP. uelum

Si

A Si matrix foras exierit, aut tumorem habuerit, folia cicuta, abrotani, camphoræ, pinse fortiter, & pone desuper. ¶ Ad retinendum partum. Spolium serpentis cum mica panis dabis comedendum nescienti, mire prodest. ¶ Ad matricem reuocandam. Testas ouorum gallinæ, ex quibus pulli excluduntur, incende, deinde superasperge picem nigram, & superextende, & reuocabitur ex toto. ¶ Ad excitandam mulieris libidinem. Sanguis uespertilionis in floccello lanæ collectus nescienti sub capite ponatur.

† aP. herba cā
phorata.

De passionibus genuum, & tiliarum.

Centri galli succus, genibus, & cruribus ad ignem uel ad Solem illinitus omnem dolorem extirpat, & neruorum contractionem penitus tollit: probatum est. ¶ Ad ulcera tiliarum. Fel caprinum cum resina & cerusa misce, & pone super ulcera. ¶ Emplastrum ad inflationem, quæ fit in cruribus, & in coxis. Stercus columbinum album cum forti aceto mistum, & tritum, & in aluta inductum superpone. ¶ Aliud probatum ad inflationem, quæ fit cum rubore & calore. Farinam hordei, & fabæ tolle, & in aqua coque, & superpone. ¶ Ad omnem ulcerationem tiliarum, cicatricem, uel maculam nigram, uel albam. Pulueris plumbi usti facti cum ligno auellanæ, aut lentisci. ʒ. viij. olibani, myrrhæ, aloes, mastiches añ. ʒ. i. oleum uiride, & modicum aceti exagita miscendo in corpus unum, & in folijs hederæ inductum superpone. ¶ Ad tumorem genu. Fac bullire radicem brusci bene, & postea pinse cum axungia, & pauco † saluæ & infascia, omnem tumorem tollit. ¶ Unguentum ad tibias fractas de phlegmate salso. Folia persici, hederæ terrestris, colophonix, picis, oleum de spica, oleum commune, sepum, & ceram, & lithargyrum de auro. ¶ Ad dolorem genuum. Bibe succum rutæ. ¶ Pro dolore podagræ. Tere, & fac puluerem de gith, & unge ubi dolor est, & superpone stagnum, & insuper stuppam unge de ipso puluere, & statim dolor recedet. ¶ Unguentum ad idem, & ad qualemcunque dolorem. R. mastiches, olibani ana. ʒ. i. adipem ursinum, et albumen ouorum insimul misce, & accipe cymulas uirides lentisci, & tolle ex eis succum, & adiunge uetus oleum, & distempera, & fac unguentum theodoricon emperiston, ischiadicis, & podagricis subuenit, idem facit philanthropos. ¶ Ad idem. Recipe gariophyllorum, zingiberis, cinnamomi, añ. ʒ. ij. hermodactylorum. ʒ. v. costi, diagridij añ. ʒ. ij. mel quod sufficit. Item ad calidam podagram, succus radicis filicis cum oleo roseo mistus, & inunctus prodest.

† aP. salis.

Ad hominem subtiliandum.

Puluis ciricus uel ciricon † utilis ad pinguem hominem subtiliandum, & crassiciem superflua deponendam, ita ut ad temperiem tenuitatis, & siccitatis patiente deducat. curat etiã leprosos, & herniosos, pruriginosos, & scabiosos: & si quis hoc usus fuerit, podagrigo, uel arthritico, seu alio aliquo dolore non molestabitur. Quicumque hoc puluere fricari uoluerit, in balneo postquam sudare coeperit, fricetur, & hoc tribus diebus uel amplius interpositis. diebus autẽ quibus utitur, nullo alio unguento patiens fricetur. à pipere, & falsamentis, & acrimonijs caueat. Recipe [nitri assati] myrrhæ assatæ, sulfuris uiui, opocissi, id est succi hederæ, iridis illyricæ añ. ʒ. iij. baccarum lauri siccarum, sampuci, ellebori albi, pumicis marini assati, chameleontis nigri, pyrethri, sinapis, gallæ alexadrinæ, peucedani, pollinis foenigraci, cimoliæ, tartari, aristolochiæ longæ & rotundæ, gith, orobi, piperis nigri, caulis agrestis, struthij, cardamomi, marrubij, cantharidũ, succi sicci elaterij, añ. ʒ. ij. confice sic, hæc omnia subtiliter tere, & in uase uitreo conde, & quando opus fuerit, utere. ¶ Electuarium ad idem. R. gariophyllorum, spicæ, galangæ, zingiberis. añ. ʒ. f. sacchari libras duas & semis. musci. ʒ. i. saccharum coque cum aqua rosata, & ipsa pigmenta pinse diligenter, & misce cum ipsa saccharum, super ignem semper agitando, & quando decoctum fuerit, infunde super marmor. ¶ Ad hominem nimis crassum. Imple patellã floribus auellanæ, & superfuso uino agitata fortiter, & bulliat die ac nocte, & semper quando siccatur, funde uinum, & cola, & bibat ieiunus. ʒ. iij. per dies quinque, & comedat ad prandium, hoc faciat mense Februario. ¶ Ad idem. Tolle tartarum, & fac puluerem, et de omni cibo intincto in eo comede. desiccatur enim pinguedinem. Hiera rufina scabiosis, & leprosis utilissima est. ¶ Unguentum ad mala nascentia. Aloes, olibani, mastiches, myrrhæ, arsenici, boli armeni, colophonix, sandarachæ, terebinthinæ, æruginis campanæ, spumæ argenti, galbani, ammoniaci, sagapeni, resinæ, gummi persici, picis naualis ana lib. ij. tragacanthæ, aristolochiæ longæ, gomphitæ, castorij, floris plumbi añ. ʒ. iij. ceræ libras duas, sepi taurini. ʒ. iij. ¶ Oleum frumenti ad scabiem, & ad herpetas, quod ita conficitur. Pone frumentum inter duo ferramenta calida, & exprime fortiter oleum. ¶ Ad sacrum ignem. Accipe picem, & uitellum oui crudi, & fac emplastrum, & pone desuper. Unguentum etiam de oleo frumenti probatum est. ¶ Ad morfam nigram. Erysimon cum uino bibat, & sanabitur. ¶ Ad sanguinem stringendum undecunque exeat. Testiculos in aceto pone, pedes infrigida, & statim cessabit. ¶ Ad carbunculos. In primis liga maluas coctas cum butyro uel sagimine, & appone, & mutetur in die, deinde appone emplastrum istud, quod carbunculum cito aperit. Recipe ficuum pinguium passarum, cepæ coctæ, galbani, ammoniaci, lactis mulieris, maluarum coctarum, carbonum, uel cinerum uitis uinæ, testudinis uiuæ unius, pinguedinis porci recentis uel ueteris, æquale pondus, tere, & appone, usque dum aperiat. ¶ Ad idem. Accipe cinerem pruni, & distempera cum uitellis ouorum, & pone super, & postea accipe ficus siccas, & parum olei, & arsenici, & tempera totum simul, & appone, deinde ap-

† aP. syriacæ

de ap-

GAL. ATTRIBUTVS ALTER

de appone terebinthinam, & galbanum, quando putredo exire cœperit. si multi carbunculi exierint, tolle sanguinem de brachijs, & da laxatiuum. ¶ Ad pustulas quas habet infans in manibus & pedibus ultra modum. Accipe scyllam, & hyoscyamum ipsam herbam, & sambuci frondes, equo pondere, & pinsito, & coque in aceto inde multum, & appone. ¶ Ad omnia apostemata exteriora, siue tumores. Agrimoniam, uerbenā, quinquefolium, æquis si teres & impones ponderibus, cum aceto coquas adiecta semper uiua sanabis. ¶ Ad rumpendum apostema. Fermentum, olibanum, axungia, lac fœminæ. ¶ Ad apostema subtiliandum. Libysticum feruefacias in aqua, pinsito cum pinguedine, & pone desuper. ¶ Ad sacrum ignem, uel calorem membrorum, qui per aliquam occasionem nascitur. R. Silymbrij, rutæ, rubi, solani, omnium quatuor cymarum. M. i. radicis lilij domestici. ʒ. i. aloes. ʒ. ij. cymini. ʒ. i. albumen oui unum, aceti phialam unam, olei phialam unam. prædictas herbas tere fortiter, & succum earum cum prædictis commisce, fortiterq; cola, & cum penna unge loca languentia, & miraberis. ¶ Ad scabiem. Radices lapathioli coque, & axungiam porcina cum eis uehementer tere, & argentum uiuum cum cinere & sputo distempera, & cum eis misce, & uehementer confice, inunge, & miraberis. ¶ Unguentum ad pustulas, uel lepram, siue prurimum. Florem tithymalli cum aceto coque fortiter, & oleum modicum misce, & inunge usq; dum sanus fuerit.

De modo cognoscendi cancrum à carbunculo.

Sic poteris cognoscere cancrum à carbunculo, in principio carbunculus quippe durus est, & rubens nimis & ardens, & dolet quamplurimum in ossibus & neruis, & cito facit caput. Sed cancer non tantum rubet, neq; tantum dolet, sed durior est, & non tam cito facit caput, & plus occupat: qui quando mollescere incipit, perfora cum ferro quasi carbunculum & nepitam, apium, betonicam, agrimoniam, chamædryon, trifolium, satureiam, pimpinellam, subtilillam, carduum, fragifolium, millefolium, añ. M. unum, teras, & cum uino & pipere dabis in potum mane & sero. ¶ Itē alia optima, sed ualde grauior. Aloes drachmas duas, aristolochiæ longæ drachmas quinque, sanguinis draconis drachmas tres, castorij. ʒ. ij. pæoniæ. ʒ. v. thuris, myrrhæ añ. ʒ. iij. ammoniaci. ʒ. ij. succi saluiæ uel foliorum añ. ʒ. iij. decoque usque ad dimidium lento igne, ipsumq; in uase picato mitte, & pigmenta in linteolo mundissimo ligata in medium liquorē pendere facias, & de populo arbore puluerem facias, de supradicta potione calicem medium dabis quotidie, & de puluere populi quantum tribus digitis leuare poteris in uino cocto distemperato. ¶ Ad idem. Accipe album secessum canis, prasium, plantaginem. añ. ʒ. ʒ. calcis uiuæ. ʒ. ij. pulueriza rotum, & supra malum pone, & postea pone unguentum marciaton, mane, & sero muta illud, & ablue in omni mutatione de uino calido. Si uero aliqua pars mortuæ carnis remanserit, abscinde cum ferro. Si autem longi temporis fuerit malum, & per prædicta sanari non poterit, oportet incidere circumcirca, & postea apponere prædicta. ¶ Ad idem. Lenticulæ, quæ in stagnis nascitur, uel fontibus, uel alijs aquis, succus supra cancrum positus eum occidit. Similiter facit doliachæ succus cum porcina pinguedine mistus, & ipsa herba pinsita & superposita cum succo & pinguedine dictis prodest ualde.

¶ Ad idem. Succum ebuli, succum aristolochiæ rotundæ, aut puluerem eius, & albumen oui fortiter commisce, sed non ut durum sit, sed molle, & taliter rotum cancrum ex eo penna linies, & de frondibus septemneruiæ illum cooperies, sed per singulos dies mane & sero mutabis, & quando mutare uolueris, cum penna in uino infusa cancrum prius ablue, & unge doctrina supradicta.

¶ Puluis ad cancrum. Calcis uiuæ nouies ablutæ, nouem grana piperis, auripigmenti, aceti, & mellis & farinæ hordei, fac focaciolam, & sub testa coque usque dum incēdatur, & pinsito, & fac puluerem, & ubi opus fuerit, mitte. ¶ Unguentum ad serpiginem, & carnem mortuam manducandam. Recipe aristolochiæ rotundæ, radices enulæ, cortices caprifici, cortices alburni, lotium hominis, hæc omnia simul coque fortiter, postea pinse, & confice cum axungia, & utere. ¶ Ad cancrum. Ulcus primum forti & calido aceto bene laua: deinde cum panno lineo detergendo exicca, quo facto, puluerem gallæ subtilem superasperge, hoc fac bis uel ter in die, donec sanetur. ¶ Ad idem. Sume mentastrum, & eo siccato fortiter frica inter manus, cui mentastro tertiam partem salis misce, & simul omnia fortiter tere, quibus tritis super stipites ardentes pone, ut utrunq; bene comburatur. quod quando fuerit combustum, bene iterum teratur, quorum puluis ter in die aspergatur. ¶ Pro carne sananda. Linguae houis radicem tere, succum cuius ut pastillum superpone. ¶ Res probata ad cancrum uulnere, quæ depascuntur in circuitu. Accipe quotquot habere poteris felliculorū, & scinde, & extrahe succum, ut sit dimidia phiala, sed prius laua plagam de uino tepido, et tunc accipe tres peciolas de panno lineo, & in succo illo infunde, & ad ignem calefactæ una post aliam super uulnus apponantur, & postea de farina tenuissima panis hordeacei cum supradicto succo eidem plagæ superponatur. ¶ Ad cancrum res probata. Caput gruis & uētriculum cum petris omnibus quæ in eis sunt sicca in furno, & fac puluerē, & superasperge. hoc non solum cancrum, sed omnia uulnera sanat. ¶ Item aliud probatum ad idem. Mustellam uiuā mitte in ollam nouā, et bene cooperi de tegula & argilla, & mitte in furnū calidum, & ea combusta fac puluerē, & de ostrea testa similiter, & asperge, & post diē tertium laua de uino. ¶ Probatum ad fistulam. Accipe terrā francigenā, & galeatū, idest gallam rotundam, & pulueriza, & pone desuper, & sanabitur. Cortice quercino siccetur fistula primo, Postea sanatur, si mumia sæpe bibatur, Maiorum pulueris hominū rapta sepulchris.

¶ Ad

† aP. centumfo
lia.

† aP. non.

A ¶ *Ad scabiem probatum.* Accipe figiam græcam, & olei cōmunis partem. i. & duas acetū, & coque in modum unguenti, & unge in balneo. ¶ *Puluis ad cancrum.* R. atramenti, sarcocollæ, amenti falsi et dulcis, salis gemmæ, olibani, mastiches, añ. ʒ. i. piperis. ʒ. vi. ¶ *Ad idem.* Brancam lupinam quæ inferius est rotunda tere cum sale & fuligine, & parum de sanguine, & pone eo mortuo. Ad sanandum, puluerem aloes pone. ¶ *Ad carnem malant, uel ad cancrum.* Pinse tartarum fortiter tēperatum cum melle, & mitte in panno lineo, & liga cum licio, & mitte in foco ut ardeat, & fac puluerem, et superpone. Item testam allij, fabas, & panem frumenti incende in olla, & cum isto puluere misce puluerem gallæ, & salis; laua prius de uino, & postea sparge de hoc in die bis uel ter.

De fistula.

Ad fistulam. Radicem lapathioli, qui rufum semen habet in fistula mitte: & donēc purgata fuerit, per singulos dies singulas radices mutabis: & quādo purgata fuerit, cognosces, quia non ut aqua pus, sed quasi putredo fluit tantum: quando autem hoc uideris, hoc unguēto sanabitur. R. picem, galbanum, ammoniacum, aloen, sepum porcinum nō multum, ceram, & parum olei. prædictas guttas, & gummi genera, & picē, & aloen æqualiter commista liqua ad ignem, & postea ceram, & sepum semotim liquefacta desuper addas, & agita donec conficiatur. ¶ *Ad fistulam.* Raphanū

B puluerizatum, & quolibet modo fistulis immisum, antea tñ ex aceto ipsa fistula ualde abluta, ualeat. & modo quocumq; superpositum. & infra, uel intra eā liberat. ¶ *Ad idem.* Sume herbam escuminatam nomine, & tere, cuius succum infirmanti mane, qñ ieiunus fuerit, da ad potandum: et de ipso succo per ipsum foramen pone, donec sanus fiat æger. Item accipe costā folij raphani, & mitte usq; ad profundum plagæ ita, ut sanguis egrediatur, aliquanto aut spatio intermisso accipiatur fel taurinum, & calefacito ita, ut duriciē perdat, & ossa gallinarum cōbusta, & in subtilissimū puluerē redacta, ex his ellychnium cōponatur, & ad fundum plagæ mittatur, & interdū ellychnium de cōbusto puluere saccharo aspergatur, & ipsum interdū minuas, donec sanetur fistula. *Ad idem.* Sepi arietis. ʒ. i. gummi. ʒ. ʒ. colophonix. ʒ. ij. ʒ. opoponacis, aristolochiæ longæ, sarcocollæ, æris uiridis añ. ʒ. ij. ceræ citrinæ. ʒ. ij. terēda tere, & de oleo parum pone, ut possint ibi tēperari, & super ignē pone donec sepū & gummi genera liquefiant, & utere qñ opus fuerit. *Ad fistulas tollendas: & uermes occidendos.* Succum plantaginīs mitte sæpius. ¶ *Item ad idem.* Potentillam bibat per dies. xxx. probatum est. ¶ *Ad fistulam claudendam.* Thus masculum diligenter tere cū uino ueteri, & inde perunge. ¶ *Ad idem.* Accipe in primis de carne salsa lardonē, & mitte ibi per. iij. dies, & postea emplastrū fac hoc modo, accipe frondes libystici syluatici, & tere fortiter, & misce ibi de sale coctō puluerizato tñ, quantū sunt frondes, deinde adde axungia ueterē sufficiēter, & tere omnia hæc in simul, & fac emplastrum. ¶ *Ad idem.* Accipe tithymallum cū sua radice, & mitte in clibano ut exiccet, & fac puluerē, & insuffla intus. Item accipe piper, aloem, galbanum, ceram, & oleum, & fac emplastrum, & utere. ¶ *Ad idem.* Pone emplastrum de farina, & alburno, & sinapi, & sale coctō, & de calce extincta, & de sapone spathulano, & de capitello per. ix. dies, deinde teres tres cymas rubi, & tres urticæ per tres dies. Item piper, allium, ficus siccas, radicē petroselini misce, & tere simul, & fac emplastrū, & superpone, & statim interficiet. Itē accipe marmor quod uidetur esse sicut sal, & fac puluerem, & insuffla intus. ¶ *Ad idem.* Accipe farinam lupini, raphani, sinapis, mel arsum, alburni carbonem, omnibus tritis distēpera cum sapone spathulano, & admisto de capitello fac tentam de licio torto ad mensuram fistulæ, & ablue eam mane & sero de capitello.

De paralyti.

Hiera fortissima. G. theodoricon emperiston, potio sancti Pauli, & opopyri, paralyticis, arthriticis, & alijs diuersis causis succurrit. ¶ *Potio ad paralytin Ioannis filij Ligurij medici.* R. mandragoræ. ʒ. iij. castorij. ʒ. iij. piperis grana. ccc. nepitæ, manu plena, uini optimi phialas. xxiiij. bulliat ad medieta tem, & ieiunus bibat phialam. i. & usq; ad nonā ieiunet. ¶ *Ad idem.* R. saluiæ, satureiæ, dictami, sauinæ, menthæ nigre, cerfolij, foliorū teneræ lauri, quinq; foliæ, betonica, febrifugæ, peucedani, agrimonix, pimpinellæ, artemisiæ, chamædryos, hyperici, millefolij, balsamitæ, pulegij, trifolij, hypocystidos, hyssopi, prasilij, origani. añ. M. i. dabis cum uino: probatum est. ¶ *Unguentum ad paralytin.* R. sauinæ pulueris, saluiæ, menthæ, ocymij, pulueris urticæ, balsamitæ pulueris añ. unc. ij. olei lauri phialam. i. ceræ lib. i. olei. ʒ. ʒ. añ. vi. omnia arbitrio tuo tere, & coque, & unge. ¶ *Ad idem.* Herbam centumneruiam, idest barbam syluanam laua cum. ix. aquis, & tere, et in succo adde duo cochlearia mellis, & sic unge digitos in phialis, da primo galli cantu, si laxat non euadet. ¶ *Item ad arthriticum dolorem.* Accipe micam panis madefactam aqua, & tere, deinde distempera cum succo morgellinæ, uel solatri, uel portulacæ, uel semperuiuæ, uel alicuius refrigeratiuæ, deinde superpone loco dolenti, primū inuncto oleo roseo, postea uero ne nimis loca nervosa desiccantur, adde emplastrum hoc. R. radicem althææ, atq; semen lini, & coque in aqua, atq; fomenta, ad ultimum, accipe farinam lentis, & coque in quatuor partibus mellis, & aqua quantum sufficit, & sic superpone. probatum est. ¶ *Unguentum ad guttam.* R. radicis bryoniæ, corticis medianæ, sambuci, absinthij, rutæ, saluiæ, hederæ, chelidoniæ, arnoglossi, saluincæ, aloes, thuris, mellis, olei, ceræ quantum tibi uidetur, & confice. ¶ *Emplastrum ad idem.* Absinthij, radicis ebuli, furfuris tritici, sterco ris caprini, fac puluerem, acetum mitte in cacabo, & salis satis, fac bulliat fortiter, & superpone.

¶ *Item*

GALENO ATTRIBVTVS ALTER

¶ *Item unguentum ad guttam.* R. rutæ, hederæ terrestris, absinthij, abrotani, barbæ louis, omnium añ. M. i. fauinæ. M. ij. simul tere, & coque in oleo, & butyro, & adipe taurino, uel ueruecino æqualiter, cola, & ubicunq; fuerit gutta unge, & postea in albo panno indue, & pone.

De ratione medendi ad os fractum.

Recipe betonicæ, uiolæ albæ, panem mundum ad cernendum, melangiæ, hederæ terrestris, pilosellæ, agrimonîæ, sinimphæ, saluiæ, ne intumescat. Item betonica sanat & tollit dolorem, saluia aufert dolorem, hederæ terranea curat & mundat, uiola sanat, (plantago soluit dolorem & mundat: agrimonîa & pilosella sanant,) melāgia iuuat ut nō claudatur uulnus. q̄ si ex omnibus his habere non poteris, accipe saluiam, betonicam, hederam terraneam, uiolam, agrimoniam, plantaginem, contere, & succum uino mistum, donec sanus fit æger, solum accipiat potum, folijs scriptorum deficientibus, radices indifferenter, aut puluerem ad eundem accipies usum. Abstineat uero patiens ne comedat herbas, caseum, lac, fructus, carnes nisi de castratis, oua, & panem nisi azimum, pultes. ¶ *Ad idem.* R. farinam de germano, idest de siligine partes. ij. absinthij partē unam, tere, & misce cū melle, & panno impone, & de raso lardo superpone ei, & super plaga pone bis mutando per diem.

De plaga.

¶ *Ad plagam.* Pilosellæ da succū bibere, si reijcit, morietur, si nō, uiuet: prima die plantaginem, et fragam in uino dabis, secunda die gariophyllatam adiunge prædicto uino, tertia die pilosellam, quarto die pimpinellā, quinto die hederā terrestrem, septemneruiā sexto die, trāfactis uero diebus septem, subtrahere debes singillatim, è conuerso incipiens ab hederā usq; ad primam quæ est fraga. ¶ *Antidotum contra plagas.* Angelicam, betonicam, agrimoniam, pilosellam, hederam terrestrē, septemneruiam, uiolam minorem de angelica, coque in uino, & potet tribus uicibus in die. Si sanguinauerit plaga, cum cultello minutatim incide urticam, & intinctā in forti aceto, pone in plaga: statimq; cessabit sanguinis fluxus. ¶ *Unguentū ad plagas.* Anguillas coque in aqua, & collige adipē qui supernatauerit, & de gallinis, & de anseribus, & de scrofino sine sale, saluiæ succum, rutæ, absinthij, hederæ terrestris, linguæ canis, artemisiæ, matriculæ, cicutæ, herbæ citri, hyoscyami, strychniboli, olibani, aloes, myrrhæ, ammoniaci. de speciebus añ. 3. i. farinæ de molendino collectæ in gyro, dactyli ossium, croci orientalis, sandali, acaciæ, ceræ quantum sufficit, ut album fiat. ¶ *Tractum ad aperiendum, purgandum: sanandum dolorem, & carnem mortuam, & carbunculum auferendum.* R. succi ebulli, absinthij, cymarū rubi, urticæ, carui, apij, omnium æqualiter, mellis cochlear unum, & albumē unius oui gallinæ, farine siliginis, uel cuiuslibet eorum quæ sunt ad tenuitatem, confice sic: succos & cætera pone in uase, & commiscendo exagita, donec spissum sit & tenax, si plaga profunda sit, pone ex hoc ellychnium perunctum: si uero patula. i. plana, pone super pannum donec sanetur: si uero tractū nimium desiccatur, renoua cū succo solius apij. ¶ *Unguentum ad plagam.* R. ceræ citrinæ 3. f. picis, colophonîæ añ. 3. ij. f. sepi arietis. 3. ij. infunde cū oleo, & pone super ignē donec unguentum fiat. ¶ *Potio ad plagatos.* Betonicam, agrimoniam, fragifoliam, asari, uiolæ, linguæ bouis, ambrosiæ, plantaginis minutæ, quinq; folij, hyperici, picis, linguæ ceruinæ, pimpinellæ ad. M. i. tere, & addetaquæ lib. iij. mellis cochlear unum, cola, & appone piperis grana. c. & quanto frequentius biberit, tanto celerius sanabitur: sed à uenere abstineat, & omnibus cōtrarijs. ¶ *Ad idem.* Fac sagimen de lardo, & accipe mel, & farinam de sigale, & uinum, & coque simul, & mitte super plagam, mire curat & sanat. Item succus apij, & albumen oui, quibus adde puluerem thuris, & tantū de farina frumenti ut satis spissum sit. ¶ *Ad capitis plagam sic fit.* Diligenter inquire utrum longa sit, an non: an os fractum sit, an non. His præmissis, si profunda fuerit, & testa rupta, primitus capillos tonde, & deinde pāni ellychnium absq; ullo medicamine, uel lardi frustum excoriatum, iuxta plagæ quantitatem incisum, in ipso ossis hiatu, ne sanies irruens meningas sua putredine extendat, uel aliquid morbi generet, pone: & post pone primo embrocham, quæ sic fit, uinum & oleū, & panem non ex toto arsum fac feruere in sartagine, uel aliquo uase: deinde unguentum fuscum unaquaq; die in plagella pone. memento tamen ut prædictum ellychniū semper adsit donec caro crescat: q̄ si os ruptum non fuerit, sue cum acu in duobus uel tribus locis. hoc dico si plaga magna fuerit: deinde tonsis capillis, embrocham prædictam ad prædictum terminum, & unguentū fuscum in plagella pone. ¶ *Ad plagam profundam cum lancea factam in qualibet parte corporis excepto capite.* Primum pone lardum quantum tibi uidetur, & unguento fusco unge: & tunc pultes hoc modo compositas pone. Uinum, farinam, oleum commune, mel, rutam, saluiam, absinthium, trita cum axungia porcina omnia æquali pondere fac feruere in sartagine: quo facto, cū panno superpone quousq; plaga desiccetur. memeto ut unaquaq; die bis mutetur, nisi prima die, & lardum impone semper æqua quantitate usq; ad vij. dies. deinde unaquaq; die, prout caro solidescet, paulatim minue, quousq; plaga clausa uideatur: & tunc impone emplastrum aliquod. in capite autem nō oportet imponere pultē hanc, sed embrocham prædictam: quia non conuenit nisi pili nascantur, propter constrictionem pororum. ¶ *Unguentum fuscum sic fit.* R. olei lib. i. sepi, ceræ añ. 3. vi. picis. 3. ij. saluie, silybrij, lentisci, fauinæ, allij, cymarū rutæ. añ. M. i. confice sic. Herbas cum seuo diu contusas cū oleo coque, & cola, deinde ceram adde. ultimo picem, quādoq; liquefactū fuerit remoue, & usui reserua.

A reserua. ¶ Potio ad plagam sanandam. R. agrimoniam, betonicam, saluiam, plantaginem, folia hederę terrestris, herbę uenti, pinlitis his, confice cum uino, da bibere quousq; sanus sit. ¶ Emplastrū ad plagam sanandam. R. farinam siliginis, absinthium, oleum de oliua, axungiam porcinam ueterem, mel quod sufficit. ¶ Unguentum album. R. cerusę .3. ij. lithargyri .3. ij. mastiches, condisi añ .3. i. f. olibani .3. olei rosei, & aceti quod sufficit.

Ad ossa fracta.

Ratio medendi ossa fracta hæc est: primum provide ut leuissimis manibus aptes ad propriū locum male incisas fracturas: quo facto, sal, & mel in sartagine compone, & diutissime feruere dimitte, & prout pati poterit calidū superpone cum stuppa, aut bombace, deinde lignula recta plana ad inuicem restibus concatenata circumliga: hoc per triduum fieri necesse est: post triduum uero, reiectis his diu aqua calida fomenta, & facta fomentatione, agrippa, aut dialthęa, aut marciato circumlinies, & bombace, uel stupa circumuolue: & sic unguētum circumuoluere, & circumligare, & fomentare contemplata ætate bis in die mane & uespere oportet. usq; ad xx. enim dies solidantur: habita tñ diligenti cura: iuuenis uero usq; ad xvij. dies. senum autē usq; ad xxi. uel xxij. uel xxiiij. puerorum itaq; expectatio usq; ad xv. dies. In his ergo diebus constrictorium iuxta prædictam rationem facies ita. R. olibani, mastiches, cerę, boli armeni, æquali pondere, ceram solue, & horum puluerem triconizatum superasperge: & ad modum ceroti coque, & tepidum superpone. memeto tñ ut prius sapone, et aqua calida, uel aliquo tali optime lauetur: et sic cerotū superpone. non enim adhæret appositum, propter unguentum. Oportet etiam scire si ulcus affuerit. non enim debet apponi in ulcere. Quod si aliquo casu accidente disiuncta fuerit, ex utraq; parte trahatur manibus: ut ad pristinum locum redeat iunctura: quo facto, palma utrarumq; manuum locus constringatur, & postea fomentetur aqua calida: deinde circumliniatur agrippa: & tabulę superponantur. huius autem mutatio fiat de tertio in tertium diem semper cum fomentatione, & post, supra scriptum constrictorium appone. Si qua uero costarum hominis fracta fuerit & interius pliata, costam hoc modo reduces ad exteriora: fac cōstitui ignem longum ad longitudinem hominis, & nudus calefaciat uentrem et costam. tunc uero habens mel coctum, unge manus utraq; ex eo melle, & paulatim manibus perunctis blande tange locum, & trahere suauiter: sic sæpe facies trahendo, donec æqualis sit alijs costis. deinde marciato, cæterisq; unguentis foueatur, & emplastrū apostolicon, uel diachrysu, uel aliquod quodlibet, donec sanetur, exterius ponatur. ¶ Emplastrum diachrysu, quod latine aureum dicitur, osium fracturam sanat: parotidas, glandulas sanat: splenicum, callum pedis, & hemicranium mire curat: apostemata, & nascentias, & carbunculos dispergit: emprosthotonum, uel cui in capite, uel ceruice, uel scapulis nerui contrahuntur, & omnem indignationem, uel phrenitin infantium sanat. R. colophonie, resinę añ .3. ij. olei .3. ij. picis lib. i. olibani, auripigmenti, aluminis añ .3. ij. aceti quod sufficit. Parotidas, glandulas sic incidas, cutē superincide ferro: deinde cum hamulo ferreo subtilissimo glandulas ad te trahere, & tandiu abstrahere pelliculas circumcidendo cum spatula, donec omnes uenulas earū habeas: & sic embrocham de panno incenso superpone, uel aliquod idoneum, ut sanguis stringatur et sanies, embrocha tūc cauatura lauetur, deinde unguentum fuscum apponatur.

De osse fracto.

¶ Ad os fractum. Cerebrum canis cū aceto calido distempera, & superpone in panno lineo. per tres dies dimitte. ¶ Item ad os fractum uel scissum. In simul albumen oui cum stuppa induc, & circumduc, & desuper liga. ¶ Ad idem. Cerę nouę, ammoniaci, rosę, myrrhę, croci añ. malagma facito: & in linteolo apponito. ¶ Tractum ad omnem plagam. Aloes, myrrhę, olibani, mastiches, añ .3. i. picis, cerę, colophonie, añ .3. ij. sicca tere, liquida solue. cola per linteolum, fac magdalionem.

De febribus, & diebus timendis.

¶ Rubra ad febrem tollendam. R. cymini, cozumbrī, myrrhę, anisi, croci, dauci cretici, hyoscyami, añ .3. i. opij .3. i. seminis apij .3. i. mellis quod sufficit. ¶ Hydropoton ad febrem quotidianam, tertianam, sed maxime quartanam, & ad omnes accessiones & angustias, somnum facit, fastidium tollit, sudorem prouocat. R. ameos, myrrhę, anisi, croci, hyoscyami, opij. añ .3. ij. chamædryos, apij, petroselinī, spermatis mandragorę, thuris añ. drac. i. mel quod sufficit, dabis cum aqua calida. ¶ Ad quotidianam. Si cum typo fuerit, accipiat potionem rubram mistam cum hydropoto ante horas accessionis. post bibat aquam frigidam. Si uero frigus fuerit, magnum uinum bibat, aut aquam calidam. Si uero non profuerit istud, accipiat panchreston, post bibat mulsam. Si uero stomachus fuerit plenus humore, ut uomat, bibat oxymeli, quod recipit aceti phialas. ij. mellis lib. i. seminis radicis, & atriplicis añ. unc. i. quę coquantur usque ad medietatem, & ante accessionem bibat, & ieiunet una hora, postea si non uomuerit, accipiat aquam calidam, & bibat. De cibis, ius album manducet de gallina confectum cum oleo phar. porcellos, hœdos. de uolatilibus, fasianos, turdos, perdices, ficedulas. de piscibus, saxatiles, aut affos, aut elixos. de pomis, mala cydonia, & uuas, & mala granata. de uino album & leue. ¶ Potio probata ad frigiditatem, & febrem. Recipe seminis trifolij acuti, opoponacis. serpylli. añ. drac. ij. anisi, fœniculi, amyli, apij añ. drac. ij. farinę orobi unc. i. hæc simul tere, & pone in uino bono paululum, & post colligantur in modum uictorialis ponderis. scrup. ij. dantur cum uino calido. ¶ Electuarium quartanarijs, & quotidianarijs. Recipe siler, piper, amyli, marathri añ.

GAL. ATTRIBUTVS ALTER

ʒ. i. ʒʒ. pyrethri añ. ʒ. iij. gariophyllorum, galangæ, añ. ʒ. i. mellis quod sufficit. ¶ *Ad quotidianam, tertianam, & quartanam.* R. rosarū. ʒ. xx. sacchari. ʒ. xl. costi dulcis, rheubarbari, arsenici, cinnamomi, nardi, mastiches, spodiij albi, sandali citrini, & albi, berberis, gariophyllorum, croci. añ. ʒ. ij. tere, & confice cum syrupo uiolato. dosis eius. ʒ. iij. ante accessionem, & post. *Epithema ut sudor febris exeat.* Semen lini fac bulliat in aqua, induc in panno, & pone super stomachum. *Ad quotidianas acutas in æstate.* Si habuerint turbidā urinā, ex sanguine est. Prima, uel secunda die, uel usq; ad septimam phlebotomabis. Si nimius feruor irruerit, hoc fac emplastrum, uel epithema, quod ualet ad febrē acutā, Succum solani tempera cum farina hordei, & induc in panno, & pone super stomachum. Item panem assatum diu, ita ut fiat uelut carbo extinctus, postea tere, & cribra puluerem, & tempera cum uino, & fac epithema. Dieta utantur tali: succo ptisanæ expurgato hordeo. nam hordeum positū in aqua una nocte, tundatur, & ad mensurā unius phialæ ponatur in phialis quindecim aquæ, & coquatur lento igne usq; ad tertiā partem, & coletur per linteolū, & utantur farre molli. & de pomis, malo serico, aut dulcibus amygdalis, & pane in aqua, & de electuario supradictō. Quod si in tēpore autumnū uenerit, & sine typo fuerit, similiter curabitur. Si cum typo, uomitū prouocabis cum aqua calida, & oleo, aut cum oxymelite suprascripto, & si fuerit constrictus, oxymeli cathartici dabis, quod conficitur sic. Mitte acetum, & mel, & elaterij. ʒ. f. uel fm uires ægroti. De cibis, superius dictum est. Quod si fuerit solutus, cibos stypticos damus. potu utere uino græco. Si uero in suo tempore uenerit cum typo, aut sine typo, primum catharticum dabis ad phlegma deponēdū. i. diacalaminthes cū adriano, uel omnes potiones calidas, ut picra, musa, athanasia, hydrocopion cum aqua calida: cibos suprascriptos: pannis autem, aut ceronium, aut oxycroceū cum cerotis. Cataplasma recipit hæc, Micam panis, fabæ, absinthij, farinae fœnigræci, omnia æquali pondere, confice cum ouo molli assato, & cum oleo laurino, aut cyprino, & induc in panno, & supra uiscera impone: expertum est. Si autem in tempore ueris, curabitur cum potione rubræ & esdræ. Cibos autem dabis, gallinas, carnes porcorum, & omnium uolatilium: de leguminibus, cicer, far: de oleribus, fœniculos, betas, coctana: de piscibus, saxatiles: uinum album & leue.

De febribus tertianis cum typo.

¶ *Ad febres tertianas cum typo.* Musam potionem ante accessionis horam accipiat, & post bibat aquā calidam. ¶ *Ad duplices tertianas.* Utatur hydrocopio, & musa, & rubra quasi una potione. *Ad tertianam mistam quotidianæ.* Panchresto, & rubra, hydrocopio, quasi una potione utantur. *Ad tertianas acutas.* Si uomitu egent, ponatur mel, & acetum, quibus adhibeantur atriplicis. ʒ. iij. & utantur. Si cōstipati fuerint, accipias pulueris uiolæ ʒ. f. & bibant interpolato die cū aqua frigida, & utantur epithemate, quod recipit farine hordei. ʒ. iij. rosæ sicce. ʒ. i. sandali albi. ʒ. f. spodiij. ʒ. ij. mastiches ʒ. i. camphoræ. ʒ. i. tempera cum succo solani, et quasi unguento ungantur: & utantur de super tegumento stuppæ: & bibant quotidie succum mali granati mane, & post. viij. dies, si urina fuerit turbida & rufa, & nil superiora profuerint, balneo utatur, & fomentetur ex aqua & oleo, & post fomentum phlebotometur de mediā uena dextri brachij. ¶ *Epithema ad omnes acutas febres.* R. ro. seminis portulacæ, sandali albi & rubri. añ. ʒ. ij. tragacanthæ parum, tempera cum aqua rosea, aut succo mali granati, uel uuæ lupinæ. Si uero uolueris ut dormiat, ungantur frons, & nares, & aures, ex oleo uiolato: & lacte mulieris, & pedes loti in aqua, in qua papauer, & semē lactucæ, uel ipsæ herbæ decoctæ sunt, ungantur. ¶ *Antidotum ad idem.* R. sandali albi, citrini, & rubei. ʒ. i. tragacanthæ. ʒ. f. rosæ. ʒ. iij. sacchari. ʒ. iij. syrupi quod sufficit. Cibos dabis succum oryzæ, aut alicæ, ius galli, pisces saxatiles, poma frigidissima: de oleribus, lactucas cum aceto, portulacas, solanum, omnes cibos parum salitos: dabis aquam frigidam, & mulsam de hydromelite: & si fuerit solutus, dabis ei cydonium melle confectum ita. Succū mali cydonij partem. i. mellis partes. ij. coque ad lentum ignem, donec ueniat ad spissitudinē mellis, & dabis exinde mulsam. ¶ *Epithema ad idem.* R. mastiches, thuris, fœnigræci, seminis lini, farinae hordei, croci, omnia æquali pōdere, trita distempera cū uitello ouorum, & cum oleo ros. hoc modo confecto: tolle oleū, & rosas cū rore suo, & mitte simul in puteū, aut in aquā uiuā per uiginti dies. postea tolle exinde, & pone ad Solem undecim diebus: postea habeas ad umbrā: hoc oleum frigidissimū est, & si unxeris igneā febrē de hoc oleo, mitigat eā, & solet eam amputare. Hæc eadem febris si fuerit in autumnō, curabitur: si diateffaron temperabitur cum uino, cum rubra, cum mulsā. Cibandi sunt talibus ut est far, simila, & granum bene coctum, carnes pecudum, & pedes porcini, & gallinæ, uinum album & leue. In tempore hyemis, si fuerit cum typo, curabitur cū mulsā, & hydrocopio, & rubra: & si sine typo fuerit, prolongabitur: laxatiuum dabis cū aqua calida, cibos, carnes porcellorum, cerebella eorum, phasianos, et agrestia uolatilia. Quod si fuerit in tempore ueris, curabitur potione rubra, & rosata simplicis: quod recipit croci orientalis. ʒ. i. traga. ʒ. i. succi liquiritiæ. ʒ. i. seminis citru. melo. añ. ʒ. i. rosæ. ʒ. iij. tempera cum melle ro. & aqua rosea. ¶ *Rhodofacchara ad idem.* Accipe rosarum albarum lib. i. minutatim incide rosas, & frica bene cū manibus ipsas cum saccharo, & pone in uase, & ligabis, ponasq; ad Solem. lx. diebus donec bene coquatur, et nocte auferes. ¶ *Diacydonion ad idem.* Coctana mūdabis interius & exterius, & coques cum aqua bene, & in una libra pomorum, pone. ij. lib. sacchari, & iterū coques ad spissitudinē, postea addes pulueris sandali rubri, & citrini añ. ʒ. f. spodiij. ʒ. vi. rosæ.

† al. lixoperiū

† al. xl.

A 3. x. seminis portulacæ. 3. iij. succi liquiritiæ, succi rhu. traga. seminis cucu. añ. 3. ij. mannae, caliaffi-
 stu. añ. 3. vi. croci. 3. ij. mastiches. 3. i. cāphoræ. 3. i. adde syrapi uiolati simplicis quod sufficit. Cibos
 dabis, succum oryzæ, aut alicæ, ius gallinæ, &c. sicut superius notum est.

De febre quartana cum typo.

Ad febrem quartanam cum typo, si fuerit in æstate, ante horam accessionis dabis potionē mu-
 sam: si fuerit in hyeme, utantur potione dial sulfuris, & dialthææ unguento: de cibis, utantur rapis,
 porris coctis, & farre, & ciceribus: de carnibus, porcina, agnina, pedibus porcinis, gallinis: de po-
 mis, malis cydonijs: de uino, neq; leui, neq; forti.

Ad duplicem quartanam.

Ad duplicem quartanam, Adriano, & Panchresto temperatis utantur cum balsamo. quartana
 si fuerit tempore ueris, curabitur potione Esdræ, mista cū potione sancti Pauli, & musa enea. Un-
 ctionem talem facimus: sinapi unguimus dorsum ante unam horam accessionis, cibos aut calidos
 & stypticos damus: ut lepores, phasianos, perdices, anates, anseres: de leguminibus, granum bene
 coctum, cicer, fabam fractam: de oleribus, fœniculum, capita raparum, rutas agrestes coctas, uinū
 rubrū & forte. in æstate uero, ru. mista cum theriaca mundissima cū uino temperata damus: & un-
 guento marciato unguimus totum corpus, ante unam horam accessionis prope ignē donec sudet,
 & præterea hora accessionis. cibos aut superius diximus. Si tempore autumnū uenerit, curabit po-
 tione adriani, & diacalaminthes, & trochiscis probatis ad quartanā. petrolæū dabis ad bibendū.
 unguimus totū corpus ante, & retro dialthea, & quotidie damus organū ad bibendum, cibos ue-
 ro ut supra. ¶ *Vnguentum ad quartanam.* R. cinnamo. 3. ij. croci. 3. i. myrrhæ, styracis, sagapeni, ana. 3. v.
 laferis. 3. iij. gentianæ. 3. ij. mellis quod sufficit, da in modū lupini, cum aqua calida. ¶ *Ad idem.* O-
 leo pulegino utere cum nepita. purgat stomachum, & thoracē, cæteraq; membra, ita ut prius utat
 commistione sancti Pauli, & calidarum potione, confricetur totum corpus cum uino austero.

De febribus ephemeris.

¶ *Ad ephemeris febres.* Si nascantur ex calore, utantur tenui balneo, & fomententur ex aqua calida,
 & oleo: & bibant aquam frigidam, uel tenue uinum: & utantur frigida diætā, scilicet cucurbita,
 portulaca, malo matiano, uel syriaco, uel succo mali granati: de carnibus, pipionibus, syluaticis uo-
 lucris. Si autem ex frigore fuerint, ungetur stomachus oleo mastichino, quod recipit olei ros.
 3. ij. mastiches. 3. iij. costi. 3. i. rutæ uiridis. 3. ij. simul in oleo coquantur, & ex ea ungetur stomachus,
 & detur potio diatrion pepereon. Diætā, accipiant pecorinam carnem unius anni & agninam, &
C pipiones domesticos: & bibant uinum rubrum & subtile, & ferantur ad balneum calidum.

De synocha febre.

¶ *Ad synocham.* Si ex sanguine fit, uel ex cho. ru. phlebotoma in prima die, uel secunda, aut ad sum-
 mum in. iij. die. si masculus fuerit, in dextro: si fœmina, in sinistro: si uentrem habuerit cōstrictum,
 clysterizabis ita: accipe succū cantabri, & maluās tunfas, coquantur cum oleo, deinde colato per
 linteum, & utere. Si aut desiderauerit balneum, concede sibi, & utatur fomento ex calida, & oleo.
 Diætā utatur tali. succo ptisanæ, & farre molli, & malis matianis, & syriacis, & pane in aqua.

De homotono.

Homotonus curabitur sic: potionem rosatam superius scriptam teneat sub lingua usq; dum li-
 quescat, & saliuam eius glutiat. unctiōnē talem facimus. Oleo roseo frequenter unguimus caput,
 & præcordia. Epithema tale facimus. R. croci orientalis. 3. f. mastiches, olibani. añ. 3. i. ouorum asso-
 rum uitelli quantum tibi uidetur: confice cum oleo roseo, & pauco aceti, super præcordia ponas.
 ¶ *Item alia unctio.* Oleum roseum, cū portulacæ succo, aut cū succo uerbenæ, aut cum suc. cucurbitæ
 super præcordia pone. Diætā talem damus: suc. alicæ & suc. oryzæ: a uino abstineat, sed mulsam
 atticam damus. ¶ *Ad idem.* Si uentrem cōstrictū habuerit: clysterizabis cum succo cantabri, aut
D bibat psyllium in tribus aquis lotam. & utatur mali granati succo, & malis, et pyris, & forbis matu-
 ris, & ungetur unctiōne, quæ recipit succi semperuiuæ, suc. portulacæ, suc. rasuræ cucur. olei ros. ana
 3. i. & ungetur ex his totum caput, præter loca ubi cerebrum est: epithemate utantur ut supra.

De causo.

Causus nascitur ex cho. ru. nimium sicca circa subtiliores uenas hepatis. Quæ his signis cogno-
 scitur: sitis, & insomnietas est magna, & alienatio prosequitur, & surditas, aut muti fiunt: quando
 hæc signa ante tridū habuerint, quā febris fiat, dolor capitis sentitur, & buccinæ aurium, ipse
 dolor cum forti ictu & tremore conficitur. Mederi oportet phlebotomo in principio curationis,
 & frigida potione, & frigida adiutoria necessaria sunt his, quæ supra diximus. Euacuetur autem
 humor cholericus, extinguatur, & dissoluatur per sudorem, aut per uomitum, aut per uentris solu-
 tionem. Certissime autem extinguitur si biberit aquam multā & nimis frigidam: etiam hydrome-
 li bibat, aut lauacrum intret ut sudet, sed non descendat in solium, nec diutius moretur. De escis
 uero nihil nisi ptisanam manducet.

De nephritica passione.

Ad nephriticam passionem, si fuerit ex cho. ru. in dextro latere, detur ei musa, uel iustinum mi-
 nus, post elixaturam apij, & fœniculi, quæ conficitur ex corticibus eorum in aqua coctis. si fuerit
 Spurijs: E: in sinistro

GAL. ATTRIBUTVS ALTER

in sinistro latere, ex phlegmate uel cho. ni. detur ante adrianum, & iustinum maius, cum decocto apij & petroselini macedonici. si fuerit sine febre, uinum bibat: si fuerit cum febre, aqua: & utantur emplastro ceronio, & fomen tētur cum aqua calida, & succum crescionis per se bibant. Diata uero, omnia calida & leuia: & utantur crescionibus, & alexandris, & urticis, petroselinis, & apio, & asparagis: de carnibus, porcina, agnina, hœdina: de uolatilibus, phasianis, perdicibus, turdis, ficculis. de leguminibus, cicere: de piscibus, nullatenus: de uino, claro & rubro utantur.

De pleuritide.

Ad pleuritē. Si fuerit ex sanguine, & spuerit sanguinem, phlebotoma de brachio eiusdem partis. & cozumbrum coctum in patella cum mel. plagellæ imponatur ita, ut refrigerata altera calida imponat. si fuerit ex cho. ru. utatur electuario, quod recipit amygdalarum. ʒ. ij. pineę mundatę. ʒ. ij. gummi saracenicı. ʒ. i. tragaganthi † albi uel rubri. ʒ. i. seminis citruli. melo. cucu. cucur. mundatorum añ. ʒ. i. tempera cum decoctione epithymi, amygdalę purgatę terantur, & ex suc. aqua inficiatur, & ita bibat. Si ex phlegmate fuerit: accipiat pilulas ex sagapeno factas, & bibat decoctionem hyssopi cū aqua, uel puluere facto de caprifico cocto in pice in modū emplastri utatur. Diata uero sit, pultes, far molle, & amygdalę, & bibat aquam eorum.

De phrenitide.

Phrenitis si fuerit tempore ueris, curabit sic, Venā, quæ in media fronte est post septē dies tangimus, & eos sternutare facimus cum elle. albo, & euphorbij puluere. q̄ si sternutauerit, bonum unctionem facimus talem. oleo roseo, uel oleo uiol. frontem, & præcordia inungimus. & sæpius faciē eius aqua frigida irrigamus, ut [non] dormiat. Si fuerit tēpore æstatis, unguimus præcordia eius cū oleo ro. & succo semperuiuæ. ¶ *Antidotum Basilij, hemitriticeis omnibus.* ʒ. costi, carpobalsami, celticę, gariophyllorū añ. ʒ. i. croci. ʒ. i. nardostachyos, meliloti. añ. ʒ. ij. calicę fist. foliorum semperui. foliorum añ. ʒ. ij. mel. lib. i. aquę lib. i. & f. aut. ij. tere, & infunde. ¶ *Cataplasma ad omnes febres.* ʒ. lini semen, hordeum, fœnūgrę. absinthium, anethum, apij, petroseli. libycticū, & lupinos, ex supradictis farina facta mittas oleum desuper, aut axungiam ueterem, & facto ita cataplasmate, induc in linteolo, & calidum super stomachum impone: omnibus diebus mutando, & calefaciendo.

De diebus timendis.

Quisquis prima die cuiusq̄ mensis in infirmitatē ceciderit, sequens. iij. dies est timenda: quam si transierit, usq̄ ad triginta dies euadet. Qui uero secunda die deciderit. xiiij. timēda est: quā si transierit, diu euadet, licet ægotans. Qui autē iij. die deciderit, sine molestia liberabit in pximo. Et q̄ in quarta die incidit in infirmitatē, grauius usq̄ ad xvij. diem infirmus erit, sed euadet. Quinta die ægotans, licet grauius patiat, euadet. Sexta die decidēs licet sanari uideat, quinta tamē die alterius mensis moriet. Qui septima die deciderit, absq̄ molestia liberabit. Octaua die ægotās, si nō fuerit factus sanus usq̄ ad xv. diem, moriet. Nona die ægotans, quāuis cum summa molestia, euadet. Decima die, qui deciderit, proculdubio morietur. Undecima die, qui deciderit, in proximo liberabitur. Duodecima die, qui deciderit, nisi liberatus fuerit in xv. die, moriet. Tertiadecima die, qui deciderit, infirmus erit usq̄ ad xvij. quā si transierit, euadet. Quartadecima die si quis deciderit, manebit usq̄ ad xv. diem, & sic euadet. Quintadecima die si quis deciderit, nisi intra xix. dies conualuerit, morietur. Sextadecima die si quis deciderit, licet per xxvij. dies moleste, tamē liberabitur. Decima septima die decidens infirmus, usq̄ ad. xvij. dies euadet. Decima octaua die decidens subito sanabitur. Decimanona die decidens euadet similiter. Vigesima die decidens. v. diebus euadet, sed tamen sequenti mense moriet. Vigesima prima die ægotās, nisi periculum mortis incurrerit, intra x. dies alterius mensis liberabit. Vigesima secunda die decidens, licet. x. diebus patiat grauius, liberabitur. Vigimatertia die decidens, quamuis cum molestia, altero mense liberabitur. Vigima quarta die decidens ægotans. xxvij. die, quasi liberabit: attamen mense sequenti morietur. Vigima quinta die decidens, licet aliquantulum patiat, euadet. Vigima sexta die decidens non moriet. Vigima septima die decidens, licet usq̄ ad exitum patiat, tamen in altero mense liberabitur. Vigima octaua die decidenti mors minat. Vigimanona die decidens ægotans, paulatim altero mense liberabitur. Trigesima die, utrum infirmus euadat, dubium est. Similiter, qui trigesima prima die ægotauerit, utrum euadet, ignoratur.

De urina, & pulsu.

Quoniam & causarum omnium, & nonnullarum dimensiones, atq̄ imminentis spiritus præuidere difficile est, urinę diuersitates, & uarios pulsus arguto stilo conscripsi: ne confusa ratione medicinę uel ordinata quærenti pernoscere fecissent errorem.

De urina, & pulsu in febribus ephemeris.

Ephemerę febris pulsus est simplex, nō ualde inæqualis, aut sordidus, aut difficilis: quarum ex urina, si guttatim fuerit egressa, & patiens dolorem capitis senserit, hæmorrhoidas scias esse uenturas. Si uero ex animi ægritudine. i. tristitia, aut cupiditate, febris nata fuerit: pulsus eius est lassus, tenuis in principio: ita ut putes eum multis temporibus ex longinqua infirmitate ægotasse. urina in his rufior inuenitur, q̄ in cæteris ephemeris febribus. Si autē ex iracundia ægritudo nata fuerit, & febris fuerit in magnitudine, & in nimietate: pulsus sit non minuens atq̄ desinens. Sicut in his, qui

A qui ex tristitijs, & uigilijs, atq; cogitationibus laborant, urina crocea est, & ignea, & extra consuetudinē cholericā euenit cū morfu ueretri exiens. Nam, qui ex multo labore sudātes deficiūt & frigeſcunt, pulſus eorum mītor inuenitur, & laſſior. urina uiridis & turbulenta apparet. Quæ ſi ſubito aſperitatem, & rubei uini colorem aſſumpſerit, & calor defecerit: aut ſi fuerit uerſa in album colorem, aut dolorem articulorū, aut aurium nūciat apoſtēma, id eſt parotidas. q̄ ſi cholericā ſupra dicta urina abundans fuerit, & non ſupradictum dolorem habuerit, eius ægritudinis ſolutionem oſtendit futurā. Vrīna alba & ſpiſſa bonam ſignificat ſanitatē: ſi tamen capitis dolor non fuerit. Si aut talis coloris urina in initio ægritudinis uenerit, contractionē corporis futuram denūciat. Illi uero, qui nimia fatigatione fuerint laſſi, pulſum habent maiorem & laſſiorem, in hiſq; urina rubra eſt & candida. Quibus uero indigeſtio ciborum febrem attulerit, pulſus eorum labētior & mītor ictu, & procedente tempore acrior fit. urina uero eorum multum ru. eſt. Quibus inguinū dolor febrem mouerit, pulſus eſt maximus, & grandis ictu, & uelox, atq; ſpiſſus. urina hiſ ſubalbido colore apparet, & communis ut in cæteris ephemeris.

De urina & pulſu cauſi, ſynochi, & ſynochæ.

B Cauſus & ſynochus, hi ambo habent pulſum ſynochæ conſimilem: non horarum declinationes ſimiles. quibus ſi lingua fuerit arida, & uomitus cholericus & urina liuida: mors ſignificatur. Vrīna crocea & turbulenta cum nebulis nō bonis, & pluribus diebus in eis non egeſta: aut lōginquam ægritudinem, aut mortem futuram dicit. Vrīna crocea ſi guttatim ſtillando fuerit egeſta, uentris conſtrictionem malam cum animi turbatione, & anguſtia oſtendit. Vrīna alba & aquoſa in augmēto ægritudinis, aut in ſtatu ueniens, laborem corporis cum frigore, & maciem nūciat futuram. Si uero pinguis fuerit, mortem ſignificat. Vrīna ſimilis ſpermati hominis, imminētia nūciat. Vrīna uiridis critico die immutata, mortem oſtendit. Vrīna uiridis ſi ſe mutauerit in album, aut aquoſum colorem, typicam ægritudinem uenturam ſignificat. Vrīna eruginofa ſtranguariam ſignificat. Vrīna ni. & tenuis, cum nebulis, phrenitim oſtendit, maxime ſi odor uitioſus fuerit ei. quibus autem fluxus ſanguinis ex naribus uenerit, ſolutionē eius ægritudinis ſtatim fore ſignificat. Vrīna æruginoſum habens colorem, ſpaſmum ſignificat. Vrīna ni. & tenuis cum aurium obtuſione, & inſomnia, & in ſe nebulam habens, tempus longum eius ægritudinis nūciat, & ſanguinis fluxū imminere oſtendit. Vrīna ſanguinea cū dolore capitis, & hypochondrij dextræ partis, ſtatim ſubitanēam mortem ſignificat. Vrīna pinguis ſine febre ſenibus eueniens apoplexiā facit, quæ cum ſoluta fuerit, caliginem oculorum cito tranſeuntem, & delectationem cibi oſtēdit.

C Vrīna turbulenta & non uaria, criſim cum dolore aliquo uenturam oſtendit:

De urina & pulſu in homotono, epacmaſtico, & paracmaſtico.

Homotonus pulſum habet grauē, ſpiſſum & ſordidum. Acmaſticus uero pulſum habet uigentem, & ſordidum, ſine intermiſſione. quibus grauē eſt, per ſingulos dies & horas febris augmentatur, nullo ſtatu uel declinatione interueniente, urina ruſa in hiſ inuenitur. Paracmaſticus autem in ſecundo uel tertio die cum declinatione pulſum tenet mītorē, quamuis in principio uehementis fuerit. In hiſ ergo omnibus præſcriptis paſſionibus ſi urina fuerit colore liuida, & tenuis cōſtitutione, phrenitim futuram denūciat: quā longo tempore protrahi ſignificat. Vrīna colore alba, & cōſtitutione tenuis, cū nebulis non bonis, renum & dolorē, & indignationē ſignificat: ſi in bono colore, & in die critico cōuerſa fuerit, certū diſcuſſionis tempus denūciat. Si uero ex bono colore in malum die critico conuerſa fuerit, futurā mortem oſtendit. Vrīna cholericō colore, nebulam albam habens, & ſurfures ſupernatantes, aut longam ægritudinē, aut mortē ſignificat. Vrīna tenuis cum nebulis non bonis, phrenitin, ſiue mortem aut ſpaſmum ſignificat. Vrīna alba ſi ſe mutauerit, apoſtēma celerius uenturum ſcias. Vrīna turbulenta, & tardius reſidens, maxime ſi ſanitas interaneorum fuerit, & permultos dies perſeuerauerit, & non ſe mutauerit, pro certo ſcias

D acutas febres in tertianam cōuerſi. Vrīna ſubalbida, & ſpumofa, aut ruſa, & ſi ex cholericō humore ipſa ægritudo nata fuerit, mortem ſignificat: q̄ ſi eo tempore ſanguis de naribus fluxerit aquoſus ſubito, & à ſolito abundans: & tenuem ſe urina fecerit, & diu perſeuerans non ſe mutauerit: frigus ſubitanēum demonſtrat uenire: pro quo frigore fit ægritudinis ſolutio non bona. Vrīna cum ſudore ſi in februm augmento fuerit, & abundantia urinae fuerit, mortem cito uenturam nūciat. Vrīna rubra & ſpiſſa modo ſupradicto, mortem cito futuram ſignificat. Vrīna rubra & ſpiſſa ſi fuerit egeſta frequentius, & ſi dolor capitis, & ſcapularum affuerit, & auditum patiens obtuſum habuerit, & hypochondriorum dolorem ſenſerit: futuram phrenitin denūciat. quod ſi infra ſeptem dies ſoluta fuerit, ictericum facit: & ſi non fuerit ſoluta, & in macronoſema uenerit, & nebulæ non bonæ in eadem fuerint: ex eadem phrenitide morietur. Vrīna alba, & aquoſa, & nebulam bonam habens, & cum odore bono egeſta, ſupradictam phrenitin purgat. Vrīna lactea ſi in initio ægritudinis iuuenibus euenit, non bonum ſignificat. Vrīna alba, ſpumofa, & nebulofa, non bonum ſignificat: & ſi in critico die, aut poſt criticum diem ſuperuenerit, ſolutionem ægritudinis oſtendit. Vrīna nigra cum ſudore, non bona ſigna imminere oſtendit. Vrīna puluerulenta, & maxime ſi frigus, & lippitudo oculorum fuerit, & caligo, & ſuperiores partes in ſudorem ueniant, uenturum ſpaſmum denūciat. quod ſi ſe ſupradicta urina abſtinuerit: & dolor capitis cum

Spurij:

E: ij ſudore

GAL. ATTRIBUTVS ALTER

sudore corporis fuerit, spasmū statim uenturū ostendit. Vrīna non bonum colorem habens, & si E non fuerit digesta, uel constitutionem urīnē animalis simīlē habuerit, & missa in calice cito resede rit, & amens patiens fuerit, & insomniam senserit: spasmum significat, aut mortem. Vrīna sine ne- bula turbulenta, non bonum significat. Vrīna nigra, aut liuida, non sine periculo erit. Vrīna cro- cea, & spissa, laborem, & dolorem, & grauedinē in hac ægritudine, siue mortē ostendit. Vrīna te- nuis, maxime si dolor capitis, & scapularum, & insomnia fuerit: phrenitin, & paracopen, & demē tiam, siue cardiacā significat. Mulieribus tñ hoc tale signū mortem significat. Vrīna tenuis in criti- co die si aspera facta fuerit, statim sudorem uenturū demonstrat. Vrīna suprascripta post crīsim si se mutauerit, eius febris fiet repetitio, Vrīna spissa, & cholericā si fuerit in augmento febris, mor- tem significat. Vrīna nigra, per uarios colores frequenter mutata cum nebulis non bonis, & ue- lut concisis, & separatis, & frequenter in nigrum colorem conuersa, phrenitin cum morte signifi- cat. Vrīna nigra, & lucida, cum sudore, & dolore hypochondriorum, mortem nunciat. Vrīna te- nuis, & boni coloris, frequens, & multa egesta, macronosema, & solutionem ægritudinis osten- dit, sed apostema scias esse futurū, & per uentris solutionē ægritudinis crīsim demonstrare. Vrīna alba & turbulenta, & nō composita, aliquē dolorē cū periculo nunciat. Vrīna nigra, & spissa non boni coloris, si multus uesicæ dolor fuerit: mortem significat. Vrīna nigra & tenuis, & æstuosa, si F æstuatō fuerit cū fastidio, & si turbatū sensum patiens habuerit, & nō recte intelligat, & loquat, aut malefactio nō defuerit: mortē ostendit. Vrīna, quæ ueluti florem uīni supernatantē habuerit, phrenitin, aut paracopen uenturam ostendit. Vrīna ualde lucida, phrenitin uenturam ostendit.

De quartanis febribus.

Quartana febris in initio pulsum rarū, & segnē facit, & in alto positū. declināte aut passiōe in- uenit pulsus lassus, sordidus & segnīs. Cui cautæ tempore accidente frigidō, minuitur pulsus accē so calore. Vrīna in his misso calore apparet maxime pallida, uel fusca & indigesta uidetur.

De tertianis febribus.

Tertianarijs pulsus est ingēs, citatus, uehemens, creber. Vrīna in eis crocea, aut satis rubra, qua- si sanguinea uidetur.

De quotidianis febribus.

Quotidianis febribus pulsus est minor, q̄ quartanæ. Vrīna eorū candida apparet, aut spissa, aut turbulenta. Vrīna alba si longo tēpore perseuerauerit, frigora soluit. Memineris aut quanto quar- tanariorum pulsus à tertianarijs minor est, tanto quotidianorū à quartanarijs inferiorem esse. Vrī- na nigra quartanā nunciat. Vrīna cū nebulis scissis, macronosema significat. Vrīna nebulas cho- G lericas habens, in ægritudinē acutā transire significat. Vrīna quæ uelut rasuram habuerit, & arenā & in nebulis quasi sanguinem, syntexin renū. i. colliquationem ostendit. Vrīna phlegmatica si ap- paruerit sicut Sol in lympidis coloribus, indignationē renum denūciat. Vrīna alba si se subito in malum colorem mutauerit, proximā nunciat mortem. Vrīna tenuis si post crīsim uenerit, & lon- go tēpore perseuerauerit, repetitio cuiuslibet ægritudinis fiet. Vrīna tenuis si in malū colorem se post crīsim mutauerit, & ij qui patiuntur prima ætate fuerint, contractionem corporis significat. Vrīna aspera si post crīsim fuerit, in eandem febrem redintegrari demonstrat ægrotum.

De dolore capitis.

Caput dolentibus si urina liuida fuerit, augmentum significat. Vrīna rufa ut superior demon- strat, quibus si sanguis de naribus fluxerit, huius doloris fiet solutio.

De synanchicis.

Synanchicis pulsus est paruus, uelox, & densus, qui qñ ad periculum ueniunt, sine pulsu sunt.

De cardiacis.

Cardiacis pulsus est paruus, & densus, quibus imminente periculo pulsus fit catoryctus. i. de- H fossus, uel deciduus, & quando creuerit, quasi iaculum contrahitur, & fit uelox, & paruus, & mi- nus clarus, & inanis, & uelut creber, ac ubi cœperit crescere passio, incipit uibrans esse, non cla- rus, cum tremore & formicatione, incognitus, & se subducens, At ubi cœperit grauari, pulsus fit densior, & post defectior, quibus uelut inclusus esse sentitur, quod est pessimū signum. quæ quā- do ad melius uenerit, pulsus inuenitur exaltatus, & bene dispositus, & leuis ictus. Vrīna eorum al- ba & aquosa, cum nebulis albis, eorum ægritudinis solutionem ostendit. Vrīna in eis spissa quan- do fuerit, quæ spissitudo si uelut scissa apparet, paralyfin significat.

De pleuriticis.

Pleuriticorum pulsus est spissus: quæ passio quando facta fuerit grauior, pulsus plus conspissa- tur, & fit uelox, & ualidus, & ueluti fluctuans, & inspicientium digitis uelut unguis sentitur. Quā- do autem ad peripleumoniam cōuertitur, pulsus fit spissior, quàm supradictis. Vrīna tenuis, & sa- niosa si in initio ægritudinis uenerit, & per multos dies manserit, phrenitin futuram nunciat, maxi- me si eis tussis sicca, & insomnia fuerit. quibus si sanguis narium, & plurimus dolor uenerit, solu- tionem ægritudinis huius futuram nunciat. Vrīna pinguis, & rufa mortem futuram ostendit. Vrī- na alba, & subliuida mortem demonstrat. Vrīna tenuis habens ueluti limum liuidum, indigestio- nem, aut mortem nunciat.

De periculis

- A** *De peripleumoniacis.*
 Peripleumoniacis pulsus est ualidus, & spissus, qui quando ad periculum uenerint, pulsus fit tardus, & ueluti non comparens, & formicans. Vrina eorum nigra, cum uarijs nebulis mortem futuram ostendit. Vrina sanguinea, cum nebulis supradictis, uitæ periculum nunciat. Vrina indigesta in initio, & ante crislum, significat mortem futuram.
- De cachecticis.*
 Cachecticis, & phthificis pulsus est lassior, & talis morituris imminenter efficitur.
- De dysentericis.*
 Dysentericis, & iliacis est pulsus lassus, minus tamen quàm cachecticis, quibus si cum singultatione pulsus fuerit, mortem futuram ostendit.
- De hepaticis.*
 Hepaticorum urina alba, & spissa, et plurimū egesta, sanitatē promittit. Vrina sanguinea, mortifera est. Vrina nigra, & turbulenta, & uelut capillosa, & aliquid rasuræ habens, mortem significat.
- De splenicis.*
 Splenicorum urina rufa, uel nigra intemperata, & tenuis, periculum uenturum ostendit. Vrina lucida nimis, bonum signum significat, quæ si cum nebulis fuerit, quasi conglobatione instanti, bona imminetia ostendit.
- De ictericis.*
 Ictericorum urina intemperata etiam ut supra, protractionem in longum tempus significat. Vrina rufa, & spissa plurimum egesta, sanitatem, & solutionem uentris promittit.
- De hydropicis.*
 Hydropicorum urina intemperata, & pauca, & rufa quando fuerit, mortem annunciat.
- De iliacis.*
 Qui dolorem ilium patiunt, illis pulsus est densus: & si ad periculū ueniūt, fit eis pulsus mitior.
- De ijs qui in renibus patiuntur.*
 Iis qui in renibus patiuntur, pulsus pigrior in una manu, maior, ac uehemens, plenus uel siccus aut celer inuenitur. In altera uero manu pulsus inuenitur paruus, aut imbecillis, aut inanis, dispari tempore respondens.
- De nephriticis.*
 Nephriticorum pulsus lassus. Vrina in his rufa si fuerit, non bonum significat. si causa in peius protrahit. Vrina in his spissa & color uelut sperma hominis, mortem significat. Vrina uinosa, augmentum doloris significat.
- De apostematibus.*
 Qui eruptionem patiuntur apostematum, his pulsus est spissus, qui neq; in declinatione, neq; in augmento mutatur.
- De ulceratione renum.*
 Iis qui renum ulcerationem habent, urina spissa apparet, habens uelut carnes supernatantes, nimum dolorem uentris significat.
- De scabie.*
 Scabiem in uesica habentibus urina si spissa apparet cum furfuribus supernatantibus, dolorem futurum ostēdit. Vrina saniosa, & plurimum egesta, & uelut coagulata, aut aliquam eruptionem in renibus, aut initium calculi in proximo uenturum ostendit.
- De ischiadicis.*
 Ischiadicorum urina sanguinea, & tenuis, & intemperata, in dolorem si uenerit, acriorem dolorem uenturum ostendit.
- D** *De arthriticis.*
 Arthriticorum urina sanguinea, & tenuis nimios dolores uenturos indicat. urina rubra, & nebulosa, dolorem cessare significat.
- De opisthotonicis, & emprosthotonicis.*
 Opisthotonicis, & emprosthotonicis pulsus est in tenuitate deductus.
- De cognitione urine.*
 In omnibus his infirmitatibus, i. phthisi, hydrope, apoplexia, epilepsia, peripleumonia, paralyfi, cholica, dysenteria, si urina rubra fuerit, mortem significat. In phrenitica uero uel pleuritica, synocha, causo, tertiana, si urina alba fuerit, aut subliuida, mortem significat. Vrina alba sine febribus, in masculis, siue foeminis, dolorem laterum, & aliquando renum significat, & pregnantē foeminam significat aliquantulum. Vrina asterica, id est habens quasi stellas, ubi foemina est, multum dolorem stomachi, grauitatē uel capitis: masculis, scapularum dolorem significat. Vrina si superius claritatem habuerit, & inferius nebulosa, & subliuida fuerit: dolorem renum significat, & coxæ, & genu, & superius stomachi. Vrina si superius fuerit subnigra, & plena, & inferius claritatem habuerit: inferius dolorem renum, & superius grauitatem capitis, obturationem aurium & narium significat, quod fumus stomachi facit. Vrina alba, & nuda in omnibus, debilitatem,

GAL. ATTRIBUTVS ALTER

tatem, & frigiditatē significat corporis. Vrīna alba, & pinguedinosa, uel iumentina, dolorem re- **E**
num significat, & uelicæ, & capitis aliquātulum. Qui sæpius ad urinam uadit, infrigidationem ue-
licæ significat. Qui patitur uitium hepatis, urinam rubram, & obscurā habet. Vrīna pulmonis pin-
guedinosa, & alba, peripleumoniam significat. Si urina spumosa superius fuerit, significat stoma-
chi uentositatem, & aliquādo desiderium ueneris, & tussim & frigiditatem.

De febribus maioribus.

Vrīna quasi ignea, significat tertianam. Vrīna sanguinea, synochum causon significat. Vrīna
sanguinea, & obscura, causon significat. Vrīna de pleuritide, quasi fex est. Iuuenes raro moriuntur
inde, & senes raro euadunt, sed q̄ quarta die solutionē habuerint, nō euadūt. Vrīna in febribus ro-
sea, & obscura, phrenitin significat. de synocho. n. incidit homo in phrenitin. Si fœmina habuerit
urinā uelut iumento similē: dolorē uulua, seu matricis, & febrē significat. Cura fœminarū hæc est,
si doluerit uulua, post balneū accipiat trypherā magnā, & sero mittat. ̄.ij. de eadem in uulua.

De uulneribus sanandis.

† ad pimpinel-
lam.

¶ *Mistura ad uulnera sananda.* R̄ pilosellā pro ulcere, saluiam pro paralyfi, uiolam pro dolore, agrimo-
niam ad curandum, hederam terrestrem ad sanandum, melangiam ad aperiendū, opopanacē, ne
contrarij sint sibi cibi, tenericulam pro pleuritide, dictamum, quæ etiam irrationalibus subuenit, **F**
morsus serpentum curat, betonicam pro febre, † quinquefolia pro expellendo sanguine uel pu-
re: ad constringendum plantaginem, ad consolidandum consolidā, eiecta pilosella, & melangia.

¶ *Mistura perfectissima ad plagam.* Recipe buglum. i. herba uenti maior. i. consolida. m. fœniculum pe-
plium, uel pimpinellam, pindemontis. ¶ *Emplastrum ad uomitum restringendum.* Recipe mastiches, cy-
mini, añ. ̄. i. baccarū lauri. ̄. i. tere, & cum succo rutæ collige, & super stomachum pone, & mirabe-
ris effectum. ¶ *Ad idem.* Zingiberis. ̄. iij. pinse, confice cum melle, in stomacho pone, statim strin-
git. ¶ *Emplastrum ad febre.* Tolle radices rafani, & frige cum melle, & fac inde tentam, & mitte in-
tus, postea tolle agrimoniam, & pinse, & fac emplastrum, & superpone. Si uis scrofulas absq̄ pla-
ga curare, pone super eas corticem nucis ualde pinsitam, & post. ̄. ij. uel. iij. dies aufer, & pone ibi-
dem nepitam herbam, tunfam: & post tres dies tolle, & impone sanguisugas, & sanabitur.

¶ *Emplastrum barbarum, quod facit ad omnia uulnera recentia, proprie autem ad neruorum, & musculorum contusiones. & la-*
xata intumescere non patitur, articulos incisos iungit, & omnium hominum periculosissima sanat mirifice, interius prius iniectum,
postea extra appositum plagas ueteres, & fistulas sanat, uel consolidat. Recipe ceræ, resinæ frixæ, picis frictæ, bitu-
minis, omniū añ. ̄. iij. opopanacis, aluminis, & uitreoli, croci, gallæ omphacinæ, olei ueteris añ. ̄. ̄.
ij. cerusæ, manna, thuris, aluminis scissi, æruginis campanæ, omniū añ. ̄. iij. confice sic. pulue- **G**
rem terendorū cum sufficienti aceto in mortario sine intermissione tere, solubilia cum oleo & ce-
ra soluta medicamini adde, & sufficienter commisce: quando autem commistum fuerit, compo-
sitis magdaliunculis conde, & usui reserua. ¶ *Ad ficum.* Puluerem radicis philipendulæ. i. si sal-
dos dabis patienti interius, & exterius superpone.

¶ *Medicamen ad dolorem dentium.* Succo hederæ terraneæ, aut herbæ in aure missō, in ea parte, qua
dolor est, statim mitigatur dolor. ¶ *Ad idem.* Senecionis succus in aure eiusdem partis missus,
mirabiliter tollit dolorem. ¶ *Ad idem.* Succus herbæ calendulæ per nares eius partis missus, quæ
dolet, dentes putridos excutit, & dolorem sedat.

¶ *Fumigium ad destillationem uuulæ, & ad rheumatismum faucium.* Recipe styracis, ficuum pinguiū, florū amy-
gdalarum, hyoscyami seminis, omniū quatuor. ̄. vij. fac sic. Hæc omnia trita in puluerem reda-
cta, cum ficibus, & styrace diu terendo commisce, & in trochiscos informa, quandoq̄ opus fue-
rit, positos super carbones lentifici, ut traiectorium superimponere, & patiens ore aperto fumum ac-
cipiat donec sustinere præualet, & hoc ter in die faciat, mane, & meridie & uesperis, & interpositis
tribus diebus aut quinque, iterum atq̄ iterum faciat, donec sanus erit. Accipe auripigmentum, &
diu tere, ut multum tenuis puluis inde fiat, & album ouis, & misce cum prædicto puluere. quibus **H**
bene mistis, accipe pannum subtilissimum, & infice in illo misto, ita quod totum absorbeatur ab
illo panno, postea pone ad Solem ut bene siccetur, postea incide pannum, & r̄. frustra ad minus
demū usq̄ ad. ix. dies. ponat unum frustum super prunas positas in tegula, & inueniat infundibu-
lum, mittatq̄ super pannum, fumū qui inde exhalauerit per cānellam infundibuli in ore recipiat.

¶ *Ad guttam probatissimum experimentum.* Accipe cornu cerui, & incide per partes, quas incisas pone
in lebete cum uino albo, & tandiu fac bullire, quod solummō sexta pars uini remaneat, & sic cor-
nu proijce, & uinum in pyxide reponere, quod coagulabitur: & de illo loca dolentia perunge.

¶ *Ad idem.* Accipe nouem folia laurus, & pone unum in ueru. postea lardi frustum, & sic facias
pro unoquoq̄ folio unum frustum lardi, quibus positis accende, & guttas lardi in paropside col-
lige, & loca dolentia perunge.

¶ *Ad ficum destruendum.* Accipe puluerem herbæ capilli ueneris, & cepe, & aristoloch. rotund. ap-
pone super ipsum, & sine dubio destruitur. ¶ *Ad hominem loqui impotentem propter phrenitin.* Accipe
lapillum de oche, & bene tere, & puluerem cum aqua tepida tribue, & sine dubio liberabitur.

GALENO

GALLENUS ASCRIPTVS LIBRVS DE SPERMATE

C E N S V R A.

*Et hic quoque liber summis, & maximis erroribus refertus est.**De ortu fetus ex spermate.*

SPERMA hominis descendit ex omni corporis humore, quod fit ex subtiliore natura quatuor humorum. hoc autem sperma habet nervos, & uenas proprias, attrahentes se à toto corpore ad testiculos: qui nervi, et uenae, ex fricationis calefactione uiri & mulieris emittunt illud, sicut ex collisione ferri, & petrae elicitur ignis. Et hi nervi & uenae diuersi sunt à nervis & uenis urinæ. urina enim suos proprios meatus habet, & istud suos. Sperma uiri fortius est & calidius muliebri: muliebri uero, nutrimentum est spermatis uirilis. Secundum igitur naturam spermatis, ut ex subtiliori natura quatuor humorum procreati, in coeundo emittitur completum & animatum, ac tunc spermati muliebri associatum recipitur cum quodam spiritu in matrice, & ibi impinguescit ex matricis

calore & fomente, spiritu per arterias subtiles attracto. alius enim spiritus est ille, qui uenit per arterias subtiles, & fouet matricem exterius: alius est, qui cum utroque spermate in eam intrat. Et ille spiritus, qui exterior est, non permittit exire spiritum interiore, sed constringit eum ad fouendum infantem, & calefaciendum. Postea uero uenit in matricem quidam alius spiritus existens ex subtiliori natura sanguinis: qui iungens se spermati uertit illud in naturam carnalem per matricis calorem, sicut hepar uertit phlegma in sanguinem in duobus uasis: in quibus operatur fortiter operam suam cum uirtute fellis. nec mirum si hepar operatur illud fortiter cum opera fellis: quia indiget magna opera ut uertat illud, quod graue est in sanguinem. Spiritus uero, qui est ex subtiliori natura sanguinis, non indiget tanta opera. leuiter enim uertitur in sanguinem per matricis calorem sperma: quod ex subtiliori sanguinis constat natura. Quibus in sanguinem conuersis, illa substantia incipit suscipere figuram hominis per calorem naturam: & unaquaque die in sui fomentum sanguinem attrahit, & in carnem uertit, crescitque in formatione hominis per naturalem spiritum, propriam naturam singulis dans membris, & similitudinem, scilicet alias ex acutis acuta firmans, ut digitos, uel res acutas cum acutis, ut in iuncturis ossium, & sic in cæteris. Prius autem formantur humeri, ex quibus caput, & latera, & brachia & tibiae: ex lateribus renes: ex renibus coxae, prius simul iunctae, & postea una formando separatur ab altera. Demum uero formantur nervi & uenae. Et post hæc interior natura semper mittit harmoniam suam ad nutrimentum totius corporis, intus & extra. Intestina uero ex spiritu efficiuntur, & expletis diebus triginta apparet masculi figura, foeminae uero figura peractis diebus quadraginta. Figura itaque humana peracta crescit infans, impinguescit: & tunc aperitur os, incipiuntque ossa crassescere ex calore ueniente à matrice per spiritum naturalem. hic enim calor habet uirtutem conformandi totum corpus. Fiunt autem ossa ex quatuor humoribus, principaliter tamē ex grauiori sanguinis natura. purgat enim sanguinem. Medulla uero ex subtiliori natura illius grauedinis. Ossa acuuntur in compositione digitorum, manuum, & pedum. Et per actis mensibus tribus, in masculo uenae incipiunt exire inguinum constitutionem: in foemina uero post tres menses, & deinceps mouetur infans in utero, & sanguis menstruus, qui quotidie ex cibo & potu in corpore matris augetur uel efficitur, agitatur in corpore, uolens exire, & subtilitate sua per poros, quos aperit, uenit in mamillas, ubi ex earum calore & humiditate mutat in album & dulce, sed maior pars illius menstrui descendit in matricem ad nutriendum infantem. Quod autem infans ex sanguine ad matricem descendente nutriatur, qui emitti solet menstruo tempore ante conceptum, testatur Hipp. sic, Vidi foeminam prægnantem minuisse sanguinem per brachium, & in tertia die abortum misisse. Viri autem menstrua ideo non patiuntur, quia poros habent, per quos sanguis ille tendens uertitur in pilos, quod patet in brachijs, & pedibus, & in cæteris partibus. Spiritus quoque per os, & nares fortiores emittunt, quam foeminae, per quae exiccant humores illius sanguinis, qui per sudorem emittuntur. Sicut enim aqua exiccatur in uase ex ignis calore, & per fumum emittitur: sic ille sanguis à suo proprio calore exiccatus, fumum ex se generat, qui per os & nares exit, pilosque, & sudorem, qui per poros subtiles exeunt. foemina uero non tantum. non enim tanti calor est.

De natura pueri secundum quantitatem, & qualitatem matricis, & spermatis.

Quantitas autem infantis formatur ex quantitate matricis hoc modo. Si matrix longa & stricta fuerit, longus & gracilis puer erit, & sic in cæteris. Sunt autem in matrice spermatis receptacula septem, & tot creantur pueri, in quot ex illis ceciderit sperma. In dextram matricis partem si sperma

Spurij.

Et iij cadet,

GALENO ASCRIPTVS LIBER

cadet, masculus fiet infans. illic em calor & humiditas per hepar, calor & siccitas ex felle uigent. Si aut sperma uiri debile spermati mulieris fortiori associatum illuc uenerit, infans licet masculus, muliebris tñ est fragilitate mēbrorū, & animi, et moribus. Potestq; fieri etiā ex predicta spermatis uiri fragilitate cū forti mulieris spermate infans utriusq; sexus. Si aut sperma in sinistram matricis partem cadet, fit foemina, ex splenis & phlegmatis qualitatibus. Et si sperma uirile praeualet, fit uiriliter ac fortis foemina, quādoq; pilos agranones habēs: potestq; ut diximus supra de uirili, foemineum sperma hoc similiter nimis fragile utriusq; sexus infantē reddere. Et nota q; si sperma uiri forte sit, masculus est, si debile, foemina. Et foetus ligatur in umbilico matris: & per eundē locum recipit nutrimentum dum est in matrice. & non per os. Umbilicus em foetus umbilico matris continuatur.

De alteratione sanguinis aliorumq; humorum in spermate.

Organa spermatis sunt arteria & uena, in quibus sanguis uertitur in sperma hoc modo, sicut enim in mamillis mulierum per quandam decoctionem sanguis in lac uertitur, sic & in arterijs & uenis ad nutrimentum earum uertitur sanguis in calidam & humidam substantiam, phlegmatis habentem figuram: & nutriendo uenas, & arterias uertitur illa substantia in sperma, quod mox in caput ascendit cum magna uenarum & pororum subtilitate. Et deinde descendit per duas uenas & duas arterias ad testiculos. Solet autem contingere, quod sperma descendēs à capite poros narium & aurium obturat ita, ut uitalis flatus exire inde uel introire nequeat. Sperma retentum praeter naturam idem operatur, quod uenenum, crescensq; in uenis & arterijs suis, dum nequit descendere in sanguinis massam, nimiam generat passionem in faucibus quandam: quae Graeca lycoides dicitur, Latine lupus, id est strangulator. Quod autem sperma principaliter ex sanguine, secūdario ex alijs humoribus efficiatur: hac ratione probatur. quia in multo coitu spermate deficiente sanguis emittitur. Si uero sperma à capite descendens non impeditur, uenit ad testiculos, ad unum per uenam unam & arteriam, ad alium per arteriam & uenam alteram.

De testiculorum compositione.

Testiculi uero quatuor habent panniculos: quorum duo calorem & humorem habēt, alij duo habent acutionem, quae acutio sperma adiuuaret: habent quatuor uasa etiam. i. supradictas uenas, & arterias. quatuor seminaria, quorum duo ex recto semine, alia duo sunt adenes, quae sunt attrahentia & purgantia sperma. Solet namq; cum uero spermate descendere a quosum phlegma, quod ab infirmis retinetur, & emittitur uel dormiendo, uel uigilando: quod semper liquefit. ex quo liquore acuto testiculi magnum pruritus & ardorem recipiunt, unde generatur uoluntas coeundi. Habent etiam testiculi neruos duos pendentes, & descendentes à principali osse colli, & fundamentum corporis, per dorsum, & renes. qui nerui alios habēt neruos coniunctos alijs ossibus totius corporis. Notandum autem est, q; una uena est propria spermatis, uacua ab alijs, q; recipit id sperma à quatuor alijs uenis: illae uero recipiunt ab alijs uenientibus ab omnibus partibus corporis, & ab omnibus ossibus medullā habentibus: quae uena ducit illud sperma ad caput, ut supra dictum est: quarum quatuor praedictarum uenarum talis est natura. una est iuxta renes: altera est iuxta cor & stomachum: tertia in pectore, & extenditur iuxta pulmonem: quarta est prope formositatem hepatis, in quo est potestas sanguinis, unde diffunditur per totum corpus. ex cuius superfluitate nascuntur spasmus, apoplexia, diaphragmatis apostemata multimoda, & multae aliae passiones. In pectore uero est potestas phlegmatis, unde diffunditur per totum corpus, ex superfluitate cuius fit althma. (Primum em althma fit ex corruptione aeris intratis ad pulmonē: secundū uero fit ex fumositate phlegmatis ad caput ascendente, & inde ad pulmonē redeunte) & apostema diaphragmatis, & apostema multi generis, & aliae passiones contrariae musculis pectoris: qui sunt organa spiritus, quem ad se trahit pulmo: & à se remittit: & omnibus corde uerbu committentibus, & multae aliae passiones. Cholera enim potestatem habet suam in renibus: unde decurrit per totū corpus. ex eius superfluitate nascuntur passiones in renibus, & petra, sperma etiam inuiscatum, & dolor in renibus generatur, & in ueretro: ideoq; aliquando non potest tenere urinam: uel non potest emittere, & in omnibus neruis usq; ad pedem patitur. Renum etiam siccatio inde prouenit. unde si cum muliere iacuerit, post patitur solutionem similem debili spermati super renes, & generatur apostema: ex quo aliquando procreantur uermes, & similia.

De domicilijs humorum sperma descendens alterantibus.

Habēt aut praefati humores proprias sedes, & ab illis diuersas, de quibus diximus, in quibus suas habēt potestates. propria em sanguinis sedes est hepar, phlegmatis pulmo, cholerae rubrae fel, cholerae nigrae splen. Ex potestate cholerae rubrae, quae habetur in stomacho, quaedam fumositas in caput ascendit, generans ibi dolores, diaphragmatis apostemata, & aliae passiones. inde etiā descendit catarrhus ad pulmonē, unde nascit althma, & phthisis, & pustulae in pulmone. quādo aut sperma descendit à capite, & suscipitur à duabus uenis et à duabus arterijs supradictis, ducentibus illud ad testiculos, anteq; ad testiculos perueniat, descendit per loca illa, in quib. supradicti humores suā exercēt potestatē, & ibi accipit naturā humoris ibi manentis. in hepate fit calidum & humidū: in pectore mutat in frigidū & humidum: in corde & stomacho, in calidū & siccū: & in renibus, in frigidum & siccum. Sic ergo sperma quatuor humorū qualitatibus formatū in renibus, descendit in testiculos,

A testiculos, ibiq; mundatum & completum recipitur à matrice mulieris: sicq; homo ex quatuor cōstat humoribus. in coitu igitur cuius sperma superabūdat, illi similis infans procreatur. similis matri etiam hac causa fit, quia sperma eius est nutrimentum spermatis uiri. aliqñ tamen uno superate humore non est similis illi infans, cuius est sperma: nam alij humores debilitatur propter superfluitatē alterius. aliqñ. n. fanis genitoribus strabo infans, uel claudus, uel naso torto nascitur: propter superfluitatē humorum, uel minutionem. quia quam potestatem habet sperma in loco suo, eandē habet natura in matrice. Itē genitorum quodlibet passione aliqua occupato, infans similē trahit qualitatem. Et aliquando ex lacte matris. Sicut. n. sperma uiri habet potestatem in toto corpore: ita natura potestatem habet in matrice. Sicut. n. sanguis, ex cuius subtilitate omnium fit sperma, habet potestatem eundi per corpus: ita & sperma quod inde fit, habet potestatem exeundi sine uoluntate hominis uniuersaliter, dormiendo, uel uigilando. Sicut enim natura corporis sequendo quatuor mutationes in die, mutat corpus secundum illas: sic natura mutat sperma in matrice fm easdem mutationes. Natura humani corporis proprie dicitur subtilitas fumositatis principaliter sanguinis: secundario aliorum humorum: & etiā aeris agentis & cōmouentis ipsum sanguinem in uenis & arterijs: quæ infixæ in carne est temperamentum omnium membrorum, testante

B Hippocrate, q̄ natura est medius gradus in caliditate & humiditate, & septem materierum. Unde uenit, q̄ quidam sunt cholericici: & quidam melancholici, quidam sanguinei, quidam phlegmatici. quod nisi esset, omnes eiusdē essent naturæ, licet non semper. Aetas enim uel diæta, seu aliud naturas quandoq; reprimit: sicut qui est sanguineus, naturaliter est iracundus, tamen iram deponit à corde procedentem naturaliter, aliqua occasione superueniente. Sic ergo natura quiescit & mutatur, sed eius proprietas est inconuertibilis. quia qui naturaliter est sanguineus, iracundus est, iram tamen deponit. Sicut enim ignis prius acuitur, & postea quiescit, non tamen amittit naturā suam: sic ille naturaliter prius acuitur, & postea quiescit, non tamen mutatur.

De natura pueri concepti in horis sanguinis.

In tribus horis sanguinis, sperma conceptum à muliere in sanguinis mutatur naturam, & in formatur: homo inde editus ruber est: supercilia eius grauiā: uenæ temporum graues & plenæ: oculi sanguinei, nebulosi, passionib. semper abundantes: facies rubra, labia tenera, gingiuæ sanguinæ. sæpe fluit sanguis à naribus: guttur sanguine impeditur: inde uox grauis, rauca, debilis: os, dentes, guttur, & caput sæpe dolent: capilli tendunt in rubedinē: ambulatio moderata: passionēs ex rheumate sanguinis, & synochus, & alia ex sanguine procedentia.

De natura pueri concepti in horis cholerae rubrae.

C In horis cholerae rubrae conceptus, rubens & citrinus, & capilli: uenæ crassæ, latae, & plenæ, & citrinæ: color citrinus, aliquando uiridis: guttur, & os, & sputum, amara semper, & sicca: genua, crura, pedes, & ossa dolent: rheuma siccum per corpus sæpe currit totum: inde nascuntur gutta, passionēs uentris, dolores, ut dysenteria, transuersio uentris, lienteria: fiūt in somnis pauor, in fronte dolor, ambulatio acuta.

De natura pueri concepti in horis phlegmatis.

Si uero in hora phlegmatis concipitur, albus, sed sæpe pallidus, oculi crassi, delati, aliquādo similes oculis accipitris: palpebræ graues, capilli flauī: uox grauis, crassa: grauius dormit, & sæpe stertit: os abūdat phlegmate: ambulatio grauis: passiōes, nimia tussis, amphimerina, asthma, apostemata articulis, nephroponos. i. rerum dolor, colica, uoluntas uomēdi aliquando, quartana, paralysis, solutio naturalis, & alia ex phlegmate procedentia.

De natura pueri concepti in horis cholerae nigrae.

Si in horis cholerae nigrae, uultus niger, partim albus, oculi nigri, sicci, acuti: capilli nigri: uox subtilis, non alta: risor propter splenē, à quo procedit risus: ambulatio acuta, nō audax: passionēs quartanae, quotidianæ, mania, mentis obliuio, cardiaca. i. uerberatio cordis, nephroponia, paralysis, phantasia, stupor mētis, omnis offiū harmonia sibi dolet, & alia quæ ex cholera ni. cōtingūt.

De natura humana, cur cunctis sit agilior.

Perscrutati sunt philosophi medici cur naturam humorum quatuor bruta animalia non imitentur, ut de sanguine fiant sanguinea, de phlegmate phlegmatica, secundum horas, signa, planetas, & in alijs: quod sic soluitur, quia corpus hominis agiliori harmonia præditum esse necessariū est, ut facile addiscat omnem, ad quæ anima intendit, phantasia. homo enim theologus in uirtute sapientiæ cum uirtute rationis suæ ad uniuersalitatē progreditur: & ideo corpus subtile & agile suscipit, ut facile rationem speculatricem sequatur: & imaginetur omnia. sic denique fit perfectum hominis organum in theorica & practica: itaq; multa sua agilitate ex humoribus quando concipitur in ipsorum proprietates transfertur, & ex planetarum atq; signorum operatione existente uarias sortitur proprietates, ad quæ brutorum corpus non sic mutatur: sed tamen ex prima illorum eis in dicta proprietate omnia unius complexionis sunt. nam breuis numerus est ei collatus. unde cum unus sit uelox alter piger, alius paruus, alius magnus: & in hūc modum eiusdem tamen complexionis sunt semper. Si enim ita ad plenum sequeretur numerus, ut homines alijs alij præessent & stultitia, & prudentia, cæterisq; id genus. Neque sicut in hominibus hora præ-

GALENO ASCRIPTVS LIBER

ualet materiae spermatis eorum, ut conuertat illud, & firmet in humorum proprietates, quibus horum **E** illae deputatae sunt, sed extra infirmitas & natura spermatis eorum trahit uim & dominium humorum in sui materiae: quia adeo fixum & inconuertibile est sperma eorum, ut nunquam omne, sed aliquando ex parte mutari contingat: quod in omnibus certum est: quia in tantum agile & conuertibile eorum sperma est, ut uis horarum, et dominium humorum potius preualeat spermati ad illud commutandum, quam uis spermatis illius. Nam etsi in singulis horis ternis singuli dominantur humores in unoquoque homine, horum tamen illius semper preualet uis, in cuius horis natus est. nam ex debilitate spermatis aliquando contingit, ut minus uigeat in homine uis humoris, in cuius horis natus est.

De immortalis substantia, qualiter uisibili & mortali copuletur.

Perscrutati sunt alij philosophi Porphyrici, quo modo substantia incorporea possit uel esse uel iungi in substantia mortali: Sed non sicut quatuor elementa coniunguntur in constitutione alicuius substantiae, sed animae spiritualis uirtus sensuum corporis, qui sunt uirtus corporis, iungitur uerbo Dei. & etiam hoc causa non est extranea a cognitione, quod substantia incorporea sit humiliata ad constitutionem alterius substantiae: post cuius complexionem illa substantia tenet se in sua proprietate: & eius differentia semper similiter sit per se: & eius altitudo nunquam est accidentalis, sicut altitudo illius substantiae quam complet: & eius differentia destruit omnem accidentalem differentiam corpoream: & nulla differentia accidentalis potest esse firma in sua substantia. Hoc dicit Porphyrius ad ostensionem coniunctionis animae cum corpore: & per hoc affirmat uerbum Dei in sapientia hominis esse: ad quod ostendendum fecit Isagogas: in quibus ostendit differentias animae firmas & immortales, & differentias corporis esse mortales. **F**

De spiritu quid sit: & qualiter operetur in tota parte.

Spermatici spiritus uirtutes sunt tres: quarum prima, est necessitas: secunda, uirtus: tertia, organum. Necessitatis duo sunt opera: nam & calorem custodit, & spiritum animale nutrit. Virtus uero est complementum. Organum uero discernit omnia ex opere animae. Spiritus autem ille, cuius origo est a corde, porrigit se per arterias & uenas, dans in uenis sanguinem, mutando se in calorem naturalem & spirituale uitam. Fumus autem progrediens ex calore sanguinis, est nutrimentum ipsi spiritui: qui fumus spiritualis mittit se a uenis in arterias, existens animatio totius corporis & nutrimentum: quae partim uertitur in carnem, & partim per poros mittitur ad procreationem pilorum. nec solum est fumus sanguinis, immo habet admixtam sibi subtilitatem spiritus, decurrens per totum corpus. Sanguis purgatur per hepar: spiritus uero in arterijs clarificatur ex fumo caloris a corde ueniens: cuius clarior pars ascendit per quasdam arterias ad caput: & ibi se secundo clarificat per calorem sursum procedentem a corde: & clarificatus uadit per duas arterias in neruos, qui sunt harmonia trium uentriculorum capitis usque ad animam: cui ex nimia subtilitate sui conexa est anima: per quam anima ministrat phantasiam suam harmoniae totius corporis: & harmonia illa pereuntis corpori. Dicunt Ammonius, Democritus, & alij complures, quod ille spiritus est corporeus: & ipse idem est anima, hac ratione, quod ministrando phantasia sensibus, & sensus corpori, findens se in parte dat corpori sensum. hinc etiam accidentalis probatur esse, quia harmonia capitis eo consumpto necessario trahit alium spiritum per easdem arterias ad nutrimentum animae: quia si substantialiter inesset, non esset opus alium attrahi. Unde per hunc & ipsa anima corporea probatur. Porphyrius non considerat quidem animam, sed considerat spiritum animatum rationale, ostendens spiritum hunc in Isagogis corporeum esse ad opus animae: non ipsam animam. Sed Socrates, Plato, Aristoteles, & Theodorus Platonius, & Andronicus peripateticus, & Porphyrius & alij complures unanimiter affirmant, quod nec corporea est, nec lege loci tenetur, nec scinditur: quia cum totum corpus uirtute sui illuminet ad quaelibet exteriora progressa, non tamen in substantia sua aliquam scissionem patitur: & sicut aer Sole illuminatur, sic corpus anima, & sicut aer per Solis lumen primam omnium rerum confert oculis intelligentiam, sic anima corporis harmoniae per spirituale suae sapientiae lucem, & primam & secundam intelligentiam confert: & sicut lux Solis, quae incorporea est, suum complens effectum, nullam patitur diuisionem, sic & anima: sicut etiam lumen Solis, quod incorporeum est, separatur ab aere & ab omni intelligentia oculorum sine corruptione, sic anima quae incorporea est, separatur sine corruptione a corpore. Empiricus philosophus dicit non esse mirum animam, quae est substantia incorporea, posse separari a corpore, cum ignis qui est substantia corporea, possit separari a lignis, quibus est iunctus, & reuerti in primam & propriam materiam sine sui corruptione, sicut etiam Solis lumen illustrandum hominibus sola ui utitur sua, non indigens ui alterius quae attrahat quasi ad complementum prioris uirtutis, sic & anima: dicit Aristoteles in Physica esse quinque partes animae, phyticon. i. nutricem, aetheticon. i. sensualem, cineticon. i. uim ad omnia loca progrediendi: noeticon. i. intellectualem. Anima enim, quoniam generatur a natura corporis, cum natura ipsius corporis uadit ad quatuor elementa: inde ad substantias inanimatas, ut ad lapides, ferrum, aurum, propter nutrimentum: inde ad arbores, dehinc ad bestias, inde ad homines. quemadmodum. n. aqua diuiditur in partes, quae postea redeunt ad hominem: qui si bonus & purus fit, eius anima in caelum clara redit. Sed Porphyrius non consentiens Aristoteli, dicit quod nulla harum partium separatur a substantia anime, cum omnes physici dicant animam nouam de caelo immitti, & associari spermati in matrice, uel puero **G** **H**

A puero prius formato: unde si malus fuerit homo, uadit in bestiam, & inde redit ad hominē, à quo si bonus fuerit, uadit in gloriam. Porphyrius uero negans hæc omnia, dicit animam potius de bestia in bestiam ire, de homine in hominem, deinde in cœlum.

De natura pueri secundum horas humorum.

Notādū autē est, sperma nō semper animatū ab homine uenire in matricē: sed tūc tm̄ qñ à Deo statutū est gigni infantē: & tunc anima sociatur spermati. Stoici dicebant animas quotidie creari: & corpori prius in matrice cōposito immitti, & oē corpus nouū, & tēporaliter creatū, esse mortale. Porphyrius renuit, ostēdens sic opus Dei esse debile: cū sit necesse quotidie creari. Sed sciendū nobis est q̄ animæ semper suā uitā firmā habent & stabilem ab initio: & sic nō est opus Deo facere nouas unaquaq; hora. Dicit Hip. q̄ si mulier recipit sperma in prima, uel in secūda, uel tertia hora noctis uel diei, infans contrahit proprietates sanguinis, quia horæ sunt eius. si in quarta quinta sexta, cholera ru. si in septima octaua nona, phlegmatis: si decima undecima duodecima, cholera ni. Quod si in sinistra parte matricis in horis sanguinis conceptus maneat, pater uero & mater in horis cholera rubra cōcepti fuerint, nō trahit infans figurā ex cholera rubra patris ac matris propter fragilitatē sinistrae partis: & habet causas passionum ex phlegmate uel à cholera ni. plus q̄ ex cholera rubra: nō tm̄ tātū acuminis, quātū si esset in dextra parte. licet autē in ista parte sit uirtus cholera ni. & ppter frigiditatē eius sit uirtus phlegmatis ibi, tm̄ infans à sanguine suarū sumit initium passionū. Si uero in dextra parte sit cōceptus in horis sanguinis, pater uero & mater in horis cholera rubra, licet plus retineat figurā à patre & à matre ex cholera ru. q̄ ex sanguine, tm̄ retinet proprietatē passionū à suo principio. i. ex sanguine: quæ passiones sunt hæc: synochus, pleuritis, spasmus, apostemata, causus, & aliæ passioēs hm̄ōi. habet etiā sanguis acutionē à cholera ru. Si infans cōceptus est in horis cholera rubra, & genitores in horis sanguinis, ex his trahit figurā: magis tm̄ à suis, à quibus proprietatē passionū retinet: quæ sunt febris acuta, tertiana, synochus, dysenteria, cephalalgia, phrenitis, icteritia, & similia. Si uero in sinistra cōceptus sit horis prædictis existētibus suis & genitorū: puella magis retinet figurā sanguinis à patre & matre, quàm ex natura cholera rubra. frigiditas. n. sinistrae lateris superat proprietates passionū: tm̄ inhæret ei cholera rubra: quæ ppter frigiditatē minus sunt acuta quam in dextra parte. Si uero in horis cholera nigra cōcepti sunt pater & mater, & infans in sinistra sit parte, si puella est, naturaliter melancholica est, uel paralytica, splenitica, quartanaria, epileptica, stulta, & iners: similis est etiā patri & matri: nec alio modo potest tēperari natura eius. si uero sperma est in dextra, nō semp, nec ita prædictas habebit passiones, ppter tēperamentum calorē hepatis, & fellis: & quia hic calor accidētalis est ei, nō potest prorsus pellere naturalia. Horæ autē cholera nigra, & cæterorū humorū determinantur p̄ cursum planetarū. Quod si puella sit cōcepta in horis cholera ni. pater et mater uero in horis phlegmatis, puella retinet figurā phlegmatis: magis tm̄ cholera ni. & inde habet causas passionū. Si sit in dextra, magis retinet figurā patris ex phlegmate temperato à sanguine: sed passionū proprietatē habet à cholera nigra nō ita acutarū, propter calorē dextrae partis. Si conceptio omnium sit in horis phlegmatis, & sperma sit in sinistra, puella est phlegmatica, debilis, quotidianaria, liēterica, phthistica, cephalalgica, dolens in omni mēbro: dolens in renibus, in matrice & similia: & partim habet passiones à cholera nigra propter affinitatē phlegmatis. Si uero sit in dextra parte puer, eadē patietur, sed temperate, propter sanguinē & cholera rubra. Si pater & mater concepti sunt in horis phlegmatis, puella in horis sanguinis, trahit à phlegmate, sed non acutius, propter maiorem sanguinis proprietatē. Si uero pater & mater cōcepti sunt in horis sanguinis, et puella in horis phlegmatis, contrahit passiones à cholera ru. & sanguine æqualiter: magis tm̄ à phlegmate: quæ passiones temperantur per sanguinē. Quod si cōceptio sit in horis sanguinis, patris uero in horis phlegmatis, matris in horis cholera ni. à sanguine passionem ducit: & figurā, & partē à patre: nullā uero à matre figurā: sed tm̄ debilitatem & inertiam. Si in sinistra est, plus à matre minus à patre: proprietatem passionū à sanguine, quæ propter frigiditatem sinistrae nō sunt ita acuta, sicut in dextra essent. Quod si puer conceptus sit in horis cholera nigra. pater in horis cholera rubra, & mater in horis sanguinis, partē figuræ retinet ex patre & matre: minorem partem ex cholera nigra: sed maiorem partem passionum habet ex cholera ru. minorē uero accidentaliter à sanguine & cholera ru. quæ passiones aliquantulū sunt temperatae. Si in sinistra est puella, plus cōtinet ex cholera ni. minus enim à matre, nihil ex patre: passiones ducit ex cholera ni. & sunt acuta. Quod si pater & mater cōcepti sunt in horis cholera rubra, & puer in horis sanguinis uel phlegmatis, plus retinet figurā patris à cholera rubra, mediocrē figurā à matre & minorē: passiones à cholera ru. & sunt temperatae. Si pater & mater concepti sunt in horis sanguinis, puer in horis phlegmatis, & sit in sinistra, maiorem partem figuræ habet ex patre, mediocrem à matre, minorem à phlegmate: passiones à phlegmate & sanguine. Si uero est in sinistra, plus habet à cholera nigra & phlegmate, minus à matre, nihil ex patre: passiones ex phlegmate & cholera nigra. Quod si omnium conceptio est in horis sanguinis, habet figuram à patre: & si sperma matricis superabundet & sit sanum, tota est ex parte patris figura: passiones sanguinis & acuta. Si conceptio omnium in prædictis sit horis, & in sinistra sperma, & matris sperma sit debile, tunc filia maiorem partem figuræ retinet à matre, minorem

GALENO ASCRIPTVS LIBER

minorem ex cholera ni. Si sperma matris est debile, patris uero sanum & forte, totā figurā habet à E patre, debilitatē uero corporis à matre: passiones à sanguine, partim à cholera ni. accidētaliter. Si omnis conceptio est in horis cholera ru. & sperma patris est forte, & matris debile, totā figurā habet à patre: & si sperma matris est forte, & patris debile, æquā utriusq; cōtrahit formā: & aliquantulum tñ habet à cholera ru. & passiones acutas. & si tunc fuerit in sinistra, partem figuræ habet à cholera, & tantundē ab utroq; passiones uero à cholera ru. Si uero sperma patris sanum est, matris uero debile, figurā habet utriusq;: si utrūq; debile, totam figuram habet à phlegmate, parum à sanguine, & cholera ru. & si tunc in sinistra fuerit, parum habet ab utroq; .f. partim à cholera ni. & phlegmate: plus à cholera ni. ppter frigiditatē illius partis. Quòd si æqualia sint & sana, ab utroq; continet figurā æqualiter: & parū uero à cholera ni. & accidentaliter. Quòd si sperma abundet & sanū sit, plus habet à matre q̄ à patre: passiones ex phlegmate. Quòd si conceptio omnīū fuerit in horis cholera ni. & utrumq; sperma debile fuerit, ab utroq; partim figurā recipit: plus uero à cholera ni. & aliquantulū à cholera ru. & sanguine accidentaliter. Si uero sana fuerint, utriusq; figurā retinet parū à cholera ni. & etiā à cholera ru. accidentaliter. Quòd si sperma abundet matris, plus figurā habet à matre. Et si sperma patris superabūdet, plus habet à patre, & à cholera ni. passioēs: si sana fuerit, utriusq; figurā retinet, sed plus à matre: & etiā si sperma matris est sanū, patris uero debile, habet figurā à matre, minus uero à patre: si contra est, æquā habet ab utroq; figurā: & cholera ni. si plus superabundat materia, plus habet à matre, passiones à cholera ni. plus minus à phlegmate. Si sperma omnīū fuerit in matrice matris eorū in eisdē horis, magnæ eloquētiæ erunt. Si pater & auus infans uel puer concepti sunt in horis sanguinis infantis, mater uero in horis phlegmatis: & sperma matris superet, sed tñ debile, à neutro trahit figuram: quia illius sperma minus est, huius uero debile est. Qñ uero habet puer principīū ab horis sanguinis, sicut auus eius, retinet ab eo figuram. Si pater fuderit semen in horis sanguinis, mater uero cōcepta sit in eisdē horis, cuius sperma fortius & sanius sit spermate uiri debili, nō capit figurā patris, quia sperma est debile: sperma uero mulieris fortius & sanius uertit sperma uiri in suā p̄prietatē: sed postea superueniēte aliqua passioē uel phlegmate uel cholera ni. uel alijs humoribus, debilitatur figura matris: & ideo puer nō potuit eius retinere figurā. Et quia auia eius pueri est concepta in hora sanguinis: et sicut puer cuius sperma reduxit sperma uiri sui ad naturā, sperma illud quia est materia pueri acuens se in septima, nō potuit uenire in figurā patris & matris ppter supradictas passiones. uenit autē in figurā auia. Si uero fortius est sperma auis spermate auie, tunc retinet figurā auis, si cōcepti fuerint in eisdē horis: ideo puer existens in tertio ab auo suo uel ab auia iuuamen habuerit suæ figuræ, & non à patre uel matre, qui sunt in secundo loco, uel utriq; sperma fuit debile: tñ quia opera planetarū semp solent ministrare prosperitatem secundum imparem usum, uel diuersitatem naturæ fm parē numerū. Si uero sperma patris uel matris debile fuerit, tūc nec humores, nec secundus locus impediunt quin recipiant figuram ab auo uel auia: & hoc propter naturam & uim loci & horarum.

De conceptione pueri alterata à stellis, & non à parentibus.

Contingit etiā aliqñ infantem nulli parentum esse similem: & hoc fieri per naturā planetarum: nascitur. n. aliqñ mutus, uel carens pedibus, manibus, oculis, &c. Philosophi uero indubitanter asserunt teste Hip. q̄ omnis substātia corporea animata iuncta sit et ligata in planetis & signis, quatuorq; elementorū nexibus: & hoc approbo auctoritate Alexandri imperatoris Macedoniae sic dicentis, q̄ Natanabus rex ægyptiorū pater eius fm opera planetarum cū matre sua Olympiade cōcubuit: & per suā mathematicā & astronomicā rationē præcauit, ut non cognosceret eam nisi in talibus horis, in quibus ex operatione planetarū & signorum figurā traheret, non ex patre uel matre. Cōsiderauit enim proprie Solē uenturū in Leonē, & Saturnū in Taurū, à quibus uolebat filiū suū nasciturū figurā & naturā principaliter retinere. A Leone igitur tenuit crispitudinē capillorum, citrinum colorē, & toruū aspectū & uultū, & irā, & robur. & quia aquila retinet proprietatem à Leone in hoc solo, q̄ aquila altius uolat cæteris auibus, et acutius uidet, ideo Alexander habuit ex proprietate sui signi oculū unū aquileū & nasum. & ut Sol clarus est præ cæteris, & qñ est in Leone fortior est: sic ille toti mundo dominatus est. ex Tauro uero contraxit cornutā frontē, & corpus altū, et ferociā. Taurus. n. terrā findit ingenio simplici, et opere pio. Et quia draco habet proprietatē in signo tauri & magnitudine & sensu, & draco supra habet dentes acutos, & alterū oculū, in similitudinē draconis oculos habuit: & ut Saturnus altior est omnibus planetis, & in humiditate & subtilitate superat opus cæterorū planetarū, sic Alexander totum orbem superauit.

De natura duodecim signorū.

Sciendum itaq; est de signis duodecim, tria esse calida et sicca. Aries. n. ca. est in secundo gradu, sic. in tertio. Leo calidus est & sic. in quarto gradu. Sagittarius ca. in primo, sic. in secundo gradu. Alia tria sunt fri. & humi. f. Cancer, Scorpio, & Piscis. nā Cancer est Lunæ sedes. Scorpio hu. in primo, frigi. in secūdo: Piscis frigi. in primo, humi. in secūdo gradu. Alia tria sunt ca. et hu. Gemini ca. est in secundo, hu. in primo: Libra ca. est in primo, hu. in secundo: Aquarius ca. in primo, hu. in secundo. Alia tria sunt fri. & sic. Taurus fri. in tertio, sic. in secundo. Capricornus fri. in secundo, sic. in tertio. Virgo frigi. in secundo, sic. in tertio. Alij philosophi dicūt quòd Gemini sunt ca. & sic. in tertio

A tertio gra. & uirgo ca. & hu. in primo, & Sagittarius ca. & hu. in principio secūdi: & Aquarius fri. & sic. in tertio gra. Aries, Leo, Sagittarius, sunt orientales ca. ignei, & sicci. Taurus, Virgo, Capricornus, sunt terrei, frigidi, & sicci meridionales. Gemini, Libra, Aquarius, sunt occidentales, aerei, calidi & humidī. Cancer, scorpio, piscis, sunt aquatici, frigidi & humidī, septentrionales.

De differentia septem planetarum.

Ab his omnib. ducunt elementa rerū naturas suas & qualitates prædictas. & opera planetarū cōplentur & perficiūtur per signa prædicta. & quia elemēta iuncta sunt signis naturaliter, etiā ex elemētis cōstat omnis substātia corporea animata. ergo elementa opus recipiunt planetarū à signis, & illud trahūt omni substātiæ animatæ corporeæ, & illud esse natura à signis habet: & aliud .i. efficiā & operationes à planetis. naturā. n. dicimus in calore, & frigiditate, & cæteris: operationē uero in ualetudine, pulchritudine, pigrītia, uelocitate, & similibus, q̄ cōtingunt infantibus: ēt si nō fuere in genitoribus. Multa. n. de hmōi materia dicturi sumus, sed in præsentī mittamus.

De alteratione signorum & planetarum.

B Quatuor autē sunt elementa ac temporaneæ mutationes, quæ fiunt fm̄ cursum & rationem signorum & planetarū. Temporum quidem aliud est calidum & siccū, ut æstas. & hoc fit ex natura signorum eiusdem complexionis. s. ca. & sic. Aliud uero calidum & hu. i. uer, sicut alia tria signa. Aliud frigidum & sic. s. autumnus fm̄ sua tria signa. Aliud uero frigidū & hu. s. hyems fm̄ sua tria signa. Et unumquodq; tempus fm̄ naturā suorum signorū acuit & mouet materiē elementorū, quæ sibi est conueniens, quod tñ aliqñ mutari solet. Nā cū æstas debeat esse ca. & sic. naturaliter, tñ eius calor minuitur et tēperatur ex frigiditate, non ex sua natura, sed signorū. nā si ex potestate Capricorni & planetæ eius, generētur seu creentur res alicuius anni, ex eorū frigiditate temperat æstatis calor, & ex illa frigiditate innaturali æstatis currentis & cōtrariante, cōtrariæ nascūtur passionēs. Æstate uero trāseunte uenit autumnus, qui frigidus & sic. naturaliter est, sed ex Capricorni natura, qui potestatē habet anni, ut diximus, superuenit altera frigiditas, quæ auget frigiditatē & sic. autumnī: quæ res est contraria quatuor elemētis in corpore existētibus. est. n. in illo tēporē maxima grauitas & intēperies. Et ex affinitate autumnī qui nimis est fri. & sic. superuenit hyemi magna intēperies. adeo ut superetur in omnib. quatuor elementorū temperata natura, putrefacta. n. liquefcit à sua pprietate. Adueniente autē uere quod est calidū & hu. tēperatur eius calor ex frigiditate Capricorni atq; hyemis iam peractæ. Deinde calor ueris & æstatis cōtemperatur hyemis peractæ & Capricorni frigiditate, cuius potestas illo uiget anno: sicut unum quodq; signum suā habet potestatē fm̄ suā naturā & mutationē suā. Et mouet natura tēporis anni illius, qui pertinet ad signū illud, & etiā per frigiditatē præfatam natura ueris mutatur: qua mutata turbatur naturalis calor humanæ naturæ: & q̄ prius erat per frigiditatē hyemis & Capricorni rupta & putrefacta, mouetur & acuitur: & generātur passionēs q̄ sunt propriæ illorū temporū: quæ sunt mortifera. Si uero ex potestate læsionis & planetæ eius, qui sunt calidi et sicci, generētur res atq; creētur, æstas erit magni caloris & siccitatis: ueniēte autē autumnō, ex calore Leonis & Solis eius frigiditas tēperatur & hyemis: ideoq; turbatur aeris natura & acuitur, tū propter naturā signi & planetæ, q̄ sunt calidæ naturæ, tum propter naturā sui ipsius qui est calidus, et acuendo se, pugnat cōtra naturas illorū tēporū. s. hyemis & autumnī, quæ frigidæ sunt naturæ: sicq; natura humana putrida mortiferas generat passionēs, quæ propriæ nō sunt illorū temporū. nam si in anno Leonis & eius planetæ, in æstate generentur passionēs acutæ & graues, tūc sunt propriæ eorū: si uero hyeme, uel in alijs temporibus eorū, quæ non sunt propria, generantur passionēs ad eorum proprietatē, tūc illæ passionēs magis erunt propriæ eorū Leonis & Solis, qui sunt calidi & sic. quā eorum tēporum in quibus generantur. generant autem aliqñ passionēs permutata natura utrorumq; .i. temporum signa planetæ: quæ passionēs generant alias, quæ non sunt signorum uel planetæ uel temporum. Quod autē dictum est de prædicto signo & planeta, quæ in eis sunt propria & quæ nō, de reliquis intellige signis & planetis & temporibus. Sole. n. ascendente frigiditas: cum tñ potius ex Sole calor inesse debeat, quod cōfert potestas Saturni ex Capricorno, cuius frigiditas terræ acuit frigiditatē quæ aduenit. fumus in aere ascendit, ex quo color aeris turbatur. æstatem uero ex Sole calor & siccitas, ex terræ fumositate frigiditas & sicci. aerem corrumpunt: unde animalia & nos turbamur in illo Capricorni anno: homines grauib. infirmantur morbis: sicut apparet in anno Leonis descendente Sole super terrā: & qñ frigiditas adesse debet natura hyemis redeuntis, acuitur aer igne: & acuendo turbatus generat graues passionēs, quæ propriæ sunt temporis illius, ut dictum est. Similiter apparet in anno cancri, qui ex eius natura acuitur natura aquæ: qua acūte, inde ascendit quædam fumositas in aerem, ex qua turbatur aer. inde frigidæ & humidæ fiunt passionēs, non propriæ illius temporis, sed signi. Si uero annus est libræ, acuitur, & acuendo trahit ad se calorem ab igne: & tunc tempus est multum calidum & humidum. s. hyems, & inde fiunt graues passionēs, quæ propriæ sunt ueris & hyemis: sunt enim calidæ & humidæ.

De alteratione signorum, & septem climatum mundi.

Potestas tamen signorum & planetarum non eodem modo se habet in omnibus partibus totius terræ. climata enim mundi septem sunt secundū planetarū rationē. Anno igitur Capricorni, qui

GALENO ASCRIPTVS LIBER

qui est frigidus & siccus, est maior frigiditas & siccitas in partibus illius terræ, quæ proprie sunt sub E planeta. i. Saturno, qui est frigidus & siccus. nam cum illæ partes terræ naturaliter sint fri. & sic. tñ ex natura & potestate Capricorni, quam habet illo tempore, magis mouentur & perturbantur quàm aliæ terræ, quæ non sunt propriæ eorum. Quòd si annus eorum non fuerit, tunc terra non habet moueri causa eorum nisi in hyeme & uere, scilicet per naturam. sed quando planeta superponitur, est alia significatio. Ille uero terræ, quæ proprie sunt suppositæ Lunæ & Cancro, propter affinitatem frigiditatis quam habent, inferunt commotionem in suo anno, non tantam quantam inferunt suæ propriæ terræ: quia terra illa frigida est & humida, sicut Cancer & Luna. Alijs uero terris, quæ neque frigida sunt neque sicca naturaliter, licet inferant contrarietatem et commotionem, tñ par uam inferunt. Similiter Leo et Sol maiorem commotionem dant terræ sibi proprie subiectæ quàm alijs: illi tñ quæ subiecta est Libræ & Arieti, licet non dent tantam commotionem quantam dant suæ propriæ terræ, tamen propter affinitatem caloris dant ei maiorem commotionem quàm alijs cum quibus nullam habent affinitatem. Si uero fuerit annus Leonis & Solis ut dictum est, tunc toto illo anno dant commotionem in æstate tribus mensibus, & hoc ut dictum est per naturam.

taP. etate.

De alteratione quatuor partium mundi.

Est & alia in terris mutatio secundum quatuor mundi partes, dispositas scilicet ad orientem, uel occidentem, austrum, & septentrionem: & secundum altitudinem montium Soli accidentium, & ima uallium à Sole remotarum. Consideret ergo medicus an sit mutatio temporum propria an accidentalis, ut supra dictum est. Aetates quoque hominum, figuras, colores, terram, usum, passionnes terræ in qua sunt geniti, utrum sint consuetudinariæ an propriæ: an ueniant accidentaliter secundum mutationem temporum uel naturaliter. si enim sunt passionnes ex natura terræ, aliud exigunt medicamen, quàm ex mutatione temporum naturaliter & accidentaliter.

De discrasia propria naturæ temporis passionum, uel non propria.

Intuedum est etiã an natura hominis suæ concordet passioni, et temporum mutationi, an passio sit accidentalis & mutatio temporum, an mutatio sit substantialis & passio accidentalis. Solet. n. passio cholericæ & sanguineæ mutationi temporum concordare, sed à natura patiens discordare, & e contrario. Pulsus quoque uidendus est an conueniat cum sua natura & passione & temporum mutatione: an tantum conueniat cum mutatione, & non cum passione nec cum natura: an conueniat passioni, & non immutationi neque naturæ: an naturæ, & non immutationi uel passioni, an nulli. Adhuc etiã sciendum est an tempus transierit, uel præsens sit, seu futurum, in quo pharmacum dari infirmo debeat. His enim ignoratis nec bene euenientibus, miratur, & cito desperat medicus. G Oportet etiã medicum nosse utrū infirmitas debeat augeri: & hoc an sui natura, an temporis, an passione alia superueniente: & sic poterit dare medicamen tempore congruo, ut uel decrecentem deprimat & tollat ægritudinem, uel imminenti resistat, ne nimis ægrum tardet. nã si leue dederit medicamen in morbo adhuc leui, credens paruum fore ægritudinẽ, nihil fecisse uidebitur, quãdo grandis infirmitas superuenerit. Sciendum autem est quædam infirmitates quibusdam esse substantiales, alijs accidentales. In æstate enim synochus & causus sunt naturales infirmitates cholericis & sanguineis: phlegmaticis accidentales. & ideo non eodem modo curandæ. nam quæ potio conuenit cholericis per naturam temporis & morbi naturalis eis, est contraria alijs, & causa alterius morbi, id est phlegmaticis. Est enim tempus, ut diximus, & morbus ille illis accidentalis. Si ergo phlegmatico alicui prædictis morbis synocha & causo occupato, eandem dedit eiusdem mensuræ medicinam, quam & cholericis, æstate cito sanabitur: quia eius complexio non est cholericæ & sicca, sed est his contraria: cholericis uero diu infirmi manebunt, quia calidi sunt & sicci, & tempus. uertitur. n. accidentalis febris in substantialem. s. frigidam, quæ est phlegmaticorum. Oportet etiam scire complexionem: quoniã idem experimentum & eadem potio non omni danda est infirmo. contingit. n. ut quæ potio utilis ei fuerit in primo uel secundo uel tertio periodo, in alijs H non conueniat: & ideo s̄m diuersas ægritudinum mutationes ad diuersos periodos, diuersa conuenit dari purgantia. Attende s̄m quas horas. s. an sanguinis, uel cholerae rubrae, uel phlegmatis, uel melancholice, magis acuat passio uel minuatur. Synocha. n. in horis sanguinis si acuat, scias eius originẽ esse ex accidentaliter mutatione sanguinis, non à principio cholerae rubrae. Mutatur. n. sanguis aliquando ex commistione, aliquando ex Solis ardore, aliquando ex itineris fatigatione, & generatur synocha: ex qua commotione sanguinis acuitur cholera rubra: qua aciente quiescit sanguis, & synochus, & causus generantur ex acuitate cholerae rubrae. Si uero ephemera febris acuitur in horis sanguinis, scias esse ex phlegmate falso coniuncto sanguini: quod phlegma acuens ex affinitate sanguinis solet uerti in cholera rubram, & inde solet generari febris tertiana. Quartana uero si in horis sanguinis acuitur, scias eius materiam, id est melancholiam generari ex putrido sanguine sub planeta naturæ propriæ. Quòd si synocha magis acuitur in horis cholerae rubrae, non est propria synocha, quia uel mutabitur in tertianam, uel in causum. Si uero tertiana acuitur in illis, uera tertiana est & propria. in illam. n. aliquando mutabitur febrem. Quotidiana uero si acuitur & mutatur in horis cholerae rubrae, cito uertitur in tertianam. Si uero quartana acuitur & mouetur in horis cholerae rubrae, cito uertitur in tertianam. Si uero quartana mouetur & acuitur in horis eiusdem, scias

Ascias principium eius non fuisse ex putrido sanguine, sed ex cholera rubra perusta in melancholiam conuersa. Quod si synocha acuitur & mouetur in phlegmate, sicut in horis sanguinis, scias generari ex sanguine iuncto phlegmati falso: & proprie post terminum suum completum mutabitur uel in quotidianam, uel tertianam, licet magis affinis sit tertianæ, quàm quotidianæ propter calorem. Si uero tertiana phlegmatica mouetur, & acuitur sicut in horis cholere rubre, minus est periculosa. mutabitur enim in quotidianam: de quotidiana uero fiet quartana: & aliquando redit tertianam. Quod si quartana moueatur & acuatur in horis phlegmatis, principium eius fuit falsi phlegmatis, quod uersum in choleram rubram incenditur, & uertitur in melancholiam, sicut uiride lignum uertitur in uiuum carbonem, deinde in cinerem. Quod si synocha mouetur in horis cho. ni. magis est grauis passio, & æger est piger, & grauis, & illa infirmitas habet partem non solum ex bono sanguine, sed etiam ex putrido: & proprie post terminum suum completum ueniet infirmus in quartanam. Si uero tertiana acuitur & mouetur in horis melancholiæ, subito uertitur in quartanam. Quod si quartana mouetur in horis illis, firma est & propria: nec mutatur in aliam propter prædictas passiones, omnes enim aliæ habent moueri & acui secundum prædictas horas, & earum naturam & rationem: & secundum motum, & acutionem ipsarum, bene discernen-

tal. minima.

Btur, & tactu, & pulsu, sicut ex prædictis horis.

De cognitione egritudinis secundum planetam, diem, & horam.

Scire etiam medicum decet planetam & signum, in quo eger ægrotare cepit, & tempus secundum diem et horam. nam si infirmitas fuerit secundum signa et planetas, sed accidentaliter ex acutione signi & planetæ esset, habet aliam distinctionem. Si uero medicus nesciuerit infirmitatem per numerum, id est per naturam signi & planetæ, perscrutetur pulsum & horas, ut dictum est.

De qualitate, & efficacia errantium planetarum septem climatum.

Asserunt etiam physici omnia in terris firmari & compleri secundum cursum, & operationem superiorum corporum: quorum operatio omnis summi creatoris uirtute consistit. Elementa igitur quatuor, signis duodecim, & septem planetis iuncta sunt: & eorum causas, quatuor habent temporum mutationes: secundum quas humana, & omnium subiectorum natura mouetur & acuitur: per quam motionem & acutionem passiones fiunt. Hæc autem mutatio est uniuersalis omnibus mundanis. Est & alia mutatio ex natura terræ specialiter, & planetarum constans in diuersis regionibus. Quadrifidus enim orbis etiam in septem diuisus est partes secundum septem planetas, qui per astrolabium discernuntur. Sciendum est tamen partes illas septem non esse continuas, sed in toto mundo diuisas. terra enim illa, quæ est frigida & sicca in quarto gradu, sub potestate est Saturni, qui eiusdem est naturæ. Quæ uero frigida est, & sicca in primo gradu, sub Iouis imperio, qui eiusdem est naturæ, & qui etiam affinitatem habet cum natura rerum omnium maximeque ad gaudium pertinentium. Sed quæ calida in secundo, humida in primo, sub Martis ditione est, & suæ naturæ conuenit eiusdem. Sed quæ est calida & sicca in quarto, Soli conuenit & concedit. Quæ autem calida & humida in primo gradu, sub Mercurio. Quæ uero humida, in primo, frigida in secundo, habens aliquantulum temperamenti calidi, Veneri subiacet. Sed quæ frigida, & humida in primo gradu, Lunæ conuenit. Quæque autem singulæ terrarum partes sui retinent planetæ qualitates: accidentaliter tamen in naturam uertuntur planetæ alterius. terra enim, quæ ex sui planetæ natura proprie frigida seu calida esse debet, in contrariam uertitur naturam & complexionem. In complexionibus ergo præfatis, deinde etiam in altitudine, & profunditate, & erectione, & casu, & harmonia cuiusque planetæ conuenire debet, ad cuius similitudinem composita est, & inde omne corpus sanum uel ægrum est. unde Andronicus peripateticus asserit nos esse secundum nostram uoluntatem: & extra nostram uoluntatem ambulamus, & etiam contra nostram uoluntatem, quando nostra anima ducimur, uel quando accidentaliter ex natura corporis, aut iræ furore, aut alio impetu mouemur. Monet etiam secundario aut cogente natura corporis ad malum cognitionem reddere. sicut enim musicus nequit chorda falsa sonitum reddere, sic anima prauum corpus, scilicet libidinosum uel aliud, ratione sui nequit regere: & symphonia instrumenti artificis animæ, id est corporis displicet. Andronicus igitur commotiones planetarum, & compositiones merito asserit ueras: & cætera uitia non esse naturalia animæ: nec animam ex natura corporis constare, quod quidam uoluerunt. Si enim eiusdem esset naturæ, nil repugnaret quin anima rationibus spiritualibus subderet corpus, scilicet ieiunijs, & cæteris uirtutibus corporis uitia subderet. & ideo dicit Plato in logica, dum iuuentus est per sensum & rationem mundata ab omni prauitate corporis, cognoscetis omnem uirtutem: omnis enim prauitas extra naturam. At alijs elementis corpore composito, ipsum corpus animam mouet: quod eorum contrahit qualitates. dicit Hippocrates in physica, quod terra est appositae generare naturam corporum. Est autem ut terra alia dulcis, & temperata, ita & homines eius dulces & mansueti. Et ideo anima mandat eis per phantasiam suam omnem bonam operationem. Est & alia terra per naturam planetarum acuta, unde eius homines ueniunt bellicosi. Et quia operatio corporeæ materiæ ligata est quatuor elementis, ideo dicit Plato, quod ratio conuenit ex superioribus, & ministrat homini spirituale intellectum, secundum quem discernit superiora, & inferiora, uera, & falsa in the-

rica,

rica, & practica. i. in diuina rerum consideratione, & operum faciendorum doctrina & instructio **E**
 ne. praxis enim græce, operatio latine. Et quia sensus non fit cum imaginatione animæ, cito duci
 tur ad dissensiones rerum, unde theorica efficitur. Deus enim omnia imprimit, & ubiq; est, & om
 nia implet. Inde dicit Plato q; homines existentes ante suum tempus, non ex uirtute rationis, sed
 ex natura corporis suam praxim adimplebant. Et inde affirmat Isaac q; terra per operationē pla
 netarum generat naturam corporis: natura uero corporis mouet corpus in cōsuetudines malas,
 & mutationes malas: & mutatio quatuor temporum fit per duodecim signa & septem planetas:
 maior est autem per Lunam & Solem. Luna uero uno quoq; mense mundum perambulat, & dat
 motus quatuor elementis. Sol uero quatuor tempora anni conficit. s. uer calidum & humidum,
 quod si non esset, sed siccum, ut quidam uolunt, sicarentur gramina, non autem auerentur uel
 fouerentur: & alia inconuenientia essent, si aer tunc siccus esset.

De natura coniunctionis & adiunctionis quatuor elementorum.

Afferbant falsò quidam philosophorum quòd homine mortuo humores separarentur, & ad
 propriam redirent naturam, ut sanguis in aerem, cholera rubra in ignem, melancholia in terram,
 phlegma in aquam. Hippocrates autem & Aristoteles & alij philosophi asserunt destitutis & mor
 tuis humores in terram redire: dissentiunt etiam Socrates & Hippocrates à quibusdam alijs phy- **F**
 sics dicentibus quòd quatuor elementa nullum patiuntur detrimentum à sua substantia, sed re
 manent integra, nec corrumpuntur in constitutione corporis humani: sed quædam differentia
 accidentalis egrediens ab illis quatuor elementis temperat & regit humana corpora, quæ perit
 cum illis corporibus: sicut albedo uel nigredo consistens accidentaliter in corpore destructo pe
 rit: & aliqua differentia destructa non patiuntur illa elemēta aliquod damnum: quia semper sunt
 fixa & integra in sua substantia. Dicunt enim Aristoteles & Hippocrates q; omnis creatura incor
 poreæ penetrat totam substantiam, cui aduenit intus & extra: unde illa differentia, cum sit incor
 poreæ, est ueniens ad humana corpora ab illis quatuor elementis æqualiter intus & extra. sed illa
 differentia tantum est extra & non in figura incorporeæ. Nam si illa differentia esset adiuncta cor
 poribus humanis ut illi dicunt, tunc illa corpora per illam differentiam intus & extra essent ubiq;
 eiusdem naturæ & eiusdem coloris: sicut aqua ubiq; in tota substantia per calorem calida: per fri
 gus frigida. ergo sicut calor & frigiditas, quæ sunt accidentales differentie aquæ, possunt separa
 ri ab ipsa & destrui permanente substantia ipsius aquæ: sic illa differentia, quando accidit corpo
 ribus nostris, perit, remanente natura & proprietate nostrorum corporum: quorum differentia
 accidentalis apparet extra, & potest destrui, sicut ipsa corpora sunt mortalia. Dicit namq; Hippo- **G**
 crates sicut nulla substantia incorporeæ habet nutrimentum à differentia corporeæ, sic nulla sub
 stantia corporeæ potest nutriri à differentia incorporeæ. unde testante Hippocrate aer & aqua &
 ignis iunguntur & efficiuntur unum, quibus terra propter sui nimiam pōderositatem nequit ad
 iungi, sed mandat suam frigiditatem & siccitatem, quæ temperat illa tria, & sic complent naturā
 corporum, sicq; mortuis omnia illa rediguntur in terram. Et ideo sciendum est q; terra secundum
 grauedinem suam nō potest associari alijs tribus elementis in constitutione humanorū corporū.
 Nam postea illa tria propter grauedinem terræ non possunt explicare suam operationem, sicut
 aqua turbulenta & commista terræ non potest se mouere, nec in aliam partem suam uim emitte
 re. Item, sicut uidemus q; turbati, sanguis & cholera uertuntur in melancholiam: melancholia ue
 ro in nullum supradictorum nisi in phlegma, & de phlegmate in alios: ita aer ignis & aqua uertun
 tur in terram, de terra in humiditatem, & de humiditate in alia elementa.

De mutatione elementorum qualiter fiat.

Supradictam hanc mutationem uocant physici hoc modo, terra enim crescens unaquaq; hora
 ex mortalitate corporum uertitur in aquam: cuius subtilitas calefacta uertitur in aerem: subtilitas **H**
 autem aeris calefacta uertitur in ignem. sicut enim aqua amittens humiditatem suam, uertitur in
 terram accidentaliter: sic terra inde crescens accidentaliter, amittit tunc siccitatem suam, & uerti
 tur in aquam, & sic considerant naturam aliorum elementorum. & ideo dicit Aristoteles q; nullū
 difficile aut dissolubile nomen est fixum & firmum circa aliquam substantiam. nam illud quo
 modo dicitur per supradictam creaturam q; terra uertitur in aquam, aqua in aerem, aer in ignem,
 sic ignis ingrossatus & infectus uertitur in aerem, aer ingrossatus uertitur in aquam, aqua ingros
 sata in terram: quæ, ut dictum est, iuncta insimul fiunt corpora nostra. Corpora uero nostra uertū
 tur in terram, & unūquodq; uertitur in aliud. Et ideo dicit Aristoteles q; hæc quatuor materiae non
 habent hæc supradicta nomina fixa & stabilia sibi: sed proprie dicitur substantia. nā in quodcunq;
 uertitur aer uel aqua, tunc dicitur substantia.

De mutuis conuersionibus quatuor elementorum.

Conueniunt autem & differunt elementa differentijs & qualitatibus. sicut enim aqua frigida
 & humida contraria est igni, & mutat eius proprietatem: ignis uero calidus & siccus: terra frigi
 da & sicca: aer calidus & humidus, aqua frigida & humida: & his qualitatibus ad se inuicem colli
 gantur attrahentes semper consimiles qualitates: ut aqua terram siccam frigidam: deinde cōtem
 perant se in cōtrarijs: nam siccitas terræ per prædictam frigiditatem trahitur ad humiditatem aquæ
 siccandam:

A siccandam: Ita etiam humiditas aquæ ascendit ad ignem tracta per aerem illuc, & ita uel annihilat contrarium suum, uel alterat. Aqua igitur per frigiditatem suam terræ iuncta à terra trahit frigiditatem & non siccitatem: aer aquæ per humiditatem conueniens attrahit illam: ignis uero aeri per caliditatem cõuenit, & illam suscipit ab aere. Vnde dicit Aristoteles, quòd duo sunt genera aeris, unum ex fumositatē aquæ, aliud ex fumositatē ignis, qui suam caliditatem & siccitatem mutans uertitur in fumosam materiã. hoc facto associatur supradictæ materiæ, quæ est fumosa, & calida: ex quibus duobus generibus iunctis efficitur aer, qui aliquando ex frigiditate, & humiditate aquæ acuitur & inuoluitur: & inuoluēdo amittit suum calorem, & sic uertitur in suam materiã ex qua fit, id est, aquam. ex eius enim constat fumositatē, ut dictum est. aqua uero si de terra, inspissatur & amittit humiditatem. Recipitq; aqua & terra siccitatem, & in eius redigitur naturam. Nascuntur ex his corruptelæ corporum: nam aer intra ignem & aquam stãs tribuit calorem ignis, & in aqua acuitur, & calefit, & fumositas illa in aerem surgit, & inde aer turbatur, & etiam frigiditate contrahente à terra, & calore desursum ab igne. Nouem autem sunt naturæ seu qualitates corporum: octo intemperatæ scilicet, & quæ conueniunt omni animali, scilicet calida, frigida, humida, sicca: calida & sicca, calida & humida, frigida & humida, frigida & sicca. Nona uero soli homini conuenit, & eius solã temperat naturam. Et ideo utile est nosse, quæ harum octo sunt substantiæ: & quæ differentiæ. In igne ergo calor eius est differentia uirtutis ipsius: quo calore amoto, attrahit siccitatem, & remanet quædam fumositas calida, quæ est substantia. Aeris uero differentia est calor, qui designatur & reuertitur sæpius, ut dictum est. substantia uero eius est humiditas, quæ aliquando desiccatur, ut solet fieri quando uertitur in terram. illa enim siccitas est ei accidentalis, quæ & siccitas est accidentalis, si daret frigiditas. nam dum redit in suam propriam naturam, amittit siccitatē, semper autē est humida. Et sciendum est, qd aquæ humiditas est idem, quod eius frigiditas, nec sunt habendæ pro duabus differentijs, sed pro una tantum. nam ex nimia frigiditate terræ fit nimia frigiditas aquæ, unde in aqua differentia est eius humiditas. Siccitas autē terræ est differentia. potest tamen remoueri à terra eius siccitas, licet uideatur eius substantia: est enim cū ipsa frigiditate. uerū & ipsa potest remoueri à terra. est igitur eius substantia humiditas. in primis enim terra fuit humida: & eius siccitate remota, & frigiditate, quæ est eius siccitatis, terra uertitur in humiditatem.

GAL. ASCRIPTVS LIBER DE NATVRA ET ORDINE CVIVSLIBET CORPORIS.

CENSURA.

Libere ordine, & iudicio carens.

De quatuor humorum natura.

D I C E T te sciam, charissime nepos, Græcis literis eruditū ad hanc disciplinã posse pertingere, tamē nequid tibi poscenti ad memoriã denegetur, ex libris medicinalibus, Hippocratis intima Latina feci: qd quia dignus es fideliter trado, daturus tibi aui tui patris mei librū, ex quo mundi rationem cognoscas: ut nosse possis quãta fuerit generis nostri sapientia. Nunc uero tibi corporis uniuscuiusq; naturã & ordinē aggrediar exēplificare. Corpus igitur hominis ex quatuor humoribus constat. nam habet in se sanguinē, cholera rubram, cholera nigrã, & phlegma: qui quatuor humores habitant uel dominantur in locis suis. sanguis dominat in dextro latere in hepate, quod iecur uocamus: sic & cholera rubra ibidem dominat: in sinistro uero latere, id est in splene cholera nigra dominat. phlegma autē in capite, & alia pars in uesica: alia pars sanguinis dominatur in corde. Virtus autem ipsorum talis est. sanguis est seruēs, humidus, & dulcis. cholera rubra est amara, ignea, & sicca. cholera nigra est acida, frigida, & sicca. phlegma uero est frigidum, salsum, & humidum. Hæc omnia cresunt suis temporibus. Sanguis em̄ crescit tempore ab octauo Idus februarij usq; in octauum Idus maij, & sunt dies xcij. Cholera uero rubra in æstate ab octauo Idus maij usq; in octauum Idus augusti, & sunt dies nonaginta nouem. Cholera autem nigra autumnò ab octauo Idus augusti usq; in octauū Idus nouembris, & sunt dies nonaginta unus. phlegma uero hyeme ab octauo Idus nouembris usq; in octauū Idus februarij, & sunt dies. xcij.

Spurij.

F? Hi quatuor

Hi quatuor humores hoc idem patiuntur die ac nocte. Sanguis enim dominatur horis septem ab E hora noctis nona usque in horam diei tertiam. Exinde dominatur cholera rubra usque in nonam diei horam. Deinde cholera nigra dominaat ex hora diei nona usque in horam noctis tertiam. Phlegma autem dominatur ex hora noctis tertia usque in horam noctis nonam. Hæc omnia habent respirationes suas per singulas partes corporis, sanguis per nares, cholera rubra per aures, cholera nigra per oculos, phlegma per os. Diuiduntur etiam hi quatuor humores per quatuor ætates, id est, phlegma in pueris ab ineunte ætate usque ad xiiij. annos cum sanguine. exinde cholera rubra dominatur usque in annos xxv. & exinde dominatur usque in annos xliij. maxima pars sanguinis cum cholera nigris. dominatur exinde usque in summam ætatem phlegma, sicut in pueris dominatur. Præterea hi quatuor humores faciunt in hominibus tales mores. Sanguis facit homines boni uoti, simplices, modestos, blandos, euchymos siue plenos. Cholera rubra facit homines iracundos, ingeniosos, acutos, leues, macilentos, plurimum comedentes, & cito digerentes. Cholera nigra facit homines subdolos cum iracundia, auaros, timidos, tristes, seditiosos, inuidiosos, habentes sæpius cicatrices nigras in pedibus uel in alijs membris. Phlegma facit homines compositos, inuigilantes, inter se cogitantes, cito afferentes canos in capite, minus audaces. Omnia ergo, quæ calidas habent uirtutes, in superioribus locis corporis dominantur. Pulsus autem suos hi quatuor humores habent uel faciunt. Sanguis enim pulsus facit plenos, humidos, æquales. Cholera rubra facit pulsum tenuem, citatumque. Cholera nigra facit pulsum plus tenuem, sed tabentem, ueluti percussum, & asperitatem. Phlegma facit pulsum minus plenum, humectatum, æqualem pondere. Hi humores sine se esse non possunt, & in omnibus ætatibus dominantur: sed quoties ex his humoribus aliquis excreuerit, tunc facit ægritudinem longam. & causæ ueteres pro sua uetustate, & temperantiam, & æquitatem, & æqualitatem pro corpore ætatum omnium, hi humores singulis ætatibus faciunt, quoties quisque eorum augmentum acceperit, & tunc longam ægritudinem facit, si imperitum medicum habuerit, aut certe negligentem, aut qui causam nõ intellexit, aut ex quo humore ægritudo nata fuit. & quidem tunc diligens & doctus ægrotanti potest succurrere. si uero negligens fuerit aut non intelligens, tandiu protrahit ægritudinem, quamdiu transeat humoris ipsius tempus, & alius exterius humor augmentum accipiat, ita ut iste humor excludatur, ex quo ægritudo fuerat nata. Nam si sit ex causa sanguinis, qui sanguis est dulcis, & calidus, & humidus, occurrendum est sic: adhibeatur ei contrarium, quod sit frigidum, amarum & siccum. Si fuerit causa cholera rubra, quæ est amara uiridis, & ignea, & sicca, & acris: debet adhiberi quod sit frigidum & humidum. Si autem cholera nigra fuerit causa, debet adhiberi, cum sit frigida, & sicca, et G acetosa, illud quod est calidum, & humidum, & dulce. Si ex phlegmate nata fuerit ægritudo, cum ipsum sit frigidum, salsum, & humidum: debet adhiberi quod sit dulce, calidum & siccum. Hæc quando adhibita fuerint, tunc & peritus medicus inuenitur, & æger cito ad sanitatem reuertitur. Hæc tibi pro nostri memoria religiose nepos dedi, maiora te putans adepturum.

De dispositione plasmationis fœtus in utero.

Expositionem membrorum, quo ordine uel quibus iuncturis, uel quo schemate homo in utero materno plasmetur, hic docemus, exordium a capite sumentes. Maioribus enim nostris, Apollini, Hippocrati, Apollonio & ceteris anatomicis placuit mortuorum uiscera scrutari, ut scirent unde uel quomodo morerentur. hoc autem nobis facere ipsa humanitas prohibet, eo quod ipsis scrutantibus omnia manifesta atque aperta sunt. & quid dixerunt? Caput nostrum commissuras habet quinque angulosas se inuicem continentes, sicut summus anatomicus philosophus hic memorans dicit. masculus in galea commissuras habet quinque. foemina uero in circuitu commissuras habet, cui galea superposita est, quam Græci cranium appellat: quæ cohæret membranæ, & superposita est cunctis, quæ habet causa decoris, scilicet ut ab æstu & frigore oculos custodiat. Vbi uero galea est, subiacent tempora, quæ continentur spiritualibus uenis cerebri, quibus superposita sunt supercilia, ut si copiosus sudor fronti aduenerit, opposita statione pilorum contineatur, donec excussus ab oculo sudor auferatur. Oculi quoque isto schemate continentur. Ex naso cerebri foramina orta sunt duo, per quæ tenuissima uenæ dextra læuæque alterius inuicem sibi continentur. Tunicae sunt quatuor uel quinque: prima tunica appellatur ceratoïdes: secunda choroïdes: tertia oroenomides: quarta tinsenoïdes: quinta crystalloïdes. Supposita sunt ossa oculi, quæ malas uocamus. Dentibus etiam habent uiri triginta duos, mulieres autem triginta, auctor Apollonius memorat, dicens, dentes usque ad caninos singulas habent radices. Alij uero interius, qui molares dicunt, habent ternas & quaternas radices. Palato lingua subiacet, quæ cooperit canalem spirituales, quæ Græci pneumaticum dicunt, quem canalem modo aperit, modo claudit. aperit enim spirituales canalem quando loquimur, claudit autem quando manducamus: quod probare possumus quando forti cibo uel potu utimur, & currit ex suprascripto cibo in spirituales canalem aliquid, statim tussis consequitur, donec impellente spiritu illud repat, & in propria iterum reuocet. Huic lingue dextra læuæque parte glandula supraposita. quod autem superpendet, uuula appellatur. postquam cauernæ sunt duæ, per quas fit infusio uel raptus, quod Græci anarrhophema uocant. naræque cum suprascriptis cauernis inserunt, & per easdem usque ad cerebrum tendunt, Aures uero uia sunt auditoriæ

A auditoriæ, sicut rerum natura composuit ad cerebrum, & à cerebro descendentes faciunt exhalationem. Coniungitur autem gula pulmōni. Pulmo uero in modum fabri ferrarij follis est constitutus, alter alteri spiritum tradens: & implet pectoris arcana. Stomachus autem uentri coniunctus est, qui infra pennas pulmōnis medium possidet. Cor uero uenas habet quatuor: duas quæ spiritum continent, & duas quæ sanguinem trahunt. quæ spiritum continēt, pulmōni affixæ sunt, quarum firma facta cōcatenatione totum per corpus sanguis diffunditur, & sic uenæ pulsum reddunt. Pulsus ita nutritur, modo recipit sanguinem, modo repellit. Cor uero, ut diximus, est coniunctum pulmōni: in sinistra parte dominationem tenet: id circa positum est, quod Græci pericardium uocant, attingens extremas partes pulmōnis. Sed hic posita sunt præcordia, quæ Græci diaphragma uocant. continet autem pulmōnis substantiam, uentremq; & intestina: cui iuncta sunt latera & spina. Venter autem orificia habet duo, unum proximum membranæ, quod Græci pericardium uocant, in sinistra inclinatum: hoc Græci stomachum uocant: aliud uero in dextra parte circa iecur positum est, extensum usq; ad longaonem, quod Græci pyloron uocant. Inde ad utranq; partem renes. deinde uero inest follis uesicæ. In sinistra parte positus est splen, oblongus, uentri coniunctus: continens membranas tenues, habens pinguissimas uenas, quæ intestina te-
B gunt & calefaciunt: hoc Græci epiploum uocant, ab orbo extensum usq; ad renem sinistrum. Subiacet autem sub hoc intestinum, quod Græci colon uocant. Sub hoc autem est locus continens longaonem, qui iunctus est uesicæ habenti collum longum, quod ueretro inest. Vesica uero renibus continetur mediâ utriusque: ex quibus renibus decurrit ad neruos, quibus testiculi pendent, quos Græci uocant cremasteras, à quibus iunctæ sunt uenæ tenuissimæ, quæ sperma deducunt ex cerebro: oriturq; ex spinæ medulla. Viris quoq; testiculos inesse manifestum est: sed alio schemate formati sunt uiris. Mulierum uero testiculi breuiores & fragiliores sunt. nam quæ maiores habent, uiragines appellantur. Igitur manifestum est unam esse uiris & mulieribus interiorum uiscerum compaginatam lineationem, sed multæ sunt tunicæ testiculorum: prima eustrephes, id est bene retorta: secunda pericochliades, id est circumtortuosa: tertia perizoma, id est circuncinctorium: quarta uero tunica tenuissima arcys, id est rete appellatur. Similiter et matrix habet subiecta membra quibus continetur: quæ Græci cyetica, id est genitalia uocant: nam ut est masculo uertrum, ita est matrix mulieri columna. Matrix enim naturaliter fragilis & mobilissima est, constans ex neruis, & paruissimis uenulis, & tunicis duab. exterius neruis est firma, interius carnosâ & mollis, quæ est directâ contra intestina: cuius ceruix tribus foraminibus erigitur usq; ad longaonem.
C Sinistra uero est matrix, in qua sperma miscetur, quando conceptio celebratur natura uolente, id est uiri semine, & mulieris sanguine: quamuis & uirile sperma sanguis noscatur esse. Vnde & maiores nostri consanguineos appellauerunt ex consanguinitate paterna uel materna natos. Nunc dicitur ab imperitis, quo modo sperma sanguis esse potest, cum sit album: Nos tamen certâ ratione probauimus. Mare enim, ut ei natura tribuit, est colore uiride: quando autem in tempestatibus mouetur, spumam albam emittit. uel si uinum nigrum in quolibet uase exagitaretur, spumam candidam faceret. Simili uero ratione & sanguinis feruor concussus in albedinem uertitur. Dum enim coitio fit, non statim formatur infans: nam si quoties coitus fit, toties conceptio fieret, innumerabilis esset multitudo filiorum. Certo enim tempore mulier concipit, aut in initio purgationis, aut in fine. nam purgatio sperma corrumpit, plurimo usu sanguinis materia superante. Temporibus certis infantem componi atque formari in utero materno manifestum est. omnis enim figura formatur in quadraginta diebus, aliquando in diebus triginta. Qui uero quadragesimo die formantur, nono, uel decimo mense impingente nascuntur. Manifestum est enim infantes in utero materno ita formari. Primo enim mense iactu seminis congregatur in umbilico, & fit rhyxis, id est congregatio sanguinis. Secundo mense expressio corporis animam tribuit.
D Tertio mense unguæ atque capilli nascuntur, & motum facit infans. Ideoq; & quarto mense mulieribus nausæ fiunt, quas Græci nautias uocant. Quinto autem mense facit crescere sinum atq; adulteria demonstrat. Sexto mense facit neruorum compositionem. Septimo mense medullam confirmat. Octauo cum pelliculis ossa confirmat. Nono uero mense maturum mouet infantem. Infans uero masculus in dextra matricis continetur, foemina uero in sinistra. Nam & hæc signa præcedere solent. quod si masculus fuerit in utero materno dextro, robustior est. si foemina, sinistra. Dū ergo infans in utero matris est, oculi genibus oppositi sunt. unde hoc probauimus: quia
 genua tumentia, oculi autem concaui. ideoq; cognita rerum natura, ita natura imposuit genua: & genæ quoque cum acri dolore uel nimium percussus homo fuerit, & genua curuauerit, oculi continuo lachrymantur: non enim uult natura eos obliuisci societatem genuum. Dentes autem nostri organa sunt quodammodo linguæ. infans uero dum dentes non habuerit, uagit. dum uero duos uel quatuor dentes habuerit, mussitat. dum uero os dentes repleuerint, loquetur. Dentes enim nostri quos habemus, alij uocantur cynodontes, quos caninos dicimus, quos ad frangendum habemus. Dentes enim nostri ossa non sunt, nec medullam habent: ideoq; omnia ossa confringunt, sed assiduo humore capitis ueniente uitiuntur. sicut enim assiduus humor ex alto in nasum ueniens perforat: ita dentes uitiuntur à capite.

De cognoscendis febribus.

De cognoscendis febribus omnibus superius scriptum est. nūc illud sciendum. Scito quod maxime iam dixi primū cognoscēdas causas, & origines, & species febrium, & ut sciamus, quæ sunt generales, & quæ sunt speciales, id est quæ sunt ueræ, & quæ non sunt ueræ, & quæ sunt tropicæ, & quæ sunt acutæ, uel quæ sunt simplices, & quæ sunt duplices, uel quæ sunt, quæ cum alijs febribus geminatae fiunt, & quomodo accedant, & quomodo recedant, id est qualiter moueantur, & qualiter declinent, & quibus horis, diebus & noctibus, uel quot horis paroxysmus, id est commotio teneat, uel quando faciet paracmen, id est declinationem, quid ue significant, & quò ægrum ducant considerandum est: & iterum uirtus ægrotantis, qualitas, & impetus ægritudinis, & quantitas: ex hoc enim uitæ mortisq; indicia maxime, & ex pulsu, & consideratione urinæ, ac genus febris præuidere poteris, si fuerit assiduus lectionis doctissimus usus: nec non ex alijs signis, quæ nosster Hippocrates in prognosticis probat: & futura ante prædicit. indicant enim & quasi tacite loquuntur ægrotantis color, oculi, uultus, uox, taciturnitas, positio iacentis, schema, corporis habitudo: quæ omnia in ægris diligenter consideranda sunt, ut sciamus manifeste quid tenere, uel quid refugere debeamus: ne forte hoc ignorantes ægros lædamus. Addas & illud in his, ut consideres in omnibus semper ægritudinibus regionem, qualitatem, positionem locorum, aeris temperantiam, temporum mutationem, ætatem, consuetudinem ægrotantis, naturam corporis, animi uigorem, causas & originem: necnō & illud, ne ut animi aut corporis uitio ægritudo nata sit, aut ne extraneus aduenerit ex cibo aut potu, uel ex corruptela aeris. Quando enim hæc omnia consideras, tunc rationem bene & uere esse cognoueris, & optime facies quicquid ad hæc omnia facere conueniat: quoniã tunc medici beneficia uincuntur, quando non in suo tempore adiutoria offerunt, aut natura corporis à morbo fugata beneficia non sentit. itaq; præuidenti omnia diligēter perspicienda, & præuisis atq; cognitis causis, ut dixi, suis curis suisq; temporibus curanda.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE ANATOMIA PARUA.

CENSURA.

Liber maxime deridendus.

VONIAM interiorum membrorum corporis humani passiones erāt ignotæ, placuit ueteribus medicis, & maxime Galeno ut per anatomiam brutorum animalium, interiorum partes manifestarent. & cū quædam bruta animalia, ut simia, inueniātur nobis in exterioribus similia, ita secundum interiorum positionem nulla inueniuntur adeo similia ut porci. & ideo in eis anatomiam fieri destinamus. Est autem anatomia, recta diuisio membrorum, quæ sic fit. Porcum debes inuersum ponere, & per medium gutturis incidere: & tunc tibi primum lingua occurrit, quæ dextrorsum, & sinistrorsum quibusdam neruis alligata est, qui reuersiui dicuntur: quia cū ipsi à cerebro ueniant ad pulmonem, a pulmone uertuntur ad linguam, per quos lingua mouetur ad uoces formandas: ibi iuxta sunt quædam carnes glandulosæ, quæ dicuntur pharynges. Qui colligitur humor, in eis facit branchos. In radicibus linguæ oriuntur duo meatus, scilicet trachea arteria, per quam transit aer ad pulmonem: et œsophagus, per quem immittitur cibus ad stomachum: & est trachea arteria super œsophagū: super quem quædam cartilago est, quæ dicitur epiglottis, quæ eleuatur aliquando, ut cibus & potus per tracheam nō descendat, & aperitur ut aer intret, & exeat. Inter tracheam arteriam & œsophagum est locus, qui dicitur isthmus, id est inter duo principia, in quo aliquando humor colligitur ad apostema, quod dicitur angina: aliquando pars est intus, & pars extra, & dicitur squinantia: aliquando est totus extra, & dicitur synantia. tūc debes separare tracheam arteriā ab œsophago, & inuenies pulmonem & cor. Cor uero est in sinistra parte, & pulmo in dextra. quorum quilibet in sua capsula continetur. In capsula uero cordis colligitur materia, quæ facit syncopen: in capsula pulmonis colligitur materia, quæ facit peripleumoniam. & tunc uidebis quandam uenam, quæ concaua dicitur: quæ ab hepate uenit per medium diaphragmatis, & subintrat inferiorem auriculam cordis. & fit arteria, de qua sunt omnes arteriæ aliæ, quæ procedunt ad membra, in quibus fiunt pulsus, quibus mediantibus cor alligatum est pulmōni, & tracheæ arteriæ, & fistulis pulmonis, in quibus colligitur humor, qui facit sanguisugium: aliquando colligitur

A colligitur extra eas, & facit anhelitum: & aliquando intus, & extra eas, & facit orthopnoeam. Et quod pulmo sit cauernofus, potestis probare, si cum calamo intrōmissō infletur. Sub illis membrīs est panniculus, qui dicitur diaphragma, qui diuidit ea à nutritiuis, qui coniungitur teneritatibus costarum, in quibus colligitur humor, qui facit pleuritū. Tunc debes reuerti ad interiora, & ad nutritiua, & computa longitudinem oesophagi usq; ad septimum spondylum, & ibi incipit os stomachi supra diaphragma: stomachus uero inferius. Sub stomacho est intestinum, quod dicitur portonarium: sub portonario est duodenum: sub duodeno, ieiunium: sub ieiuno, orbum: sub orbo, saccus: sub sacco, longaon: & sunt ibi quaedam gracilia intestina, quæ lateralīa uocantur, in quibus est iliaca passio. Ex dextra parte sub fundo stomachi est hepar positum, in cuius substantia est, quasi quaedam uesica, quæ cystis fellis appellatur. & super hepar sunt duo pāniculi, girbus, & sifac: qui sunt impliciti uelut rete, quod apparet ibi pinguedo: & dicitur grossus girbus. quod autem subtilis, sifac: qui procedunt usque ad splenem, per quos uenæ transeunt, per quas melancholia ad splenem ex hepate mittitur. Est autem splen membrum oblongum in sinistro latere positum. Loca quæ sunt sub splene & hepate, dicuntur hypochondria. Tunc debes omnia intestina extrahere, & tunc occurret tibi in medio spinæ arteria magna: sub qua & uena magna continetur, quæ arteria fit de omnibus arterijs capitis, quæ de recto condensantur in uenam magnam, & arteriam quæ descendit ad lumbos: & ad se uarias arterias transmittit tam dextrorsum, quam sinistrorsum ad inferiora. Venam autem magnam fit de uenis capitis condensatis, quæ uenit usque ad renes, & bifurcatur, & ibi fit caua uena, in qua infunduntur capillares uenæ, quæ præ nimia paruitate sui uideri non possunt, per quas urina cum quatuor humoribus uenit ad renes. Sunt inter ea autem & renes quaedam membra oblonga, & concava in principijs lumborū posita: & in renibus decolatur urina à quatuor humoribus. tunc inuenies ibi duos meatus, qui ureteres dicuntur poris: & per eos resudat urina in uesicam. nam infiguntur uesicæ, qui etiam transeunt per quendam pāniculum, quo omnia intestina præter longaonem clauduntur, qui uocatur † epigome cinctus me non, quo aliquo erupto cadit intestinum in oscheum, supra quem est quaedam pinguedo, quæ uocatur omentum: supra omentum est fumen.

† al. girbus

Nunc de anatomia matricis dicendum est.

C Sciendum est autem quod natura hoc membrum in mulieribus disposuit, ut quicquid in toto mense de superfluitate generaretur, ad hoc membrum in cōsueto tempore tanquam ad sentinam totius corporis mitteret: & inde mulieres naturaliter menstrua habuerunt. Est etiam hoc membrum ager naturæ, qui excolitur ut fructificet, in quo aliquando ut in bonam terram semen eijcitur, quod adhæret in ea, & per actionem cooperantis naturæ calidæ, & spiritu mediante inferius scinditur more grauis: & à se ramusculos emittit per quosdam radices uel ora, quibus infigitur matrici, & per quæ nutrimentum sibi ministratur & futuro foetui, & sic postea actione uirtutum, ut sæpe à me uobis dictum est, si bene recolitis, futurus foetus generatur, & augmentatur. Est autem posita matrix super intestina, & supra collum eius est uesica, & sub ea longaon est, & inferius est uulua. Tunc debes scindere matricem per medium os, ubi inuenies duos testiculos superpositos, per quos sperma mulieris mittitur ad matricem, ut ex eo & uirili fiat foetus. Habet autem matrix septem cellulas, & si prægnans est, in ea foetum inuenies, supra quem uidebis quandam tunicam quasi quandam camisiam, quæ secundina dicitur, quæ rumpitur quando foetus recalcitrat ad exitum, quæ alligata matrici & foetui uenis per eam transeuntibus nutrimentum ad matricem, & ad foetum transmittit. & illi meatus quibus foetus alligatur, dicuntur cotylidones. Est etiam ibi quidam magnus meatus, qui umbilicus dicitur, qui rumpitur iuxta matricem in quantitate quatuor digitorum, ex cuius ligatura fiunt phlegmonē in umbilico.

Nunc de anatomia cerebri uideamus.

D Debes ergo in summitate capitis incidere, & remota cute inuenies pelliculas quasdam, quæ dicuntur musculi, sub quibus inuenies os, quod dicitur cranium. sub cranio est pellicula, quæ dicitur dura mater, sub qua est pia mater, denique cerebrum. In oculis est tunica, quæ appellatur coniunctiua, & apparet alba: quæ est iuxta eam, aliquantulum est subnigra, & dicitur cornea: quæ sub illa magis est nigra & minor, & dicitur uuea. Tunc incide per medium, & humor qui prius exhibit, dicitur albugineus: qui post eum est, clarus est, & coagulatus in modum crysalli, & dicitur crysallinus: & qui ultimo est, ipse uitreus appellatur. Nerus, qui ab interioribus uenit ad oculum, qui est albus, & angustus, ipse dicitur opticus: & qui uenit ad aures, dicitur auditorius neruus.

GALENO ATTRIBVTVS LIB. DE ANA-
TOMIA VIVORVM.

C E N S V R A.

*Liber, in quo multa uera & Galeno digna continentur, sed tamen longe ab eo differens,
quem Galenus ædere proposuerat.*

Partium corporis diuisio, natura, usus, & dignitas.

MEDICORVM anatomicos necesse est præcognoscere, quod huma-
num corpus cum sit compositum, ad hoc ut sit sustentaculum motuū **F**
& operationum diuersarum, ex multis & diuersis componitur instru-
mentis, coniungitur enim nobilissimæ animæ, à qua influunt ei poten-
tiæ nobiles, & uirtutes multiplices, quarum ministerijs regatur, & sal-
uetur in esse, & prohibeatur à corruptione, & à casu ueloci. Sed cum
nullius uirtutis ministerium compleatur nisi per organum cõuenien-
ter adaptatum: tunc exigitur adaptatio, & preparatio organorū mul-
tiformium, ad texturam corporis humani ordinandam, per quæ uir-
tutes negociantur, & effectus quos intendunt attingant. Verum quia
operatio quælibet absq; multiplici iuuamento nõ saluatur diu, neq;
etiam fit: tunc oportuit ut organa specialia haberent speciales texturas ex partibus diuersis. Et di-
co quòd tam ea, q̄ partes eorum à medicis membra appellantur, quarum generatio est ex humo-
ribus proportionatis, sicut humorum ex cibis. Vnde membrorum alia simplicia, alia composita.
Simplicia sunt, quorum quacuncq; partem sensibilẽ assumpseris, erit illa toti cõmunicans in nomi-
ne & definitione: sicut os & caro. Composita sunt, quorum quamcuncq; partẽ assumpseris anima-
lis, toti cõmunicans nõ erit nomine & definitione, sicut manus & facies. **M**embrorū similiū **G**
partium primū est os: quod creatum est durū, qm̄ corporis est fundamentū, & motuum sustentamen-
tū. tamen & ipsum etiā & secundū magis, & minus in duricie diuersatur. Post ipsum est chartila-
go in duricie mollior, ad flectēdum humilis, sed omnibus alijs durior, in cuius curatione iuuamē-
tum fuit, ut per ipsam ossium cum pelliculis, & carnibus facilius & melior fieret cõtinuatio. Si em̄
molle cum duro absq; medio componeretur, accideret ei passio uehemens apud percussionē, &
coarctationem seu constrictionē: & ex casu ipsius supra durū immediate, & resistentia, seu repul-
sione duri constantis: quare ordinata fuit positio mollis cū duro: & inuestitæ fuerūt ossium extre-
mitates bucellares, & cõcaue, hoc corpore medio, sicut est in oculo, scapula, & in ossibus costarū,
& in epiglottali chartilagine, & in osse suspenso in furcula, & in alijs pluribus. Non solum autem
hoc iuuamentū, sed etiā alia in eis reperiuntur iuuamenta plura, sicut in osse, quod suspenditur in
furcula ad defensionem oris stomachi. Et quandoq; per ipsam melior uicinitas fit iuncturarū sese
inuicem fricantiū: alioquin sui duritie rumperētur. Et aliquando iuuat in sustentando membrum
molle extensum, & elongatum in suo itinere: propter quod alio indiget, cui innitatur, & à quo cõ-
fortetur. Postea sunt nerui, qui sunt tanquam uirgulta orta à cerebro, & à spinali medulla, à sub-
stantia alba in ipsis, duram & flexuosam habentes substantiam, ad separandum difficilem. Et iu-
uamentum eorum est deferre uirtutes sensibiles à cerebro, & motiuas ad partes alias: & corrobo-
rare totum corpus per quod incedunt, & dilatare quandoque se in cinctorio membrorū sensu ca-
rentium, sicut hepatis, splenis & pulmonis. ista enim membra, etsi sensum nõ habent, positum est
tamen super ea cinctorium neruosum cooperiens ea, quæ quando apostematibus & uentositate
tensa fuerint, peruenit apostematis grauedo, seu pondus, aut uentositatis extensio ad cinctorium,
& ad ipsius radicem, & sentit ipsam. Postea sunt chordæ ab extremitatibus musculorum ducen-
tes originem, quarum substantia substantiæ neruorum similis est, ad membra tendentes mobilia.
quæ quando retrorsum trahuntur, propter sui principij attractionem ea retrahunt quibus alligan-
tur: & quandoque laxant, quia eis accidit relaxatio ex eo, quòd relaxantur sua principia, & ad su-
os tendunt situs: & quandoque extendunt: sicut apud sui extensionem, quam habent ex suis prin-
cipijs egredientibus mensuram suæ longitudinis consueta. Et substantia chordæ componitur ex
neruo, & ligamento ingredientibus musculum. in quo perficiuntur, & fiunt tanquam fila in eo, &
ut plurimum penetrant per medium illius, & ex altera parte egrediuntur, & aggregantur in u-
num, & chordam constituunt: quæ quando separatur à musculo, ad iuncturam uadit, aut ad mem-
brum mouendum, & colligitur in seipsa, & in chordat ipsum sicut chorda arcum. Postea sunt liga-
menta,

Amenta, sicut prædiximus, similia nervis. Et quædam eorum absolute ligamenta uocantur: & quædam sunt, quibus appropriatur nomen alhacab. Illud aut, quod ad musculos extenditur, non uocatur nisi ligamentum: quod autem ad musculum non extenditur, sed continuatur inter duo extrema ossium, aut inter alia membra, annectendo unum alij firmiter, & ligamentum, & alhacab appellatur, & ipsius extractio & origo est ab osse. unde & sensu caret sicut & os. & hoc prouisum est ei melius, ne propter motuum suorum uehementiam & multam fricationem doleat. Iuuamentum ipsius est nexio, & concatenatio iuncturarum, & corroboratio neruorum. quandoque enim nerui separantur de suis principijs, & partiuntur, & ramificantur in membris, & propter hoc in suo processu magis subtiliantur, quanto magis remouetur a suo motu, cum rami ipsorum multo fiant subtiliores, quam radix. ^{† aP. orth.} quamobrem ne cadant in defectum, et corruptionem, gubernauit eos Dei sapientia misericorditer agens. etenim ex ossibus rem similem sibi extraxit, quæ connexio uel ligamentum appellatur. & ipsam neruo miscuit, & ex eis, quasi rem unam effecit, & sic acquisita sibi crassitie securius incedit neruus ad membra longinqua, & non est timor de resolutione uirtutis eius: & præterea non erat conueniens, ut nerui ossibus continuarentur, quæ sunt sustentamenta, & radices membrorum mobilium. ossa. n. sunt solida & dura nimium: neruorum autem substantia mollis, & subtilis. Post ligamenta sunt arteriæ, quæ sunt organa concaua, in longitudine extensa, neruosa, & in sui substantia ligamentalia, habentes motiones diuersas, & quietes assimulatas, seu proportionatas motionibus, & quietibus cordis, quod est earum principium. Et sunt compositæ ad hoc, ut per ipsas eueniret cor a suis fumis, & respiret calor naturalis, & spiritus distribuatur in membra, quæ sunt post ipsum, propter partitionem & ramificationem, quam suscipiunt. Et postea sunt uenæ, arterijs in aliquibus assimulatæ, non habentes motum dilatationis uel constrictionis, sicut & arteria: & hoc est quod quietæ nominantur. Et sunt creatæ ad hoc, ut sint uia per quas feratur sanguis nutrimentalis, & membris partiatur secundum quod necessarium est. Unde de necessitate ad omne membrum instrumentale ueniunt duæ uenæ, pulsabilis & non pulsabilis, ad deferendum duo genera sanguinis, quibus membra indigent ad sui conseruationem & nutritionem. Licet & aliam habeant utilitatem istæ uenæ in corpore, communem cum nervis in eo quod sunt ligamenta carni, sicut postes in pariete. Et significatio super hoc est, quod uidemus, quod in corporibus, in quibus liquefiunt membra & caro, apparent uenæ crassiores alijs membris magis diminutis. Et alia est necessitas suæ manifestationis, ut per uenulas paruas diuidatur sanguis, & facilius accipiat alterationem, & conuersionem. & iterum, ut sanguis crassus remaneat, & retineatur ab eis, & cohibeatur ab exitu: & in quibus relinquantur orificia ampla, non coercetur sanguis ab exitu suo omnino. unde in palato, naribus, & ano, fiunt multoties sanguinis exituræ. Et post hæc sunt panniculi, quorum textura est de filis neruosis sensu nequaquam perceptis, quorum spissitudo est tenuitas quædam in superficiem suscitata, ad hoc ut sint continentes conuenienter, & bene cooperientes superficiem corporum aliorum, propter iuuamenta plura. Ex quibus est, ut semitam eorum, in quibus est in sua figura & factura bene custodiant: & hoc iuuamentum est in tunicis cerebri, & grandinis glacialis, & humorum suorum, quorum substantia de natura currens, & mobilis est. indigent tamen ut figantur, & stent ordinati in suis figuris, ne accidat error in operationibus uirtutum perficiendis, quarum necessitate creantur, & existunt, ut suam existentiam in manentiam contrahant. Et ex eis est, ut fiant suspensoria aliorum corporum, sicut renum a dorso: & ut sint continentia quædam, sicut stomachus & intestina. & ut per ea membra quædam sensum in superficie solum habeant, sicut pulmo, hepar, & splen, & renes. Et ex eis est, ut per eos distinctio, & diuisio habeatur super membra diuersarum intentionum. sicut inter os & carnem, inter spiritualia & nutrientia propria diaphragma: & ut inter duas concauitates compares. & hæc est intentio uelaminis separantis thoracem. Et postea est caro: cuius iuuamentum est ut adimpleat tunicas, & connectat ramos, quæ in suis complexionibus & coloribus diuersa in diuersis membris reperitur: sicut alba & mollis in coniunctionibus, & in glandulis omnibus, & in mamillis, & in ouis: rufa seu rosea in pulmone: rubra ut in pluribus: rubicunda ut in corde: purpurea ut in hepate: subnigra, seu nigra ut in splene, & etiã in uua. Et membra alba albificant materias quas conuertunt, sicut mamillæ lac, oua semen: & rubra rubificant, sicut hepar sanguinem. Splen uero et renes sanguinem rubrum, quasi similem magis appetunt: similem dico in colore & natura. Et uerum est, quod glandulæ sunt species carni diuersorum iuuamentorum, in locis enim iuncturalibus, & etiã sub lingua, ponuntur ad nutritionem humiditatis necessariae, ad motum facilem & uelocem, & prohibitionem arefactionis superfluae aduenientis propter fortitudinem motum: & quandoque ad recipiendum uenas transeuntes ab uno in aliud, sicut mesaraicas euntes ab hepate ad stomachum & intestina: quæ indigent solo, cui innitantur: sicut res honorata in hora suæ laxationis, ne prosternatur uirtus earum. & consimile est iuuamentum glandulæ pinealis suppositæ cerebro: propter quod replet interstitia uenarum transeuntium ad diuersas partes cerebri. Adipem & medullam non negat Aristoteles partes animalis esse necessarias, quarum generatio est ex eo, quod relinquitur de nutrimento caloris innati: & coagulatur propter sui imbecillitatem, cum consumi non possit: & est aeris substantiæ multum, ad quod se conuertit natura, & transfert in usum necessarium, & recipit ab eo iuuamentum multiplex. Quorum unum est, ut non dimittat calorem innatum euanescere, imo retineat ipsum, & coadunet:

GALENO ATTRIBUTVS LIBER

& coadunet & multiplicet: & hoc notum est in zirbo, & in pinguedine renum: quare circa mem- **E**
bra frigida de natura, calore multo indigētia, propter humiditatē multā quæ solet in ipsis domina-
ri, circūdata est in animalibus, & plurima reti, & præcipue in locis distantibus à principio caloris
naturalis, & maxime in frigidis cōplexione & humidis. Medulla est supfluitas sanguinis in ossib.
concauitatē habētibus: & hoc significatur per hoc, q̄ omne animal abundās in sepo & pinguedi-
ne, abundat & in medulla: & puer q̄n est puer, in osse enim eius reperit̄ sanguis: & cōualescēte ca-
lore in ipso, & decoctione, albescit. Et q̄ sit superfluitas sanguinis ossa nutrientis significat̄, quia il-
la medulla est calida & humida: & ossa sunt frigida & sicca: & superfluitas est cōtraria ei, cuius est
supfluitas. quare uidef̄, q̄ potius sit superfluitas ossis medulla, q̄ eius nutrimentum: & hoc signi-
ficatur per hoc, q̄ in ossibus animalū frigidorū multa reperitur medulla, quia calor ossium in
eis nō potest dissoluere pinguedinē siue medullam: propter q̄d leo nō habet medullā, q̄m consu-
mitur ex calore in ipso osse. Iuuamentum medullæ ossis est, ut ipsum fomentet & humectet, & ut
ipsum mollificet ne frangatur: & ideo quia motus ipsum exiccat, & ut os per ipsam forte sit & soli-
dum. Post partes istas ultimæ in mollicie, & à duricie maxime elongatæ sunt humiditates uisui
deseruiētes, et præcipue albuginea, q̄ clara est ualde et subtilis. creata est em̄ in facie glacialis. clara
igitur posita est propterea, q̄ gradetur delatio luminis super glacialē. Si enim spissa crearet̄, obte- **F**
geret & uelaret lumen ab omni eo, quod ipsum sequitur. Spinalis medulla ergo à quibusdā puta-
batur medulla, sed Aristoteles dixit, q̄ nō fuit medulla, quia in se habet duriciē, q̄ non accidit me-
dullæ. & dixit, q̄ ipsius iuuamentū erat per spinā transire ad modum tigni, iuuando remotionem
spondylorū, & spinæ, & omniū quæ ex eis oriuntur. sed posteriores aliā inuenerūt ipsius utilitatē.
descendit em̄ à cerebro sensificans uirtutes, & mouens membra sequētia caput. Et hæc sunt homi-
nis simplicia membra, in quorum unoquoq̄ sunt uirtutes ad sui regendi custodiam & tutelam: Et
sunt duæ res necessariæ, scilicet motiua de loco ad locū, & digestiua, seu maturatiua: & motiua de
loco ad locū diuiduntur medici in tres, scilicet in appetitiuā, quæ trahit rem necessariā ad locū. & ex-
pulsuā, quæ expellit rem nō necessariā de loco: & retentiua, quæ retinet, quod necessarium est
in loco. licet eadē uirtus sit apud philosophū, ponentem principiu motus & quietis ab illo motu
esse indifferēs. Et dico q̄ materia uniuscuiusq̄ membri similitum partiū aut est ex spermate, aut ex
sanguine. Quæ generant̄ ex spermate, sunt omnia mēbra præter carnē et adipē. quorū generatio est
ex sanguine. Et fm̄ philosophū sperma masculi & foeminae diuersarū est intentionū. intentio em̄
spermat̄is masculi est informare ad similitudinē eius, à quo sperma separatum est. Et intentio sper-
mat̄is mulieris est recipere formam fm̄ similitudinē eius, à quo seminatū est. A spermate igit̄ ma- **G**
sculi spiritus est, & artifex, & forma: & à spermate mulieris est fundamentū, generatio, & materia.
Caro uero ad replenda loca uacua, ex sanguine solo generat̄ spisso, quæ caliditas & siccitas coagu-
lauerat. Adeps uero, ex eius aquositate & unctuositate, quam coagulauit frigiditas. ideo caliditas
eam dissoluit. Et ex sanguine generata renascuntur post perditionem suam, & illud quod est ge-
neratum ex sanguine, in quo adhuc est uirtus ex istis spermatibus, si tollatur, iterū renasci potest,
sicut dentes in pueritia. Item quæ complexionī sanguinis uicina sunt, non indigent multitudine
conuersionis sanguinis ad sui nutritionem: immo statim in suo occurſu in eo conuertuntur. quo-
rum uero est materia sperma, & sunt à complexionē sanguinis remota, necesse est ut multis con-
uersionibus sanguis in eorū nutrimentū secundum ordinem cōuertatur. Quapropter in quibus-
dam membris tanta sunt foramina sicut in ossibus, quatenus eorum nutrimentum sanguineū stet
in ipsis & moref̄, ut ea procedant paulatim, & paulatim cōuertendo illud in sui similitudinē perfe-
cte. A carne aut̄ separata est ista foraminū diuersitas. Præterea licet plura prædictorū membrorū
simplicia nominentur à medicis, non suis tamē carent complexionibus, & texturis, sicut uenæ, &
arteriæ, & panniculi omnes. Componuntur enim ex uillis seu filis, ordinatim in eorū textura posi-
tis, sicut quandoq̄ uidemus in artificialibus, & hoc propter necessitatem plurimam. Nullus enim **H**
motus nisi per uillos completur. Motus enim uoluntarius per uillos fit in musculis. Et motus na-
turalis, qui est attractio, retentio, & expulsio, fit causa uillorum, ex quibus uasa naturalia texun-
tur, sicut stomachus, & intestina, uenæ, arteriæ, uesica, gula. Et sicut in artificiali textura tenduntur
fila quædam in longitudine, quædam in latitudine, quædam in transuerso quandoque: ita in na-
turali, quæ protenduntur in longum, appropriantur attractioni: in latitudine uero tensa, expul-
sioni, & sunt constringentia: quæ uero cadunt secundum transuersum, proprie deseruiunt reten-
tioni, & sunt tanquam frena secundum formam situum suorum in medio posita, ad prohibendū
superfluam uelocitatem motuum expulsiuorum & attractiuorum. Neq̄ sunt naturæ motus cum
impetu, sed quadā successione & gradatione uolūt fieri. Et quandoq̄ omnes istæ species uillorū in
eadē tunica simul reperiunt̄, & quædoq̄ in diuersis: & in diuersis tūc reperiunt̄, quæ in latitudine,
tunc tenduntur magis in tunica extrinseca, & aliæ duæ uillorū species in tunica intrinseca magis.
Veruntamen illi, qui in longitudine procedunt, ad superficiem magis declinant intrinsecam. Et
ista separatio uillorum nō fuit facta nisi ut uterq̄ motus proveniret melius & magis expedite. Et
in mēbris, in quibus exigitur multa mora & fixio longa, fortius cōmifcentur uilli retentionis cū
uillis expulsionis, sicut in stomacho, matrice, uesica, & monoculo, quæ omnia ampla sunt, & con-
cauitatem

- A** **cauitatem habentia:** in mēbris aut in quibus non habet locum ista necessitas, uehementer, nō ita, sicut in intestinis, quibus magis necessaria est attractio multa cū forti expulsiōe. Item membrorū substantiā neruosa & quæ proprie uasa sunt, quædā unā tunicam habent, quædā duas. Vnam tm̄ habent illa, de quibus non est timor ut accidat eis læsio ex materia contenta, cū sit mollis & quæta, sicut sanguis quietus qui habitat in uenis. Vnde nec uenæ nec uesica indigēt multiplicitate tunicarum cooperientium, nisi necessitate coacta. immo semper conatur corpus alleuiare quantū possibile est. Igitur multiplicatio tunicarū ppter multiplicem necessitatem & magnam cōmunitatē creata est cū prouidētia. Necessaria est. n. qñq; fortitudo & spissitudo uasis, ppter bonā custodiā securam, ne forte findatur ppter motū materiæ contentæ, cum fortis sit & continuus. Alia est necessitas plurima in custodia uehementi materiæ mobilis; circūdante ne soluatur & pereat, ex quo immineret periculum maximum, præcipue cū ipsa sit uehiculū proprium animæ. & ideo studendū ualde fuit in custodia eius. & hæc materia est spiritus & sanguis qui in arterijs repositus est, & est primus thesaurus, & melior, quem habet natura. & hæc est causa multiplicationis tunicarū in arterijs. Tertia necessitas est uehemens attractio & uehemens expulsio, quibus indiget membrū separatum. Vnde utrunq; instrumentū factum est membrū singulariter & absq; permistione.
- B** & hoc manifestum est in stomacho & intestinis. Quarta necessitas est operationum diuersitas, q̄ a diuersis procedunt principijs, & diuersas habent intentiones, & cōplentur melius fm̄ complexionum diuersarum naturas. Cū igitur hm̄oi operationes sint inuitabiles in aliquo membro, & maxime necessariae: uoluit natura inter eas diuidere, & unicuiq; operationi instrumentū propriū præparare ad hoc, q̄ utraq; operatio fm̄ q̄ melius est, per se in actū procederet, sicut in stomacho, in quo fuit necessaria operatio sensibilis, quæ melius completur per membrū neruosum: & operatio digestibilis, quæ melius completur in membro carnosum. Vnde ipsum natura tunica carnosam uniuert & neruosa, ut per neruosam fieret temperantiæ & distemperantiæ rei ingredientis perceptio: & per carnosam, rei digerendæ fm̄ q̄ possibile est, maturatio accidit. Et natura situs istarū tunicarū cū prouidentia & discretione ordinauit. Neruosum enim & sensibilem interius posuit: Carnosam uero digestibilem exterius. Potest enim digerentis actio ad digerendum sine occurſu prouenire. Actio uero tangibilis absq; obuiatione rei tangendæ nō fit. Et cutis quæ est totius corporis indumentum, ex duabus laminis constat: quare accidit eleuatio unius laminæ absq; alia cū uesicula. Laminæ aut illæ ortum habent ab extremitatibus uenarum & arteriarum & neruorum quæ terminantur in eis. Et creata est cutis perforata ut cribellum ad hoc, ut per ipsam fiat respiratio uaporosarum substantiarum seu superfluitatum interiorum membrorum, ex quibus in pluribus partibus studet natura pilos multiplicare, ut eos obijciat rebus nociuis & permutatiuis, & ut sint tutamentum & defensio nobilis membri, in cuius regimine sollicita est nimium natura. Et hæc est intētio in creatione palpebrarum & pilorum superciliorum, uidelicet ut sint in defensione à lumine superfluo, à fumo, & à puluere, & ab omni eo quod ad oculum uolat, aut descendit de capite ad ipsum. Et sensibilis cutis à diuersis neruorum extremitatibus procedentibus à cerebro, & à diuersis spondylis medullæ spinalis. Et ipsius sensus debilitas uel subtractio semper sequitur nocumentum nerui deferentis sensum ad ipsam: sicut sequitur mollities cutis in posteriori parte capitis ex læsione partis neruorum egredientis à foraminibus existētibus inter primū & secundum spondylum colli. Cutis itaq; diuersatur in raritate & spissitudine. ubi. n. est magis rara & pilosa, magis est aspera: ubi magis spissa, magis lenis & plana: & siccior magis est aspera, humidior magis est mollis. Et qñq; multiplicantur tunicae uel cortices in membro propter fortitudinē & tutelam, sicut in tunica dura seu cornea, quæ fm̄ ueritatem cōposita est ex tunicis subtilibus quatuor quæ sunt cortices superpositi, & ut si excorietur unus eorū, non fiat cōmune nocumentū, & propter hoc q̄ locus opponitur foramini, est magis indigens fortitudine & tutela. Et hæc dicta sunt de partibus simplicibus pluralitatem in tunicis habentibus. Organorum uero alia sunt quibus fit seruitium, & sunt regalia, & alia sunt instrumentalia seruitia. Regalia igitur quibus seruitiū fit, sunt ea super quæ est repletio uitæ, & sunt minere uirtutum spiritualium animæ & spiritus & intellectus, & sunt officialia, & loca eorum. Membra uero regalia intrinseca sunt septem: & quædā eorum præeminent in sublimitate & principalitate eorum. quorum sublimitas & principalitas magis notificantur, sunt quatuor, cor, cerebrum, hepar, stomachus. & ista creata sunt famosa in sublimitate, qm̄ sunt minere uirtutum spiritualium regentium corpus hominis. & post illa in cellitudine sunt testiculi duo, & renes, & uesica. Ista enim. vii. sunt diuersa secundum vii. orbis stellarum & centra earum. & si istis addamus pulmonem et splenem, iam reperiemus. ix. in dignitate famosa, comparata. ix. sphaeris, & diuisa iuxta. ix. orbis mundi. Regalibus seruentia quædā sunt apparentia & extrinseca, ut oculi, aures, manus, & pedes: intrinseca uero. iiii. epiglottis, gula, canna, intestina, & similia. Et posuit Deus carnem, & neruos, & renes, & testiculos, & uelamen cordis, & pectoris, uulnam, & epiglottidem & duas amygdalas, & linguam ex parte sanguinis. Et dico quod sanguis est emanās ab hepate, & locus eius sunt uenæ & cor. & dominium eius est in superficie corporis, & anteriori parte capitis. & proprietates consequentes ipsum sunt risus, desiderium, gaudium, coitus, multitudo somni. Et proprietates eius in stomacho est uelocitas digestionis,

GALENO ASCRIPTVS LIBER

gestionis, facilitas penetrationis, & in corpore toto facilitas alterationis substantię eius ad substā E
 tiam carnis. Et creauit Deus excelsus cerebrum, & pulmonem, & omne quod est in corpore ex
 mēbris frigidis, & humidis, & phlegmaticis. Et ipsorum principium & elemētū posuit phlegma,
 & diuisit ipsum sicut aquas in diuisiones. s. super faciem terræ. Et in diuisione aeris, quam deferūt
 nubes. Similiter pars phlegmatis, quæ currit in cannalibus pulmonis, & continuatur aeri, adiu-
 uat ipsum in properando ad cor cū facilitate, & excitatur per ipsum. & confortatur uirtus anhe-
 litus in expulsionē fumi calidi, cuius retentio posset esse causa combustionis cordis. Et est pars
 alia, quæ ascendit à pulmone ad cerebrum, & post sui compressionem descendit de cerebro, sicut
 descendit ros ex aere propinquo terræ. Et eius dominium est in parte posteriori cerebri, & in pe-
 ctore. Et in moribus sequitur dominium ipsius id quod est castitas, pietas, paucitas desiderij coi-
 tus: In motu autem id quod est pigritia, grauitas, tarditas, & taciturnitas responsionis: In corpo-
 re autem id quod est paralytis, tremor, debilitas. Et proprietas eius naturæ in stomacho, est infri-
 gidatio caloris, & ex acuitate ciborum & potuum, & reliquarum materierum superuenientium
 stomacho & cordi. quod est quia uirtus expulsiua cōfortatur cum sit ei simile, sicut simile per suū
 simile, & compar per suum compar. Et creauit Deus excelsus & gloriosus fel, quod est calidum
 & siccum, & igneum, & domus cholerae citrinæ. & posuit ipsum annexum hepatis, adiuuans he- F
 par super decoctione cibi. Et posuit dominium cholerae citrinæ in uertice, ppter sui leuitatem &
 sublimitatem, & eius altitudinem & eleuationem. Eius autē respiratio est in utrisque auribus, quia
 sunt ex diuisione eius, & ipsius natura. & assimulatur ei ex membris quod est calidum & siccum.
 Et ipsa quidem cholera currit in corpore cum sanguine, ppter convenientiam & combinationē
 eorum, sicut est cōuenientia olei ad lampadem. Et de proprietatibus naturæ eius in stomacho est
 attractio cibi, & adiutorium super digestionem, & emundandi faciem. Et hoc quod consequitur
 uirtus moralis ex actionibus eius, est inconstantia, furor, & subtilitas, & acuitas, & solertia, & au-
 dacia, & eleuatio, & desiderium coitus, & memoria, & uelocitas responsionis. & totū corpus con-
 sequitur ex eo calorem & siccitatem. Et assimulauit Deus ossa, chartilagines, pilos, & ungues, &
 ligamenta cholerae nigrae. Omne. n. membrum congelatum, terrestre, priuatum sensu, est ex me-
 lancholia. & sedes ipsius est in splene, & dñium in uisu, & in sinistro corporis. & per eā accidit ta-
 citurnitas, & cogitatio, & grauitas, & fletus, & tarditas, & timor, & solitudo, & pusillanimitas, &
 aspectus, & in successione, & in stomacho proprietatem habet retinēdi, & expellēdi, & exci-
 tandi appetitum, & corpus ex ea cōsequitur frigiditatem & siccitatem carniū, & immobilitatem ppor-
 tionatā sibi fm magis et minus. Posita sunt autē quatuor principia regalia corporis animalis à qui- G
 busdā: ab alijs uero tria: ab alijs autē duo. sed à sapiēte uerificatū est unū esse principium tm̄ in anima-
 li, & istud est cor. Anima. n. una est uirtus actu, potentia uero plures. tunc exigitur q̄ alicui uni cō-
 iungatur priuatio, à quo omnia sequentia suas trahant uirtutes uitales, & operationes naturales,
 & descēdat ab eo ut reducatur ad ipsum, sicut in particularibus reducimur ad sensum cōmunem
 omnes sensus particulares. Quare in animalibus diuersa membra officialia necessaria fuerūt, con-
 trahentia. s. uirtutē ab uno membro & uno principio, quod in perfectis animalibus est officiale,
 & in imperfectis cōmune, sicut in ostreis. s. quæ nō habēt sensum nisi unicū. s. tactū, & membris
 carent officialibus, habent tm̄ membrū cōsimile. Sed cū calor naturalis figatur & sustentetur in
 corde, merito ipsum est principium omniū aliorū. omnia. n. trahunt aliquid ab eo. Ipsum autē non
 de necessitate ab omnibus. Item cum sit positum fundamētum spiritū & caloris uitalis, & cū spi-
 ritus sit uehiculum uirtutum uitalium, sensibiliū, & motiuarum: necessariū igitur fuit, ut uia suā
 per ipsum calefierent & perficerentur ab eo, & ita ut haberent spiritū tm̄ apud sui radicē. Calor. n.
 & ipsius uia, sicut effectus & causa, ab ipsius radice consurgunt, ut dicit Aristoteles. Sed Gal. dicit
 q̄ hepar est principium nutritionis, cerebrū uero sensus & motus. Sed non uidemus hominem
 cōmunitatē habere ad plantas fm̄ sensum & motum, sed fm̄ nutritionē tantum, quare cor cū non H
 sit principium nutritionis, neq; sensus & motus, fm̄ ipsum non erit principium. Sed si dicas quod
 aliqua uirtus habeat principium à corde, quæ non pertinet ad nutritionem, neq; ad sensum, neq;
 ad motum: tunc illa uirtus erit præter sensum, & motū, & præter uirtutē in qua animalia cōmuni-
 cant cum plantis, conueniet omnibus membris. Sed nō reperimus talē in animalibus, neq; in mē-
 bris ipsorum. Et si dicas q̄ sit principium motus quod est secundum pulsum: tunc omnia membra
 cōmunicāt cum eo in pulsu: aliter nō esset principium uniuersale omniū membrorum animalis.
 Et si dicas q̄ cor habet filum longum ad unam operationem motiuam, & alia in latum ad opera-
 tionem aliam, & in transuerso ppter operationem tertiam, secundum q̄ attrahit, retinet, & expel-
 lit, quare nō est uoluntarius: iā iste motus cōuenit alijs membris, ut stomacho, matrici. quare cor
 nō est principium alicuius, quod falsum est. aut. s. est principium nutrimenti, & sensus, & motus. Quod
 autē ita sit, signum est, qm̄ alius est pulsus in dormiente, qui coniunctus est cum digestionē nutri-
 menti, & alius in uigilante, qui cōiunctus est cum operationibus animalibus. Ad idē quoq; alias
 pponit ostensiones Aristo. dicens, Qm̄ id ad quod nulla uena uadit, & à quo oēs uenæ tendunt,
 debet esse principium uenarum: & nullum membrū reperitur tale nisi cor. Item oē quod nascitur
 ab alio, debet esse principium ei id à quo nascitur. Sed hepar cum sit totum carnosum, ab eo uena
 non

A non nascitur, cum sit substantiæ ueng, ipsius substantia ualde dissimilis: ergo nõ potuit esse principium uenarũ. Verum huic rationi instat Arist. dicens q̄ corallus nascitur in terra molli et lutosa in mari, & tñ est arbor durissima. Propterea reperitur uena penetrare per mediũ ipsius substantiæ hepatis, & in penetrãdo diuisiones & ramificationes suscipere. ergo in eo non habebit oriri. Cor autem & quietam & pulsatile in se terminat & iungit, & tã istius q̄ illius materias, quas deferunt bene continuat, neq̄ habet uenã aliquã in se, nisi postquã exierit, in se iterũ reflectatur & redeat. Antecedit etiã in ordine naturæ & creatione præparatio cordis præparatiõni hepatis. Non enim nutritur uel sensificatur membrũ animalis, nisi in quo est sustentatio uitę cũ calore naturali. Cũ ergo ita sit, necesse est præparatiõnẽ & formatiõnẽ mēbri præmittere, quod sit creatio & sustentaculũ caloris & spiritus, ante creatiõnẽ nutrientis ipsum & sensificãtis. Sed hoc est cor: quare ipsum est antiquius & sublimius in corpore animalis, & nõ habet sibi cõpar, & omnia alia sunt post ipsum, & disposita fm ipsum, & ei inclinata. Et Gal. mores, & uirtutũ naturalium operationes diuersas diuisit iuxta diuisionem complexionũ cordis, & posuit earũ processum ordinatum & rectũ supra ipsius temperantiã, errorẽ uero & inordinatiõnẽ supra ipsius distemperantiã. Consequẽs ergo est apud eum, fm rationem & non fm sensum diiudicantem, cor esse basim et radicẽ uirtutũ

B moralium, & eis deseruentiũ. Ad motum. n. radicum sunt motus ramorum, & non conuertitur. cum. n. ipsius forma radicalis sit, supra quã mouentur uirtutes morales, & ipsum erit radix instrumentorũ moralium. sicut. n. se habet perfectio unius ad perfectiõnẽ alterius: ita se habet unum perfectũ ad aliud perfectũ. In eo. n. quod Gal. dicit q̄ hepar est principiũ sanguinis ppter hoc, q̄ neq̄ in matrice, neq̄ in stomacho, neq̄ in intestino sequentis ipsum reperitur primo sanguis, sed in hepate, ppter hoc q̄ hepar circũstãt receptacula fœcis sanguinis, ut cystis fellis, splen, & uesica, uideẽ magis sequi semitã sensus ut medicus: qm̄ etsi sanguis in prima sui perfectiõne appareat in hepate, & in uenis post ipsum, nõ tñ est ibi in sua peroptima perfectiõne. Optimã. n. et dignissimã perfectiõnẽ consequitur sanguis in corde. iterũ ubi admiscetur ei spiritus, & ubi fit spiritualis & uitalis forma. quare postea in uasis, et magis securis ponitur à natura, ppter timorem uehementem de perditione ipsius, cum ipse sit melior thesaurus naturæ. Cor igitur fm Aristotelem, est primũ mouens, & ultimum membrorum animalium, spiritu plenum, & uirtutibus, quæ alijs cõmunicantur per influentiã ab ipso. Et cordis una extremitas subtiliata est, & ad unum punctum aggregata. & hic punctus est à quo incipit natura primo protrahere informationem totius corporis, & altera sui extremitas est in circulum. & istæ duæ extremitates coniunguntur figura circuli mediante:

C cuius initium angustissimum est apud punctum: deinde multiplicat se continue fm circulos crescentes, donec attingat extremitatem aliam, quæ est in circulo, maximo circulorum cordis. Et sic gradata est ipsius figura ad similitudinem pineæ, quatenus ipsa ingeniosa fabricatio superior & inferior sit conueniens & bona, & non sit in ea superfluitas euagans in angulos, in quibus lateat nocumentum & iuramentum. In subtiliatiõne unius partis ipsius est, ut sit minor pars partium ipsius quæ parata est lædi ex contactu ossium. Et facta est dura similiter hæc pars cum superfluitate, ut melius obuiet, & minus lædatur, seu patiatur à rebus sibi occurrentibus. Et dilatata est ipsius extremitas altera ad meliorem comprehensionem materiæ ingrediẽtis sanguineæ seu aeris, & ad euacuationem faciliorem egredientium ab eo, & ut sit sufficientia in origine eis, quæ ab eo oriuntur. Et apud ipsius radicem prædictum est membrum, quod pro fundamento imponitur simile chartilagini paruum, ut sit ei basis fixa & firma. Et eleuata est ipsius pars superior, ut elongetur ab inhæsiõne super ossa pectoris, & ut facilius accedat calor spiritualis ad eleuationem uirtutum uitalium, & perueniant mores boni: & elongatæ sunt à depressione, quæ est causa timoris & tristitiæ & auaritiæ. & quandoq̄ situs partium cordis. s. ante & retro, dextrorsum & sinistrorsum, sursum & deorsum, operatur situs partium corporis. & recessus earum à suis sitibus naturalib. est

D causa recessus ipsarum à suis sitibus naturalibus, ex quo accidit deformitas in exterioribus cũ deformitate mentis. Substantia quidem cordis ex diuersis consimilibus composita est. sicut enim principium omnib. alijs compositis & simplicibus partibus assimulatur, scilicet in sui compositione compositis, & in simplicitate suarum partium simplicibus. Componentia uero ipsum sunt caro, uillus neruosus, & chartilago, uel simile chartilagini, in sui carne carnibus, in uillis suis neruosis neruis, chordis, ligamentis, panniculis, cinctorijs, in substantia simili chartilagini membris duris, ut ossibus, & chartilagibus assimilatur, cum caro illius fortis sit, & solida, & sicca, & dura, ut sit difficile passibilis. Species etiam uillorum fortium plurimæ diuersitatis in eo contentę sunt, longitudinalium, scilicet attractiuorum: latitudinalium, expulsiuorum: & transversalium, retentiuorum, ut sint ei sufficientes species motuum. Et apud ipsius radicem positum est ibi fundamentum membrum quoddam chartilagini simile, ut dictum est. Iste igitur partes consimiles cum sint duræ & siccæ & terrestres, magis attinent complexionĩ terrestri. quare ipsum constans ex eis, est frigidum & siccum magis. & hæc est intentio sapientis. Quæ enim est comparatio fornacis ad ignem contentum, eadem est comparatio cordis ad calorem & spiritum contentum. & sicut fornacis compositio exigitur esse ex rebus solidis, lapideis, & indissolubilibus coram igne, ita & cordis compositio ex duris, & compactis, & non liquabilibus esse exigitur,

propter

GALENO ASCRIPTVS LIBER

propter calorem fortem quem continet: quoniam aliter stare non posset in facie multitudinis sui caloris. Signum super hoc est, quod confortatur magis apud sui dissolutionem, & remollitionem ex substantiis duris lapideis, quales sunt coralli, margaritae, sapphyri, hyacinthi, & similibus, sicut iuuat simile a suo simili, & comparat a sui comparati: licet Gal. posuerit omnem cor calidum & siccum, respiciens dispositionem, quam trahit ex spiritu calido contento, & ex suis motibus: cuius simile imprimi in alijs membris per exufflationem, & transmissionem caloris sui ad ea. uerumtamen est ita, quod ista dispositio est naturalis ei secundum quod cor, & non impedit quin partes primae compositivae sui a principijs sint frigidae & siccae, licet ipsum ex parte complexionis, & perfectionis, quam trahit ex anima sit calidum & siccum, propter spiritum calidum, & motum quem habet ex parte animae. Et corpus ipsius positum est in panniculo spisso & solido ualde, cui non inuenitur compar in spissitudine in corpore hominis, ut sit clypeus & tutamen. Et in ipso sunt duo uentres, & fouea, quae est quasi meatus quidam inter uentres, & non est uenter. Duo sunt ei uentres, ut sint receptacula nutrimenti duplicis quo nutritur, spiritalis & aerei. scilicet & sanguinis crassi. & fouea est minera generati spiritus in ipso, & sanguinis uitalis, & locus perfectionis, & mistionis eorum: & dilatatur apud dilatationem cordis, & constringitur apud sui constrictionem. Et sinistra uentris basis eleuata est super uentris dextri basim: & basis uentris dextri depressa est multum descendens. Apprehensum uero a dextro crassum est, & terrestre. Comprehensum uero a sinistro, subtile & leue est. Leue autem facilius ducitur ad superiora: Crassum autem ad inferiora. Temperatior ergo natura reperitur in ipsius medio. Et sunt duo orificia cordi, introitus duarum materierum. scilicet sanguinis, & aeris attracti: sicut duae aures, quae creatae sunt neruosae: rugosa & mollificata. dum constringuntur uilli: in dilatatione uero, tensa. Subtiliata ergo & mollificata sunt, ut melius sint obedientia utriusque motui: & facta sunt neruosa, & extensibilia, ut remotiora sint a passionibus. Similiter ergo duo orificia praedictae sunt duae arcae recipientes a uasis, deinde remittentes receptum ad cor cum moderantia. Et a parte dextra egreditur uena magna, deferens nutrimentum ab hepate, quod est sanguis. Et haec est pars occupata in attractione ipsius, magis uicinans hepate. Sed arteriarum origo est a uentre sinistro: quae omnes creatae sunt cum duabus tunicis: quare interior est magis dura, ut sit bene obuians percussioni & motui forti substantiae spiritus, praeter unam cuius uia est ad pulmonem, quae est habens unam tunicam, ab omnibus alijs arterijs diuersa, & nominatur arteria uenalis. Sicut in uentriculo dextro nascitur uena, quae penetrat ad pulmonem, quae sola inter omnes uenas habet duas tunicas: & inde eam arterialem uenam uocant, cuius causa deinceps dicitur. Positum autem est cor in loco medio medijs pectoris, quoniam locus ille temperatior existit. Sed eius declinatio aliquantula est ad sinistram partem, ut amplificet locum hepate. hepate. n. melius est cedere, quam spleni, quoniam est sublimius. Et est alia ratio declinationis ad sinistram, ut non totus calor coadunetur in dextra, superflue. n. calefieret, propter uicinitatem nimiam utriusque principij calidi, & pars sinistra superflue in frigidaretur propter eorum elongationem. Et propter hoc fuit melior declinatio cordis ad partem sinistram, ut temperetur per ipsum latus sinistrum, praecipue cum splen ipse non sit calidus ualde. Et tertia ratio est, ut faciat uiam uenae uentrem habenti, ascendenti ad ipsum ab hepate, uel descendenti ab ipso ad hepar. Et locus cordis in medio est corporis, ut magis uicinetur aequaliter omnibus circumstantibus, & facilius eis afferantur ab eo iuuamenta: & alia famulantia ipsum circumstant undique. Et mensurauit Deus quantitatem cordis in sufficientia absque superfluitate & diminutione, ut non sit ei grauitas propter quantitatem immoderatam, neque fractura uel angustia in suis extremitatibus propter diminutionem. Ab eo. n. est origo arteriarum, suspensio ligamentorum, & uirtus omnis in uniuerso. Veruntamen excessus ipsius secundum diminutionem & superfluitatem frequenter in diuersis particularibus reperitur. Et dico quod ipsius quantitas superflua in compositione corporis eius, non est causa audaciae ut quidam autumant, neque quantitas parua causa timoris & pauiditatis. Animalia. n. plura habent nimiam quantitatem cordis in comparatione sui corporis, & sunt cum hoc pauida plurimum & timida, ut lepores, cerui, cuius causa est, quoniam in eis calor paruus est, et extra fertur pars plurima ab eo ad membra uiuificanda, & sensificanda, & mouenda: quare non calefacit ipsum integrum, sed relinquatur frigidum & uacuum, unde & pauiditas. Sed quaedam sunt e conuerso parui cordis, & haec sunt audacia, quoniam in eorum corde est caliditas plurima, & coarctatur propter loci angustiam, & cum uehementia ebullit. unde illa, quae plurimum sunt audacia, sunt ea, quae sunt magni cordis, & plurimi caloris. Et cor nutritur cum suis uirtutibus naturalibus et earum motibus, qui sunt diastole & systole, & quietibus duabus inter ipsas. Necessesse est enim ut inter omnes duos motus contrarios quies interueniat. Et in his reperitur ars musicae cum natura: quoniam quemadmodum ars musicae completur per adiunctionem sonorum secundum proportionem continuantem eos inter acuitatem & grauitatem per circulos casuum temporum, quae sunt inter eorum percussiones, similiter est dispositio pulsationis cordis, quoniam proportio suorum temporum in uelocitate & spissitudine, est sicut proportio sonorum eius: & proportio dispositionum eius in fortitudine & debilitate, & quantitate, est sicut proportio adiunctionis eius: & sunt motiones proportionatae ad inuicem: & quietes similiter: & motiones quietibus, et e conuerso. Et cum omnia ista conueniant secundum ordinem, tunc saluum est regimen corporis, & procedunt omnia cum incolumitate & quiete uera. Et si praedicta cum suis

- A** suis dispositionibus proportionales egrediantur, disturbance naturæ portendunt. & est disturbance quæritas, est sicut quantitas egressa à proportione. Est ergo cordis pulsatio, harmoniam principiorum complexionis corporis animati assimulans, uel eorundem discordiam natam, propter coctionem ducentem ad superfluitatem et diminutionem, sicut manifestum est in passionibus animæ, timore, & spe, & lætitia, castitate & luxuria, largitate & auaritia, & in ægritudinibus corporalibus, caliditate, frigore, humore, & sic. Et terminus ad quem se extendit cor maxime, est in contactu tunicæ & panniculi sui exterioris, qui sibi datur ad tutelam & custodiam, & est spatium positum inter hoc & hoc, ubi oriuntur ab eo, & similiter apud radicem ipsius, ut in ipso dilari possit absque præfocatione, & constringi, sicut in spatio amplo. Et motiones ipsius efficiunt motiones in arteriis consimiles, ita, quod dilatio dilatationem, & constrictio constrictioem, licet alij aliter ponant, inducentes exemplum de follibus, cui experientia contradicit. uerbi gratia, si ponas manum supra cor alicuius, & alteram super arteriam, uidebis semper depressionem cordis & depressionem arteriæ simul fieri. Et uerum est quod pulsus rarus & tardus efficit tristitia. quod nequaquam fieret, si per compressionem cordis dilataretur arteria. Item secundum hoc magis deberet apparere facies inflata & rotunda in tristitia, quam in ira: &
- B** pulsus magis eleuatus in humili, quam in superbo. sed in omnibus hominibus accidit oppositum. Quare oportet, ut ad eleuationem cordis sequatur eleuatio arteriæ, & compressionem compressionem. Processio igitur caloris uitalis, incipiens est à cordis fundamento ubi oritur. scilicet apud principium monstratum. superius tendens in latum & amplum continue, cuius motus consequitur figuram cordis, quoad exeat, & recipiatur à uasis, & feratur in spatium amplum totius corporis, & spargatur in eo, & terminetur apud extremitates ipsius. quare motui suo se ipsum assimulat cor in figura sua. Et sicut motus iste est primus motum in ueritate, ita & figura ipsius, cum sit hominibus motum assimulans, est prima, & mater figurarum in omni membro consequente. Intentio autem Isaac multum est diuersa ab hac intentione. Erectio siquidem totius animalis supra cor posita est à natura tanquam supra radicem ultimam, sed propter diuersitatem uirtutum nobilium ab eo egredientium necessaria fuit creatio diuersorum organorum absque permissione aliqua, per quæ ferantur, & in quibus sustententur, propter separationem operationum suarum meliorem, & faciliorem prouentum earum. identitas enim organorum penitus confunderet, & earum permissio uehementer impediret. Melius ergo cum separatione creata sunt & diuersa naturæ receptacula. quatenus singulis singulæ specificentur & compleantur operationes nobiles, cum alleuatione & absque impedimento. propterea creata sunt cerebrum & hepar & pulmo & stomachus, & sunt tanquam nodi propinqui primæ radici, supra quos deinde & nodi alij eleuantur, qui in eorum eleuatione sunt secundarij. Quoniam sicut in terræ nascentibus radix est principium supra quam figitur, & post ipsum sequuntur nodi ascendentes ut in pluribus, in quibus coadunat se natura, ut iterum fortius progrediatur, & attingat melius quod intendit: ita & in animali supra radicem ipsius, quæ est cor, eleuantur membra consequentia ipsum, quæ sunt in comparatione nodorum in terræ nascentibus, ut in ipsis efficiat natura operationes diuersas, secundum quod necessaria sunt ex parte regiminis animalis. Sed cum bipartita sit naturæ sollicitudo, quarum una consistit in restauratione resolutorum, & reliqua in custodia & protectione restaurantis, causa exitus ipsius à corde est duplex, et iter ipsius similiter bipartitum, & uirtutes restaurantis, præter penetrationem ad exteriora corporis. Ipsa enim opera sua querit cælari magis. quare cum suis fornacibus & nodis sepulta est interius in suis concauitatibus, quæ sunt duo uentres sibi coniuncti, à natura preparati, superior. scilicet & inferior, quos separat diaphragma: licet superior separet panniculus, pectus per medium partiens. & superior est domus cordis & pulmonis, in quo est spiritus preparatio & rectificatio antequam cor ingrediatur. & attractio aeris ad hanc partem, est per cannam magnam, & per cannales nasi. Inferior uero uenter domus est organorum, in quibus assimulatur nutrimentum, cuius ingressio est per gulam, & ad quæ abijciuntur superfluitates eius. Ex parte igitur aeris siue uiae arteriæ exigitur nodus quidam, qui est pulmo, super quæ eleuatur canna cum cymbalari, & cannales. & ex parte uiae sanguinis supra cor, exigitur nodus alius magnus, qui est hepar, in quo est prima apparitio sanguinis. & ipsi supponuntur & alij duo nodi parui in comparatione ipsius, qui sunt domus superfluitatis & grauaminis sanguinis, & urinæ colatoria. Et supra hepar etiam eleuatur stomachus cum suis appendicibus, licet consimiliter sustentetur supra cerebrum, & super radicem primam, per aliam uiam, propter quantitatem ipsius sanguinis superflua, & suarum appendicum, & propter quantitatem sui ponderis in hora suæ repletionis. et supra ipsam erigitur gulam, recipiens cibum ab ore. Virtutis autem positæ in custodia & protectione nutrimentalis & totius compositi processio, est magis ad exteriora. Eleuatur ergo, & ascendit in locum magis eminentem in toto: qui locus est magis dignus speculatori exercitus: & est magis dignus in custodia membrorum: & in loco isto coadunatur nodus, in quo complentur operationes mirabiles ualde: & nodus iste appellatur cerebrum super quod merguntur nodi plures: in quibus operantur quinque sensus, qui sunt exteriores speculatores, & in quibus operantur irascibilis & concupiscibilis, & isti nodi sunt musculi sparsi per uniuersum corpus tam in quibusdam intrinsicis quam extrinsicis ea cooperientibus, & in extremitatibus quæ sunt rami mediorum: sicut in manibus, & pedibus, & capite. Et nodi, qui sunt principia generationis, eleuati sunt supra cerebrum secundum Isaac. licet sapientes post ipsum erexerint & sustentauerint ab alijs partiter,

GALENO ASCRIPTVS LIBER

riter, & per uiam etiã spiritualem à radice prima. & uerum est quòd est ramificatio ab unoquoq; E
nodo primo procedens ad alium, & uirtutum diuersarum ad inuicem trãsmiffio, quatenus unus-
quisq; sustineatur, & confortetur ex parte alterius uirtutis. Et demonstratio per hoc est, q̄ omnes
ab eadem oriuntur radice.

De anatomia arteriarum.

A sinistro cordis uentriculo duæ oriuntur arteriæ, quarũ una ad pulmonẽ tendit, & in ipso par-
titur, propterea ut aer attrahatur, & ut etiã sanguis nutrimentalis pulmonis primo ad ipsum à cor-
de deferatur. & hoc est, qm̄ nutrimentũ pulmonis primo defertur ad cor, in quo melioratur, & post
ad pulmonẽ trãsmittitur. & hoc est unicã tunicam habẽs, in quo differt ab omnibus alijs arterijs:
quare appellatur arteria uenalis. Et si comparaueris inter duplicitatem tunicarũ & firmitudinem
feu soliditatem, & inter unitatem tunicæ & lenitatem & raritatem, si magis est necessaria, & tunicæ
unitatem, propter hoc. lenitas enim & raritas faciunt ei dilatationem facilem & constrictionẽ,
& resudationem eius quod ab ea resudat ad pulmonem, qui est sanguis subtilis uaporosus substã-
tiæ pulmonis magis aptus & similis. Et hæc arteria uenalis in interiori parte pulmonis spargitur,
& in ipsa submergitur, & est deferens sanguinẽ subtilem, uaporosum, propinquum completæ di-
gestionis, & non completæ digestum, et non timetur super hoc propter propinquitatem ipsius ad F
cor, à quo ad ipsum uenit uirtus calida facile digerens & cõuertens. Et est uena quæ à dextro cor-
dis uentriculo exiens subintrat pulmonẽ. & ipsa creata fuit duas habens tunicas, et ideo eam arte-
rialem uocant uenam. Primũ autem iuuamentũ in hoc existit, ut sit sanguini, qui ab ea resudat,
subtiliatio perfecta: qm̄ in eo nõ est talis digestio, qualis est eius qui ad arteriã effunditur uenale:
unde oportuit ut uena eũ portans incrassaretur multũ cum suis tunicis. Et aliud est, ut non resudet
ab ea sanguis, nisi subtilis & bene coctus, propinquus sanguini à sinistra concauitate exeunti in
quantũ possibile est, quasi spiritus subtiliatus, pulmonẽ magis iuuans in suo motu. Factus est igitur
pulmo quatenus sit receptaculũ aeris frigidi, qui ueniens ad cor temperet ipsum. nisi enim es-
set aer iste, iam cor cremaretur ex calore in ipso. Vnde omne animal habens calorẽ magnũ, neces-
sarium fuit habere pulmonem magnum. ideo q̄ quadrupeda magnum pulmonem sunt habentia.
Aues autẽ, cũ sint frigidioris naturæ, habent paruũ pulmonẽ, quia aer inspiratus sufficit eis ad
nutrimentũ caloris spiritualis: ita etiam q̄ quædam earum non potant, neq; sitim habent. sufficit
enim aer inspiratus calori earũ. Et nõ dixit Galenus q̄ attrahebatur aer ad cor ad nutrimentũ cor-
dis, quia aer cum sit simplex, non transit in nutrimentum, sicut neq; aqua simplex, propter remo-
tionẽ similitudinis, & distantiam plurimam inter ipsam. unde utrumq; eorum aut est pars nutri- G
menti, aut est faciens ipsum penetrare in eo q̄ dat ei lubricitatem. Et dico q̄ aqua est ad nutrimen-
tũ corporis: aer uero ad nutrimentũ spiritus. & unumquodq; duorũ. s. nutrimenti corporis & spiri-
tus, est corpus compositum, & non simplex. Modus autem, per quẽ accidit temperantia in corde
& in spiritu eius per aerẽ, est euentatio superfluitatis adustæ spiritus, qui est fumositas propinqua
adustioni & inflamationi, per motũ sui introitus, præcipue cũ sit frigidus in comparatione mate-
riæ fumosæ calidæ egrediẽtis. Et infrigidatio cordis per aerẽ attractũ propinqua est infrigidatio-
ni stomachi, quæ euenit ei in hora suæ repletionis, propter motũ et descensum ciborum. unde phi-
losofus, Venter uacuuus calefit, & repletus infrigidatur, propter motum. Et est pulmo composi-
tus ex partibus: quarũ una, canna est: secunda, est rami arteriæ uenalis: & tertia, rami uenæ arteria-
lis: quas proculdubio coniungit caro mollis rara, causata ex sanguine magis tenui & magis subti-
li: ex quo nutritur & sustetatur in esse. Est ergo pulmo mollis, rarus, ad albedinẽ declinans, & plu-
rimorũ meatuũ, quatenus in ipso capiatur aer, & digeratur, & expellatur superfluitas eius ab eo.
sicut creatum est hepar fm̄ q̄ melius in cõparatione ad cibũ. Mollis autem est, ut sit præparatus
duobus motibus fm̄ attractionẽ & respirationẽ, quos tamen motus consequitur ex parte thora-
cis. Carnis autem ipsius est iuuamentum, ut adimpleat rimas, & coniungat ramos. Declinatio au- H
tem ipsius ad albedinẽ, est propter dominium aquæ super illud quo nutritur, & propter illius plu-
rimam frigiditatem. est enim sedes aquæ, ut per ipsam confortetur uirtus anhelitus in expulsionem
fumorũ calidorũ. Et continuatur etiam aer, adiuuans ipsum in festinando ad cor cum facili-
tate. Sed raritas eius est, ut redeat ad attractionem aeris, & recipiat ipsum. Aeris enim penetratio
non est solummodo in canna: immo plurimum euadit ad corpus pulmonis ex eo. & propter hoc
est multiplicatio ipsius aeris in eo, apparens manifesta. Et est aliud iuuamentum raritatis ipsius,
ut adiuuet in constrictione ad expulsionem. Præparatur igitur duobus motibus. & propter hoc
aperitur pulmo cum inflatione, & clauditur cum exsufflatione. ipsius tamen constrictione sequitur
constrictionem thoracis, & dilatationem dilatatio, sicut dictum est. & hoc ne locus sit uacuuus. &
est simile uidere in spongia, quæ compressa manu coarctatur in spatio breui & angusto. quæ si
explicetur, sequitur eam spongia, & ingreditur eam aer, & dilatatur, & redit ad locum amplum,
sicut primo fuerat. Et pulmo est diuisus in duas partes, in quibus attenditur ipsius geminatio, si-
cut est geminatio cæterorum membrorum in homine. Licet dubitetur de hepate, utrum gemi-
netur in homine. licet in piscibus duplex sit hepar à duplici lacerto. Et q̄a homo habet hemicra-
niam, & patitur quandoque paralyin unius partis & non alterius, ideo cognoscitur geminatio
partium

A partium in cerebro. Iuuamentum uero partitionis pulmonis in duas partes, ut non cesset anhelitus, propter nocumentū unī duarum partium adueniens. Et utraq; diuisio ramificatur in duos ramos. licet in latere dextro quasi nō reperiatur ramus, cuius iuuamentum non est magnū in anhelitu, sed est ibi tanquam lectus substratus uenæ concauæ ascendenti ad cor cum nutrimento sanguineo cordis. Et secundæ diuisiones pulmonis sunt sicut primæ ipsius diuisiones. & ut sint tanquam digiti ipsius propter bonā compressionem cordis. Verūtamen additio sectionis in dextra est ad hoc, ut occupet spatiū pectoris, & æquet ipsum: qm̄ declinatio cordis est magis ad sinistra partem. Et pulmo insensibilis creatus est in se, & immobilis per se: qm̄ ipsum nō penetrat neruus aliquis: & omnis sensus & motus influens influit per neruum. Cooperimentum tñ ipsius, panniculosum & neruosum est, ut sit ei sensus aliquo modo in superficie, fm̄ q̄ determinatū est. Et pulmo ipse substernitur cordi, sicut culcitra sustentans & leniens ipsum. Et gibbositas ipsius est a parte dorsī. & est duplex, ut melius recipiatur in concauitatibus a duabus partibus spinæ. Concauitas autē ipsius respicit anteriora magis, ad hoc ut amplectatur facilius cor & melius. Et spissitudo maior est apud exitum cannæ, postea descendit attenuando se gradatim usq; ad sui terminum. & inspissatio eius est superius magis necessaria, ad subleuationem meliorē capitis cordis, magis lati & magis spissi, quare indiget fulcimento spisso & molli superius. Sed consequēter cedit hæc spissitudinis necessitas. unde postea attenuata est, fm̄ q̄ proportionaliter cor ad acuitatē tendit & sublimitatem. Et comparisonem etiā habet ad folium, quod positum est in custodia, & protectione fructus, sicut ipse positus est in protectione & custodia cordis. Iuuamentum autem quantitatis augmentatæ, quæ est supra ipsum, est multiplex. Et unum est, ut sit continens pulmonis aeris, qui sufficiat pluribus pulsationibus cordis. Si enim numerus inspirationum, non pulsuū, propter paruitatem pulmonis cogeret ad æquari, iam cessarent plurimæ nobiles operationes, sicut emissio longæ uocis: quæ necessaria est in sermonibus, uociferationibus, & cantibus. & non posset detineri inspiratio corā se fœtida & corrupta: neq; etiā in hora deglutitionis. immo accideret ut superoccuparentur inspiratione & expiratione. quare diu permanere non posset, qm̄ necessaria est plurima quantitas ipsius, ut spiritui cordis sit materia sufficiens, dū summergitur in aquis animal, aut quando necessarium est ei uocem prolongare cum continuatione, aut qm̄ abhorret attractionem aeris propter corruptionem & fœtorem eius. Et etiā notandum q̄ quædam animalia sunt habentia pulmonem, quædam autem non. quæ autem sunt ambulabilia & sanguinea, pulmonem habent. Et piscibus loco pulmonis sunt branchiæ. Et in quibusdam animalibus loco pulmonis sunt canales. Delphinus quoq; & lepus marinus, & animalia alia quæ sunt communia terræ & mari (quæ arabice cenalia dicuntur) & pisces respirant uaporem per branchias. paucus enim uapor sufficit eis, cum participent multum frigiditatis. Vtrum autem aliqui pisces respirent aerem, dubitatur propterea, quod dicunt piscatores de delphino, quod quando dormit in superficie aquæ, sentiunt ipsum stertere: & Gal. promisit se tractaturum hoc.

De anatomia oculorum.

Creauit Deus caput animalis, & posuit ipsum in superiori parte animalis, præcipue ppter oculos. Et anteriorem partem capitis eleuationem fecit, ut oculi in illa parte siti essent in eminenti, instar speculatoris undiq; prospicientis aciem, siue exercitum undiq; in plano positum. sic & oculi compaginem inferius specularunt. Vnde quædam animalia paruū habent caput. & decliues habent oculos, positos in quibusdam neruorū extremitatibus, quos qn̄q; emittunt a se, qn̄q; retrahunt ad se, ut patet in Limace, cuius extremitates uulgus cornua uocat. Quibusdam uero animalibus illæ extremitates protensæ duriores sunt, neq; retrahi possunt, sed habent quædam defensoria supposita, quasi duos clypeos duorū oculorū, ut patet in Cæcro. A cerebro autē exeunt duo nerui, quorū uterq; duobus pāniculis est obuolutus, a duabus matribus siue meningibus ortū habentibus, qui pāniculi ad duos orbis oculorū tandē peruenientes ibi dilatantur per circuitū, ut intra se deglutitionē humorū possint accipere. Est ergo crystallinus humor qui grandio glacialis ab Aristotele appellatur, quia in forma & colore est similis glaciei, in profundo et medio positus duplici ex causa, quia mediū dignior est situs in custodia, & ut a circūstātibus iuuamentū accipiat undiq;. Iste humor in posteriori parte sphericam habet formā, in anteriori aliquantulum planam: & hac ratione, qm̄ si undiq; haberet sphericam, imago rei uisæ quodā modo lubricaret super ipsum, & tangeret in puncto. Item anterius planum est, ut parua corpora uisa multā haberent in eo sectionē. Iste autem humor diaphanus & translucens est, ut sit susceptibilis omniū formarū intra se. Post crystallinum humorem interius uersus cerebrum positus est uitreus humor, qui sic appellatur, quia uitro liquefacto assimilatur: cuius color medius est inter rubrum & albū similis uitro. Et est iste humor ad rectificandum nutrimentum crystallini humoris, & ut fiat gradatio sanguinis dum conuertitur in crystallinum humorem. Si enim perueniret sanguis in suo rubore ad nutrimentū crystallini, inficeret ipsum: & faceret omnia uisa apparere rubra. & eleuatur iste humor ad maiorē circulum crystallini, faciēdo semisphæram circa ipsum. Et se habet iste humor ad crystallinum in comparatione stomachi ad hepar. Ex opposita autē parte uitrei humoris exterius ante crystallinum positus est albugineus humor, qui similis est albumini oui; cuius finis multiplex est. s. ut ex

humorositate

GALENO ASCRIPTVS LIBER

humorositate sua defendat crystallinū humorē ab arefactione aeris exterioris, qui quidē humor **E** est defensorium crystallini ex alia parte, & est superfluitas illius, sicut ungues, capilli, cornua sunt superfluitates animalis, & defensoria eiusdem. Item iste humor præponitur crystallino, ut fiat gradatio lucis & imaginis ad ipsum crystallinū: quia natura non sustinet repentinas immutationes. Vnde isto læso destruitur uisus. Itē iste humor liquidus est, ut ex liquiditate imago rei ingrediens distinctionē suscipiat. Et est iste humor positus in foramine uueæ tunicæ, quod quidem foramen, pupilla oculi appellatur. Interior autem panniculus ad maiorem extenditur circulum crystallini humoris, claudens intra se ferè duos humores, scilicet crystallinum ferè, & uitreum ex toto. & uocatur tunica secundina, quia à secunda matre, scilicet pia matre nascitur. A qua quidem tunica, in eodem termino nascuntur alia tres tunicae, scilicet una quæ inferius reflectitur, interponens se crystallino humori & uitreo separatorium illorum ex una parte, & uocatur retina instar retis. partes habet innumerales ex uenis, neruis, & alijs. Ab eodem loco nascitur tunica alia, quæ aranea nuncupatur, perficiens sphaeram cum retina, circumdantem crystallinum humorem. & dicitur aranea, quia ad modum telæ araneæ subtilis est, ne impediat lumen ingrediens ad crystallinum & albugineum. Ex alia parte extra hanc tunicam, ab eodem loco, cū ea tunica nascitur alia tunica, cū secundina sphaeram perficiens exterius. Hæc tunica appellatur uuea, quia perforatur ad modū uueæ, suspensorio **F** eius ablato. Figurā illius & colorem cœlestem habet, colorem, scilicet medium, admistum, scilicet nigro & maius, & albo & minus, quia si ex toto esset albus, nimium disgregaret uisum: si niger ex toto, nimis congregaret. Tunica aliquantulū est spissa, interius autem mollior, ut sit similis in mollitie crystallino: exterius durior, ut sit corneæ tunicæ similis. Rugosa autem est circa ipsum foramē, ut quā opus sit, cōstringi possit ad modum bursæ: & hoc quā uirtus laxatur, & indiget recreatione. Et quā opus est dilatari, possit, quā uisus diffusionē lucis indiget. In foramine huius positus est albugineus humor, qui illas replet rugas interius, qui quidē humor quādoq; cōstringitur, quādoq; dilatatur & dilatationem & cōstrictionē illius foraminis. Item ab exteriori panniculo oritur tunica proximo loco includens secundinam, procedens ad modum sphaeræ, quæ sclerotica propter sui duritiē appellatur, à qua nascitur tunica cornea, cum ea sphaeram unā perficiens, quæ assimulatur cornu lucido bene abrafo & polito in luciditate & in duritiē, ut ex illa duritiē defendat interiora, & ex sua luciditate sit diaphanū siue peruium luci. Vnde per medium ipsius apparet circulus latus, foramen habens in medio de uuea tunica: qui quidē circulus, oculi corona appellatur. Et hæc tunica in sui cōstitutione quatuor habet cortices. & si destruatur duo uel tres illorū, quartus remanet. quo destructo oēs destruuntur. Ultimo loco superuenit coniunctiua, coniungens oēs illas partes, quæ nascitur à quodā neruo, & nō à matribus: & cōponitur hæc tunica ex carne alba & hu. & tenera, & ex neruis & uenis subtilibus: & habet foramen in medio, per quod apparet corona oculi, quæ est pars uueæ tunicæ, quæ pupilla appellatur. quæ propter sui profunditatem prætendit alium colorem albū. quæ re uera cū ibi sit, sicut aqua nimis profunda, apparet nigra, cum tamē sit alba. Habet autem hæc tunica sex paria lacertorum siue musculorū, totum motū oculi perficientium. quorum unus mouet oculum sursum, alius deorsum, alij ad duos angulos, unus ad angulum domesticum siue lachrymalem, alius ad angulum syluestrem. Item sunt alij duo ex transuerso positi, qui mouent oculum circulari motu. & de compositione oculi hæc sufficiant.

De anatomia aurium.

Creauit Deus aurem ut deseruaret auditui. cuius interior figura est anfractuosa, quoniam breue est cerebri ad aurem spatium. Si autem recto tramite intraret aer ad cerebrum, ex sui qualitate & substantia læderet cerebrum: propter hoc anfractuosa est eius meatus, ut per tam breue spatium prolongaretur. Et eius foramen à petroso osse incipit, quod medium est inter os & petram, sicut cōchæ piscium. & propter hoc utriusq; suscipit denominationem. Et similiter anfractuosa est, ut in prolacione uariæ uoces & uariæ ipsarum differentia percipiantur, & cum ipso perficiat **H** tinnitus necessarios, quæ non acciderent si directus esset transitus. Et eadem est causa, quare prolongatur iter aeris per aurem, cum causa quare prolongatur per tracheam, scilicet ne lædat cerebrum, ibi uero ne lædat cor ipsum. In interiori autem cōcauitate ossis petrosi, sine comparatione manet aer quietus, ibi autem discernuntur omnes uocum differentia. Et se habet illa pars ossis petrosi ea comparatione ad auditum, in qua se habet crystallinus humor ad uisum. Residua uero pars ab osse petroso extra apparens, chartilaginosa est, non tamen mollis sicut caro, ut debitam figuram sibi retinere possit: neq; tam dura sicut os, ut flecti possit, non frangi ad offendiculum. Posita est auris ad latus, non in anteriori parte sicut uisus, quia immutatio uisus directe procedit, sed immutatio auditus indifferenter. Item nerui audibiles procedunt à media cellula, propter hoc sub illa lateraliter posita est auris. & potius sub capite, quàm superius. ne propter ipsos impediretur auditus. Item quidam panniculus exit à neruo descendente à quinto pari neruorum cerebri, qui interius inuestit os petrosum, & totam præstat ei sensibilitatem, quam habet: & est foramen ad ipsam aurem, in comparatione pupillæ ad oculum.

De anatomia nasi.

Nasum creauit Deus præcipue propter tria iuamenta. Quorum unum est, ut uapor deferens odorem

A odorem rei odoriferæ, recipiat in concavitatibus ipsius, & ibi quodammodo temperet, & præparetur odoratu. Aliud est, ut aer recipiat ibi in magna quantitate, p parte transmittendus ad pulmonem, pro parte ad cerebrum. sicut enim cor constringitur & dilatatur, & infrigidatur per aerem: sic & cerebrum suo modo. quod ne lædatur ab aere recepto, subito recipit ipsum tanquam præparatorium, mediante colatorio isto, sicut & trachea arteria. Tertium iuuamentum est, ut sit unum emunctorium su perfluitatum cerebri. Vnde longam & eminentem habet formam, scilicet ut tegat mucilagines exeutes à cerebro, & celet eas. In interiori autem parte iuxta duram matrem, est quoddam concavum os duo habens foramina, per quæ intrat odor & exit, & mucilago. In ossis concavitate iacent duæ carunculæ spongiosæ, instar duarum parvarum mammillarum, à quibus fugitur fumus, qui est uapor deferens odorem: sub quibus mammillis sunt duo ossa foramen triangulare habentia, quæ coniunguntur ad unum latum eleuatum secundum foramen nasi, & duos angulos, à termino quorum inferiori adiungitur cartilago quædam, sicut in alijs locis coniungens carnem cum ossibus, quasi inhæsiō carnis pendentis circa foramina narium. Itē in folijs narium sunt duo lacerti, quorum motus dilatatur, & constringitur in horis necessitatis, ut in impedimentis diaphragmatis. Item superius in radice nasi sunt duo foramina exeuntia ad angulos lachrymales oculorum, quibus exeunt lachrymæ: signum huius rei est, scilicet quando collyrium apponitur, eius odor sentitur: sed sapor lingua percipitur. Itē ferè ab interiori parte nasi directe post palatum procedunt foramina duo quadam tela interposita usque ad radicem linguæ, quorum iuuamentum est, ut intret aer ad cor refrigerandum, & pro parte exeat, ne totus cadat in offensionem uocis. Vnde illi, qui habent illa foramina stricta, uel oppilata, imperfecte & confuse formant uoces. Sed queritur quare inter cætera organa sensuum, semper aures ac nares sunt patulæ, alia quandoque aperta, cum continua operatio debilitet sensum, ut patet in oculis piscium qui non discernunt inter medios colores propter debilitatem uisus ex continua apertione: & in hominum odoratu, qui non discernunt inter medios odores, sed inter extremos tantum, scilicet inter foetidum, & aromaticum. Ad hoc potest dici, quod nares semper sunt apertæ, ut per ipsas continua fiat inspiratio aeris ad infrigidationem cordis, dum os clauditur, cum uehemens odoratus non sit necessarius hominibus, sicut quibusdam brutis, quæ mediante odoratu nutrimentum acquirunt.

De anatomia oris.

Creauit deus os tanquam necessarium instrumentum gustus: in cuius radice sunt duo foramina interiora: unum foramen ad uentrem inferiorem, per quod intrat cibus in stomachum: aliud ad uentrem superiorem, per quod intrat aer ad cor & pulmonem. Est ergo os, uas uniuersale organorum locutionis in homine, & uociferationis in brutis, quæ sunt dentes, labia, palatum, & lingua, & uua, & duæ amygdalæ. Sunt autem linguæ multa iuuamenta. Vnum, est decisio uocis & extractio literarum. Aliud iuuamentum, est conuersio cibi masticati. Tertium, est discretio gustus. Et ei præstat sensibilitatem quidam neruus descendens à quinto pari neruorum cerebri, qui circumdat ipsam. Sub radice linguæ sunt duæ concavitates, quæ fontes siue hauritoria appellantur, in quibus saliuam digeritur. In istis concavitatibus sunt quædam carnes glandulosæ, quæ parant humiditatem organo oris, ne ex nimio motu arefiant. Componitur autem lingua ex carne alba cum rubore, ex uenis minutis & subtilibus, deferentibus sanguinem per diuersas partes eius. Propria figura est linguæ, ut sit mediocriter lata, longa, spissa, acumen habens in suo principio. Vnde qui habent linguam nimis acutam, uel nimis obtusam, peccant in formatione uocis. Habet autem lingua nouem musculos in sui compositione, uarios eius motus perficientes. & habet binos & binos musculos singulis motibus deseruientes: non enim tanti, & tam uarij motus ab uno musculo poterant perfici. Veniunt autem duo musculi ei ab additamentis sesaminis, id est quibusdam paruis ossiculis ad modum seminis sesami: & sunt supplementa spondylorum colli. Primi ergo duo à latere subintrant linguam, facientes motum dilatationis. Veniunt autem alij duo musculi ei à superiori parte lambdæ, directe subintrantes ipsam, facientes motum circumuolutionis. Veniunt uero ei alij duo ab inferiori mandibula, unus ab una parte, alius ab alia, facientes motum duplicationis. Venit iterum ei musculus unus à superiori parte lambdæ, attingens usque ad medium linguæ, faciens motum retardationis. Et sicut cerebrum diuisum est in multas partes, ut si impedita fuerit operatio unius uirtutis & partis, uigeat altera pars: sic & lingua diuisa in duas partes consimiles, ut si forte paralytica sit una medietas, reliqua motum suum & sensum non amittat.

De anatomia dentium.

Creauit Deus dentes propter multiplex iuuamentum. scilicet propter decisionem cibi, ad præparandum stomacho, & meliorem decisionem uocis, & propter arma in quibusdam animalibus, sicut in apris. Horum tres sunt species secundum tres speciales decisiones ciborum. Quidam enim dicuntur incisores siue incisui, qui lineare habent acumen ad modum cultelli: quorum officium speciale, est frangere siue incidere. Quidam dicuntur canini, qui pineale habent acumen: quorum speciale officium est frangere siue constringere. Quidam latam habent figuram superius, & asperam sicut mola: quorum speciale officium est molere, & remollire, & in munitissimas partes cibos diuidere. Infigunt autem dentes gingiuis in quibusdam caueis per fortia ligamenta, quorum radices teguntur quibusdam additamentis carniū: Maiores autem dentes per plures radices figuntur; parui dentes

Spurij.

G

per

GAL. ATTRIBUTVS LIBER

per pauciores, ut per unā uel duas. In brutis animalibus, sicut in hominibus, unicus est ordo dentium, præterq̄ in quibusdam, ut piscibus, in quibus est multiplex ordo dentium, sed una maneries tantū. s. dentes fractores siue canini. non. n. est eis necesse, nisi ut frangāt cibos. non. n. possunt molere & diu tenere in ore, & hoc aqua impediēte, quæ subintrat. similiter in lupis multiplex est ordo dentium. Quibusdam etiam dantur dentes ad armaturam, sicut apris: & sicut cornua dantur alijs ad armaturam. Quædam animalia habent duas maneries tantum, sicut incisiuos, & molares, ut oues, & boues, & equi, & cætera alia multa. Dicuntur autē secundū cursum naturalē in homine & numerum xxxij. dentes xvi. in superiori mandibula, & totidem in inferiori. Vnde superius in anteriori parte duo incisores, postea duo quadrupli, unus ex una parte, alius ex alia: qui duo dentes ultimo adueniunt, sicut postremo tempore crescunt ipsius crementa scilicet in iuuentute.

De anatomia uuule.

Vuula autem est quoddam membrum supra radicem linguæ situm: & apparet uisui aperto ore & demissa lingua. Huius est iuuamentum duplex, scilicet ut detineat aerem, ne subito intret cum suis nociuis qualitatibus ad ipsum cor. Aliud, ad meliorem formationem uocis. Est enim quasi secunda canna uocis, epiglottis uero prima. Vnde illi qui habent incisam uuulam aut deperditam, plurimum habent raucam uocem. Vnde Hippocrates in prognosticis, uuulam incidere timendum est. Subiacent ei duæ pelliculæ, quæ galsamach dicuntur, iuuantes ipsum in suo officio. Dug amygdalæ sunt quasi duæ auriculæ ante os gulæ, quodammodo claudentes cibum: & uuula media inter has, ne declinet in hanc partem uel illam.

De anatomia gulæ.

Gula est quoddam membrum compositum ex duobus panniculis, recipiens cibum & potum intra se qui fertur ad stomachum. Huius interior panniculus componitur ex uillis longitudinalibus, ex quibus habet uehementem attractum. exterior uero panniculus componitur ex uillis latitudinalibus, ex quibus facit compressionem eorum, quæ recipit: & componitur ex alijs uillis transversis, ex quibus habet aliquantulum retinere. propter hoc difficilis est uomitus. Procedit autem gula directe usq̄ ad quartum spondylum pectoris. Vnde ibi incipit declinare uersus dextram partem, donec coniungatur cum diaphragmate, cum quo alligatur fortiter. Postea declinat ab ipso, donec perueniat ad locum ubi coniungitur cum ore stomachi, ut circa xij. spondylū. Hac autem ratione declinat ad dextram partem ipsa gula, scilicet ut faciat uenæ concauæ locum, transeunti ab hepate ad ipsum cor. Si queritur utrum ipsa gula cum ore stomachi continuetur: potest dici quod continua est cum eo, tamen habens aliam compositionem, quoniam os stomachi magis est neruosum, gula uero minus. Continuatur uero gula superius cum palato.

De anatomia stomachi.

Creauit Deus stomachum, membrum cōcauum, & oblongum, rotundum in sua longitudine: Concauū, propter meliorem receptionem: Rotundū, ne si esset angulosus, colligeret in se nociuas superfluitates: Oblongū, quia si fuerit penitus rotundus, impediret ipsum diaphragma à motu suo, & ipsa spiritalia. unde illi qui habent stomachum rotundū, post prandium difficulter inspirant, & expirant. De tali loquitur G. uidi quendā, &c. Habet autē stomachus duplex os, unū inferius, quod clauditur q̄ diu celebratur digestio prima: postea aperitur, & exit massa in eo cōtenta ad intestina. Os uero superius neruosum est ualde. Nam quidam neruus crassus descendit à cerebro, & intrat gulam, & per ipsam descendit ad os stomachi, in quo dilatatur, ut ipsum efficiat multū sensibilem, ut ex sensibilitate sua sentiat suam inanitionem similiter & repletionem. Membra enim inanita trahunt à uenis: uenæ uero sugunt ab hepate: hepar à uenis mesaraicis: mesaraicæ ab intestinis & stomacho: stomachus autem inanitus appetit. Vnde si prædicta patiuntur oppilationem, stomachus patitur fastidium. Componitur autem stomachus ex duobus panniculis, quorum interior est magis tener & magis neruosus, exterior uero spissior & magis carnosus. Interior uero panniculus componitur ex quibusdam filis longitudinalibus, quibus mediantibus fortiter attrahit: & ex quibusdam transversis. Exterior uero panniculus componitur ex filis latitudinalibus, ut comprimat & exprimat massam in stomacho contentam quando opus est. Sed queritur cum uirtus digestiua fundetur in exteriori panniculo, sensibilitas in interiori: quare neruositas sit magis interior, q̄ exterior. Ad hoc dicendū, q̄ digestio uiget fm caliditatem, calor autem agit in partes remotas sicut in propinquas: sensus autē tactus in propinquas tantū: propter hoc panniculus deseruiens tactui, magis neruosus est. Ascendunt autem exteriorem panniculū uenæ & arteriæ, deferentes sanguinem ad eius nutritionem, quia carnosus est: & caro habet nutriri ex sanguine: quæ tandem uenæ & arteriæ dilatantur in tantum, q̄ circundant totum stomachū, & intestina in modum cuiusdā sacci, quod tegmē & girbus appellatur. Et est spissum, carnosum, pingue, ut intus detineat calorem naturalem stomachi. Pinguedo em̄ extra circundans ipsum, claudit fumos calidos ne euaporent, sicut patet in cibus pinguibus: & sub pinguedine supernatāte diutius retinetur calor. Et talem habet sitū & positionem stomachus. Et superior eius pars declinat uersus sinistram, ut det locū hepatis superiacenti sibi lateraliter in dextra parte. Secundū magis tamen declinat eius superior, quàm inferior pars, quia maiorem locum occupat hepar, quàm splen, cum in se cōtineat hepar

A hepar materiam & nutrimentū totius corporis. Splen uero unā eius superfluitatē, scilicet facem, siue sanguinem melancholicum, qui transmittitur ad superiorem partem stomachi, ut ex sua stypticitate, & acetositate prouocet appetitum. Vnde styptica & acetosa prouocant appetitum: & hoc est unum iuuamentum splenis à superiori. Aliud autem iuuamentum inferius est, quia quamuis ex sua complexione sit frigidus & siccus: tamen ex calore actuali, quem habet in se, calefacit stomachum inferius. A cysti autem fellis transmittitur cholera ex alia parte ad stomachum propter digestionem confortandam, & propter eius nutritionem. Vnde stomachus debet habere triplex nutrimentum, unum à massa, quam continet in se, aliud à sanguine transmissio sibi ab hepate: tertium à cholera sibi transmissa à cysti fellis. Hepar autem in sui cōcauitate, quæ sima appellatur, amplectitur unam partem stomachi. unde illa pars cæteris calidior est.

De anatomia intestinorum.

Creauit Deus plura uasa fæcum, in longitudine sua inuoluta, & reuoluta, ut morā faciat in eis massa contenta, donec attrahatur ab hepate per uenas mesaraicas id, quod subtilius est & melius, ad nutritionem omnium membrorum. Si enim omnium unum uas esset, & breue ipsarum fæcū, statim separaretur fæx illa à corpore. Vnde duplex accideret incōmodū, resumptio continua ciborum, & continua defessio. Per primū impediretur homo à suis negocijs alijs, & oporteret eum semper uacare super acquisitionem uictus. Per secundum & turpe haberet nocumentum. Et potius assimulare beluæ, quæ creaturæ rationali. Itē alia est ratio melior, quare sunt longa, & inuoluta, scilicet ut nutrimentū contentum in intestinis euadat, & elabatur à primo ordine uenarū mesaraicarum, & reuolutione sequente redeat ad tertium ordinem: quia multiplex est ordo uenarum mesaraicarum: quarum quædam sugunt à stomacho, quædam ab intestinis, quæ quidem uenæ in multis locis subintrant ipsa intestina, quædam superius, quædam inferius: quarum uenarum orificia continguntur cum fæcibus ipsis. Sunt autem sex intestina numero: quorum primum est duodenum, siue portenarium, secundum ieiunum, tertium inuolutum siue ileon, quartum cæcum siue orbum aut monoculum, quintum colon, sextum extale uel extensum siue longaon. Quorum intestinorum superiora tria sunt graciliora & subtiliora propter hoc, ut facilius penetret ad ea uirtus delata ab hepate, quia massa in eis contenta & subtilior, & liquidior est. Tria uero inferiora sunt crassa, quia massa in eis contenta crassior est, & terrestrior, pungens & mordicans ipsa uasa in quibus continentur. Primum autem intestinum quod dictū est, duodenum appellatur, quia continet. xij. digitos eius cuius est in longitudine, et coniungitur ipsi stomacho inferius, sicut gula superius. Differunt tamē, quia largū est orificium gulæ plus quæ illius intestini: & ipsa gula crassiorem & fortiorē habet compositionē propter massam crassiorem, quā in se continet, quæ est liquidior quādo descendit in hoc intestinū. Dominatur autem in hoc intestino neruus fm latitudinē, quo mediante expellit cōtenta à se. & componitur ex duabus tunicis sicut quodlibet aliorū, tamē debilem habet expulsiuam. Attractiuā uero non oportet ut fortē habeat, quia stomachus superpositus expellit à se quod continet ipsum intestinum, & inferius intestinum trahit ab ipso intestino, & massa ex sui grauitate se ipsam deprimit. Est autem hoc intestinum rectum et extensum duplici de causa: Quarum una est, ut det locū hepatis à dextra parte, & splene à sinistra. Alia causa est, quia omnis penetratio per rectū & extensum facilius est, quæ per nodosum, & tortuosum. Post hoc intestinū sequitur aliud, quod ieiunum appellatur, quia in animalibus mortuis uacuū inuenitur, cuius rei causa duplex assignatur: Vna, multitudo uenarū mesaraicarum sugentium ab ipso fortiter massam in eo coadunatam: Alia causa est multitudo cholæræ descendētis à cysti fellis ipsum pungentis, & mordicantis ipsum, & cōgentis ad expulsionē. Sed quæritur quare non accidit idē de inferioribus intestinis? Ad hoc dico, quod cholera in stomacho pura est, & sine admistione cum massa, & propter hoc magis uiolēta, quæ in alijs intestinis, in quibus admiscetur cum fæcibus, & uires suas amittit. Hoc intestinum sequitur aliud quod ileon appellatur, ab ile, quoniam confusum siue inuolutū appellatur, quia multas habet inuolutiones propter multiplicem ordinē uenarum mesaraicarum ad ipsum descendētium, cuius inuolutionis ratio superius assignata est. Post hoc sequitur aliud, quod orbum siue monoculū appellatur, quod crassum, & gibbosum est absque inuolutione, ut in eo tota fæx colligi possit, quia in isto intestino primo fit putrefactio massæ, quia colliguntur ibi sordes, ut simul expelli possint, quia facilius est expulsio fæcis in summa, quæ illius dispartitæ. Item aliud est in causa. scilicet ne descendat in colon, & ibi ex crassitie, & multitudine faciant oppilationē. Item aliud est in causa, ut colligantur sordes siue fæces, ut excusetur homo à continua defessione, quod accideret si statim quā acciperetur descenderet fæx illa. Item hoc intestinum declinat magis in dextram partem, ut confortetur per calorem hepatis in illa parte existentis. Crassam & amplam habet compositionem, ne lædatur à crassitie fæcis contentæ in ipso. Habet autem unum solum foramen, & hoc propter situm suum & positionem. Non dico, quod sicut stomachus, quia stomachus protenditur in longum, unde facta sunt ei duo orificia, unum inferius, & aliud superius. Istud uero eleuatur in gibbositatem, & latus uersus dextrā: & ut dictum est, unū foramen habet à latere, cui iunguntur duo foramina duorum intestinorum, quorum unū continuatur inferius, & alteri superius. Et decipiuntur quidam dicentes in stomacho crassari fæces propter nimiam suctionē uenarum mesaraicarū ab ipso, cum

Spurij.

G# ij

pauca

GALENO ATTRIBVTVS LIBER

pauca uel nullae ad ipsum dirigantur. Post hoc intestinum sequitur aliud, quod colon appellatur **E** à colando, quia angustum est ad modum colatorij. Istud inuolutum est, ut fiat gradatio facis contentae in orbo ad ipsum, ne simul tota faex ad unum descendat. Vnde in ipso diuersae accidunt passionnes, propter eius angustationem, & facis crassitiem. Eius inuolutio incipit ab una parte, & flectitur in oppositum, & tandem redit ad medium, ubi coniungitur cum ore ultimi intestini, quod longaeon uel extensum appellatur. Et in sui extremitate quatuor habet lacertos, quibus mediantibus anus clauditur, ut teneatur faex & expellatur. Istud autem intestinum habet uillos longitudinales, quibus mediantibus fortem habet attractionem. Sed quaeritur quare non habet uillos latitudinales propter compressionem, quae ei necessaria esset? Ad hoc dicendum, quod ab extrinseco habet iuuamentum fortis expulsionis, quia in mirach pellicula inuolvente intestina sunt octo lacerti, quibus mediantibus fit expulsio fortis ab isto intestino. Hoc autem ultimum intestinum, rectum, & extensum est ratione superius assignata. Sed proximum suprapositum, scilicet colon, est inuolutum, ne si esset rectum & extensum, faex tota descenderet in ipsum, quae debet colligi in orbo paulatim et successiue. Et in illa comparatione se habet orbus ad stomachum, colligendo eius superfluitates, in qua comparatione se habet uesica ad hepar, colligendo eius superfluitates.

De anatomia hepatis.

Et creauit Deus hepar, ut esset uas generationis sanguinis, & origo uenarum: tamē in hoc dissentiunt Aristoteles & Galenus. Vult enim Aristoteles, quod cor sit principium sanguinis, & probat quod hepar non, his rationibus. Hepar enim componitur ex uenis. componentia uero sunt priora composito, ergo hepar non est principium uenarum. Item hepar carnosum est: & uenae potius à neruo, quam à carne nascuntur. neruo enim magis assimilantur. Item uirtus uitalis influit à corde ad caetera membra. Uita autem in calido & humido consistit, & ita in sanguine. quare sanguis à corde. Gal. dicit, quod ab hepate, hac ratione. sanguis generatur ab hepate. ergo hepar est principium sanguinis. Item alia ratione. Superfluitates rei, originem illius circumstant: sed urina est una superfluitas sanguinis, quae continetur in uesica. Item sanguis melancholicus est alia superfluitas, quae continetur in splene. Item sanguis cholericus est alia superfluitas, quae continetur in cysti: omnes istae superfluitates, & earum uasa collocantur circa hepar. ergo in hepate est principium sanguinis, cum superfluitates circumstant ipsum. Ad hoc dicit autor, quod nihil prohibet sanguinem ortum habere ab hepate, licet hepar carnosum sit, uena autem sit neruo similis, sicut in luto crescit corallus. Potest autem dici, quod tam cor, quam hepar est principium sanguinis: sed primum & mediatum principium est cor. ab eo enim est calor artifex. Hepar uero est principium immediatum, & proximum. Hepar concuum **G** est ex una parte, gibbosum ex alia, positum sub diaphragmate, declinans magis uersus dextram. Concauum, propter meliorem receptionem. recipit enim stomachum ex parte intra concauitatem sui. Vnde habet plura additamenta, quaedam minora, quaedam maiora: quae se habent ad concauitatem stomachi, in comparatione digiti ad manum. Membra enim bonae comprehensionis debent esse, sicut uolae manuum, &c. Extrinsecus autem gibbosum est hepar, ut forma eius exterior sit similis formae corporis interioris. corpus enim interius rotundum est. Et hepar coniungitur spinae dorsae. unde secundum formam rotundam ei assimilatur. Ponitur autem in dextra parte ex directo, ut directe suscipiat supra se insufflationem cordis ipsum uiuificantis. Ab inferiori autem concauitate hepatis exit quaedam uena, quae post suum exitum in una parte diuiditur in plures ramos, scilicet in quasdam uenas subtiles, quae mesaraicae dicuntur, quarum quaedam subintrant intestina, & sugunt ab eis, quaedam uero subintrant stomachum, & ibi terminantur, sugentes ab ipso quod melius est & subtilius. Praedicta autem uena ramificatur & diffunditur per totam ipsius substantiam. Ex parte quidem eius gibbosa rami hepatis iterum conueniunt, & constituunt quandam uenam maximam à gibbo hepatis, quae caua uena appellatur, & dirigitur ad ipsum cor, ubi ramificatur interius in concauitate, quae lactea appellatur, quia quasi lacteus est humor ille, quem sugit ab intestinis, & à stomacho. **H**

De anatomia uesicae, fellis, & splenis.

Creauit Deus singula uasa singulis superfluitatibus sanguinis, quia plura conferunt iuuamenta naturae. In secunda enim digestionem tres superfluitates exeunt à sanguine. scilicet spumosa superfluitas superius calida & sicca, quae cholera appellatur: & faex inferius residet, quae melancholia dicitur. & aquosa superfluitas, quae admista sanguini phlegma appellatur: intrans autem uesicam, urina dicitur. Fecit enim natura duas cystes. i. uesicas, maiorem. scilicet & minorem, sed maiorem. scilicet uesicam urinae: minorem autem, quae cystis fellis appellatur. scilicet folliculus continens choleram: & supponitur ille folliculus. scilicet cystis fellis in concauitate hepatis. scilicet in loco generationis sanguinis, habens continuationem cum hepate, & habet tres meatus. unus dirigitur ad fundum stomachi, quo transmittitur cholera in ipso stomacho, propter digestionem confortandam: alium habet meatum, qui ad intestina dirigitur per plures ramos, ut ad ieiunum, per quos transmittitur cholera ad mundificationem ipsorum intestinorum. Vnde ex oppilatione cysteos fellis plures accidunt passionnes in intestinis. cholera enim quae transmittitur, mordicando & pungendo mouet intestina ad expulsionem. habet autem meatum ad ipsum hepar, quo mediante sugit ab hepate, quod calidum est ad sui nutrimentum, quia calidae, & siccae complexionis est: collum habet iste folliculus, in quo **dominantur**